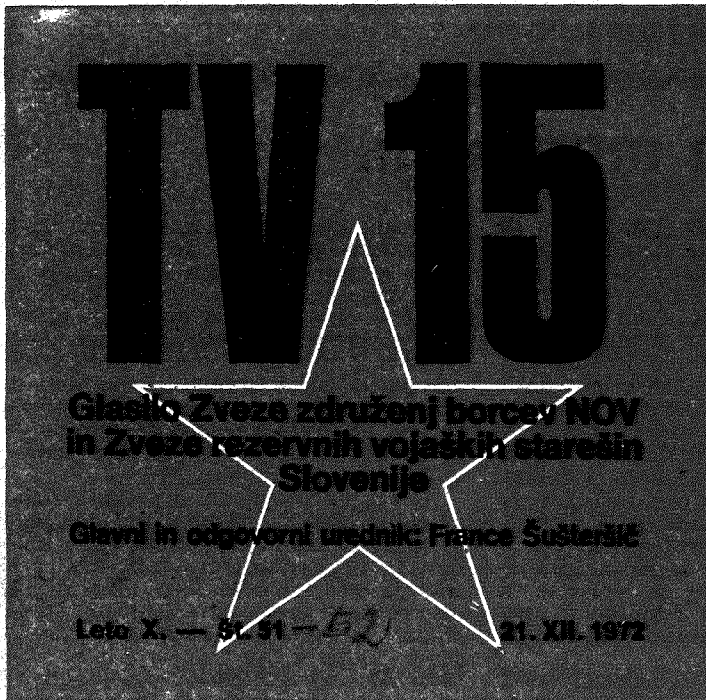

»Po slemenih oblačnih in po grapah temačnih«: enota Jugoslovanske armade na napornem pohodu po slovenskem gorskem svetu.
(Foto: Marjan Garbajs)

Praznik oboroženega ljudstva

PRED DNEVOM JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE

Obletnice, ki so z minevanjem let, tako hitro vrstijo, so izredna priložnost tudi za to, da sami spoznavamo svojo rast, da se sami ozremo na prehojeno pot, ki smo si jo začrtali na začetku revolucije in po kateri hodimo z dvignjeno glavo, kljubujoč vsem vetrovom, naprej.

Dan Jugoslovanske ljudske armade je pomemben praznik. Danes, ko mineva že enaintrideseto leto od tistega tako pomembnega mejnika v naši zgodovini, od 22. decembra 1941, ko je bila v Rudem ustanovljena prva proletarska brigada, imamo dovolj razlogov za to, da se spomnimo vseh let za enainštirideset. Ne predvsem in ne samo zato, da bi slavili v nekakšnem samozadovoljstvu, temveč zato, da se bolje spoznamo svojo rast v izredno moč, v nepremagljivo moč oboroženega ljudstva, katero so občebovali in jo še vedno občudujejo vsi tisti, ki jim je prva proletarska brigada pomenila iskrico človekovega hrepenenja po svobodi v enainštiridesetem letu, in vsi tisti, ki jim močna, neodvisna, svobodna, samoupravna in progresivna Jugoslavija pomeni v letu dvainsedemdesetem smer, v katero hodijo z nami in v katero bodo prihajali za nami progresivni in človekove svobode željni ljudje in narodi. In prav tako kot je prva proletarska brigada bila v narodnoosvobodilni vojni kal, iz katere je v ognju in boju zrasla

zmagoslavna Jugoslovanska armada, tako je naša armada v povojnem razvoju pomenila oboroženo moč ljudstva, iz katere se je postopoma, z lastno rastjo in rastjo ljudstva, iz katerega se je porodila, vse bolj spreminjala v del oboroženega ljudstva, tisti del, ki je velikokrat, tudi v prvih povojnih letih in še pozneje z orožjem v roki in brezmejno ljubeznijo do svojega ljudstva moral s krvjo braniti meje naše dežele.

Hkrati pa je v povojnih letih Jugoslovanska ljudska armada vse bolj preraščala v sodobno oboroženo silo, katere moč temelji predvsem na človeku, in hkrati posvečala dovolj pozornosti vsem tehničnim dosežkom na vojaškem področju. Vzporedno z izgrajevanjem ljudi je gradila tudi lastni koncept obrambe dežele, koncept, ki se je hitro prilagajal vsem našim razmeram in našim možnostim, koncept, ki je postal koncept splošnega ljudskega odpora, naš, jugoslovanski koncept, v katerem ima vsak državljan največ možnosti za uresničevanje svojih dolžnosti in svojih pravic glede obrambe dežele.

In če v tem našem današnjem trenutku, ob prazniku Jugoslovanske ljudske armade, v trenutku, ko naša družba doživlja globoke revolucionarne spremembe, v katerih je tudi obramba dežele izredno pomembno področje dela, predvsem zaradi tega, ker družbi ne sme in ne more biti vseeno, kako deluje njen obrambni mehanizem — če v tem trenutku ocenjujemo vse tisto, kar je v rasti naše obrambne moči bilo storjenega v nekaj zadnjih letih, potem hitro pridemo do sklepa, kako zelo je zrasla naša obrambna moč. Zadnjih nekaj let smo namreč izgradili in dopolnili naš obrambni sistem po vseh načelih splošnega ljudskega odpora, v katerem so vojaki dežele postali vsi naši ljudje: tisti za tovarniškim strojem, za plugom, za znanstvenim pultom, tisti iz zdravniške ordinacije, iz šolske učilnice, skratka: vsi. To, kako sposobni vojaki naše dežele so tudi vsi tisti, ki niso v operativni armadi, pa smo imeli priložnost prepričati se velikokrat: nazadnje tudi na »Svobodi — 71«, »Rasini

72«, »Vardarju 72«, »Podgori 72«, »Učki 72« in na številnih drugih, majhnih in velikih vajah, na katerih je sodelovalo na tisoče pripadnikov partizanskih, teritorialnih, mladinskih in drugih enot teritorialne obrambe, na stotine odbojrov za splošni ljudski odpor in štabov teritorialne obrambe in še tisoče drugih naših državljanov, od šolarjev do starejših ljudi. In vsi so pokazali, da se zavedajo nujnosti te svoje pravice in dolžnosti, nujnosti lastnega vključevanja v obrambni sistem dežele na tem našem, tako občutljivem delu sveta, nujnosti, da je Triglav treba braniti v Bitoli in Bitolo na Triglavu. In še nekaj več: da se vojna izvaja v miru in da se je pred vojno treba braniti danes, v miru.

In prav tako, kot so se oblike in načini bojevanja naših prvih enot v narodnoosvobodilni vojni do ustanovitve prve proletarske brigade in po njenem formiranju — ko so brigade preraščale v divizije, te pa v korpe in armade — prilagajale trenutnim okoliščinam in vojaško-političnemu položaju, tako se je tudi Jugoslovanska ljudska armada v povojnem obdobju s svojo lastno rastjo in svojim vsestranskim posodabljanjem kot del tega našega oboroženega ljudstva izredno naglo prilagajala podružbljanju obrambnih poslov v deželi. Postala je — to je več kot očitno — operativni del naše oborožene sile, oboroženi predstavnik delovnih ljudi,

ki bedi in štiti naše družbene, trdne korake samoupravnega socialističnega sistema, ker je del tega sistema, del vseh naših želja in poti.

Pa če bi hoteli še naprej seštevati vse dejavnosti ljudi iz armade v povojnem obdobju, potem ne bi mogli mimo številke, ki kažejo, kako so pripadniki armade vedno bili blizu našega delovnega človeka, kako so mu pomagali v težkih trenutkih, kako so znali zamenjati puško z lopato in krampom, pomagati na njivah in gradbiščih; ogromne so številke, ki kažejo to pripadnost armade ljudstvu tudi pri opravljanju vsakdanjih del, ne samo pri urjenju na vojaških poligonih in vajah.

In ko danes, dan pred enaintrideseto obletnico Jugoslovanske ljudske armade, na hitro v spominu preletimo njeno pot, pot njene rasti, pot, ki je vodila od ustanovitve prve brigade v neki majhni deželi okupirane Evrope, pot od neupogljive odločnosti, da si z lastno krvjo priborimo svobodo, do sodobno oborožene sile, ki je postala najprej zibelka in pozneje pomemben del oboroženega ljudstva — potem nam ne bo težko pravilno oceniti vseh pomembnih mejnikov, v vojni in po njej, ki so odločali o tem, da bo to oborožena sila svojega ljudstva, da bo le prvi bojni eselon na straži našega samoupravnega socialističnega razvoja, v katerem bo vsak naš državljan globoko zainteresiran za obrambo dežele, saj je obrambna sposobnost pomemben del njegovih vsakdanjih skrbi in radosti.

Prav zato pa je tudi praznik Jugoslovanske ljudske armade praznik vseh nas, praznik vsega oboroženega ljudstva, praznik vse naše dežele!

IVO TOMINC

SEJA ZVEZNEGA ODBORA ZVB NOVJ

V Beogradu je bila včeraj seja zveznega odbora ZVB NOV Jugoslavije. Na njej so obravnavali poročilo o delu predsedstva in komisij med 5. in 7. sejo zveznega odbora. Razpravljali so tudi o predlogu programa dela zveznega odbora in njegovih teles do 7. kongresa ZVB NOV. Na dnevnem redu pa so imeli tudi predlog proračuna in obračun dohodkov in izdatkov zveznega odbora. Poročilo o seji bomo pričeli v prihodnji številki.

INVALIDI LJUBLJANE — ZMAGOVALCI

V počastitev 25-letnice ustanovitve in dela Zavoda za usposabljanje invalidne mladine je bilo v Kamniku republiško prvenstvo invalidov Slovenije v sedeči odbojki. Čeprav ta privlačna in koristna športna igra že nekaj let ni bila na programu tekmovanja Zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije, se je pokazalo, da jo predvsem mlajši invalidi radi igrajo, saj so bili

vsi enotnega mišljenja, da bi odslej bila vsako leto na sporedu.

Ekipa se je zelo izenačena in izidi dokaj tesni, vendar je ekipa invalidov iz Ljubljane pokazala najboljšo pripravljenost.

Rezultati: Kamnik : Kranj 39:38, Ljubljana : Ponikve 34:19, Ljubljana : Kranj 29:25, Ponikve : Kamnik 23:22, Ljubljana proti Kamnik 32:21 in Ponikve : Kranj 22:19.

Končna uvrstitev ekip: 1. ŠD INVALID Ljubljana 6 točk, 2. SK MILAN MAJCEN Ponikve 4, 3. ZAVOD Kamnik 2 in 4. ŠD BOREC Kranj 0. JOŽE MALIČ

besede in dejanja

KAJ PA Z VIŠKI KADROV V FEDERACIJI?

V izjavi, da je resolucija Zvezne skupščine o izvajanju kadrovske politike v organih federacije prispevala k temu, da je danes v celoti doseženo paritetno zastopstvo vodilnih kadrov iz vseh republik in pokrajin, je podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuša zahteval, naj republike in pokrajine pokažejo enako skrb, tako kot za spopolnitev Zvezne uprave, tudi za tiste kadre, ki so opravili svojo nalogo v organih federacije. Je namreč precejšnje število kadrov, je rekel dr. Vratuša, ki že dolgo časa predstavljajo tako imenovani višek v nekaterih organih Zvezne uprave. Vjesnik — 16. XII. 1972

OBRNJEN VRSTNI RED

Namesto napovedanega zmanjšanja se delež negospodarskih investicij v skupnih vlaganjih stalno povečuje.

Pravkar so objavili podatek, da se je delež negospodarskih investicij v skupnih naložbah povečal v zadnjih letih za 7,7 odstotka. Drugače povedano: delež gospodarskih investicij se je v tem obdobju zmanjšal od 79,9 odstotka na 66,2 odstotka, delež negospodarskih investicij pa se je povečal od 26,1 na 33,8 odstotka! Komunist — 9. XII. 1972

ZGOVORNA ANKETA

Občinski sindikalni svet Maribor je pred kratkim opravil med mariborskimi delovnimi organizacijami anketo, na ka-

tero je od 288 delovnih organizacij odgovorilo 79 %.

V anketiranih delovnih organizacijah je 222 trgovskih potnikov, njihovi osebni dohodki pa skupaj s provizijo dosegajo v nekaterih primerih tudi 73.000 dinarjev letno. Najvišja izplačana kilometrina, ki jo je izplačalo trgovsko podjetje Ferromoto trgovskemu potniku, znaša 123.000 dinarjev kot so izračunali na konferenci občinskega sindikalnega sveta, bi moral ta trgovski potnik prevoziti dnevno 505 kilometrov! Najvišji ugotovljen znesek dnevnice za trgovskega potnika pa je dosegel višino 227.740 dinarjev. Delavska enotnost — 9. XII. 1972

TAKO NEKATERI BOGATIJO

Ivan Kranjc je osumljen, da je pri davčnih napovedih lažni in predlanski

dal davčni upravi v Trzinu, kjer ima prijavljeno obrt, napačne podatke in se tako izognil plačilu davka v znesku nad 8 starih milijonov dinarjev. Okrog 2 milijona S-din bi moral plačati za leto 1970, nad 6 milijonov pa lani.

Dnevnik — 4. XII. 1972

● **Avstrijsko in italijansko časopisje** je posvetilo veliko pozornost govoru, ki ga je imel predsednik republike Josip Broz Tito v Ljubljani. Dunajski in korški listi predvsem poudarjajo Titovo stališče, da mora Avstrija izpolniti vse obveznosti, ki izvirajo iz državne pogodbe, in da Jugoslavija ne bo dovolila sprememb v zakonu o dvojezičnih napisih. — Italijanski listi pa pišejo o Titovi zahtevi po enakopravnem razvoju manjšin na obeh straneh meje in o njegovi obsodbi tistih krogov, ki to preprečujejo.

● **Zvezni izvršni svet** je na svoji seji proučil več vprašanj s področja gospodarske politike in odnosov s tujino. Sprejel je tudi osnutek zakona, ki bo po hitrem postopku predložen v odobravitve zvezni skupščini. Po tem zakonu bo v prvi polovici 1973 onemogočeno povečanje osebnih dohodkov izven proizvodnih dejavnosti (organov in službah, družbeno-političnih interesnih skupnosti in drugih organizacij) in v delu gospodarskih organizacij, katerih dohodek ne izhaja iz proizvodnega dela (notranja in zunanja trgovina, trgovinska uslužnostna podjetja, turistične agencije, stanovanjska podjetja, poslovna združenja, časopisna in založniška podjetja, projektorganizacije). Zvezni skupščini bo na podlagi doseženega soglasja z republikami in pokrajinami predložen tudi zakonski osnutek o kriteriju za določanje dopolnilnih sredstev v prid gospodarsko zaostalim področjem in za financiranje nujnih družbenih storitev do leta 1975. Po tem zakonskem predlogu bi od skupnih sredstev, ki bodo v ta namen zbrana v višini 0,83 odstotka družbenega proizvoda, Bosna in Hercegovina dobila 40,15 odstotka, Crna gora 10,3, Makedonija 18,3, Kosovo 31,25 odstotka. Poleg tega bi se Kosovu iz zveznega proračuna do 1975. vsako leto zagotovilo 100 milijonov dinarjev za namenska dopolnilna sredstva za financiranje razvoja materialne osnove nujnih družbenih storitev. Crna gora bi prav tako prihodnja tri leta iz zveznega proračuna dobila namensko dopolnilna sredstva za financiranje invalidsko-pokojniškega zavarovanja. Na isti seji je zvezni izvršni svet sprejel odlok, s katerim se sprošča uvoz precejšnje količine raznega blaga.

● **Koordinacijska komisija skupne komisije vseh zborov zvezne skupščine za ustavno vprašanje** je pod predsedstvom Edvarda Kardelja nadaljevala svoje delo na Brionih. Obravnavala je predloge tez o komunalnem sistemu, o skupščinskem sistemu, o vlogi družbenopolitičnih organizacij, o funkciji federacije in načinu odločanja v njej, o pravosodnem sistemu in ustavnem sodstvu. Na vrsti bodo tudi pripombe in mnenja ustavnih komisij republik in pokrajinskih skupščin o predlaganih tezah. Na podlagi vsega tega bo koordinacijska komisija sestavila teze za izdelavo novega besedila ustave SFRJ.

● **V Beograd je prispel predsednik izvršne komisije Evropske gospodarske skupnosti dr. Sicco Mansholt**, ki se je s člani ZIS in predsednikom komisije za stike z EGS Borisom Snuderlom pogovarjal o poglobitvi sodelovanja med Jugoslavijo in zahodnoevropsko skupnostjo. Med obiskom je dr. Mansholt obiskal predsednika Tita in predsednika ZIS Džemala Bijedića. Gre za napore obeh strani, da sedanje ugodne trgovske in druge gospodarske odnose uredijo za daljšo dobo, oziroma, da se z novo pogodbo verificirajo doseženi rezultati in določijo načela, na katerih se bo v bodoče razvijalo gospodarsko sodelovanje Jugoslavije s članicami EGS.

● **Podpredsednik ZIS Jakov Sirotković** se je mudil na dvodnevem obisku v Franciji, kjer se je pogovarjal o sodelovanju med državama in o obnovi sporazuma med Jugoslavijo in EGS.

● **V pariškem predmestju Saint Quen je bil kongres KP Francije**, ki je trajal pet dni. Uvodno poročilo je imel George Marchais, ker se generalni sekretar KPF zaradi hude bolezn ni mogel udeležiti kongresa. Med približno 80 tujimi delegacijami je bila na kongresu tudi delegacija ZKJ, ki jo je vodil član izvršnega biroja Budisav Soškić. Na kongresu so največ razpravljali o pripravi KPF na parlamentarne volitve.

● **V Rimu so slovesno odprli nov center za italijansko-jugoslovanske odnose**. Na svečanosti sta govorila jugoslovanski veleposlanik v Rimu Pavičević in predsednik centra veleposlanik Guidotti.

● **Predlog, naj bi novi sekretar sekretariata CK ZKS postal član sekretariata in odgovorni urednik slovenske izdaje »Komuniste«** Franc Šetinc, je podprl tudi medobčinski svet ZKS Ljubljane, poprej pa so to storili na drugih posvetih ZKS. Dosedanji sekretar sekretariata CK ZKS Andrej Marinc je postal predsednik izvršnega sveta skupščine SRS. V torek, 19. XII., pa je Centralni komite ZKS Franca Šetince soglasno izvolil za svojega sekretarja.

● **Načelniki generalnih štabov obo-roženih sil 18 arabskih držav in predstavniki palestinskega odporneškega gibanja** so se na sestanku v Kairu dogovorili o tajnih priporočilih, ki naj bi jih uresničili v boju proti Izraelu. Bili so mnenja, da je »orožje se nadalje edino sredstvo, s katerim je mogoče dobiti nazaj arabske pravice«. Podrobnosti teh poročil, o katerih bodo še povedali svoje mnenje obrambni ministri arabskih držav prihodnji mesec, še ni znane.

● **Na glasovanju, ki je potekalo na prvem zasedanju Bundestaga v novi sestavi po splošnih volitvah**, ki so bile prejšnji mesec, so izbrali Annemarie Renger, ki bo kot prva ženska predsedovala prihodnja štiri leta zahodnonemškemu parlamentu. Za trinpetdesetletno poslanko socialdemokratske stranke v Bundestagu je glasovalo 438 poslancev, proti pa jih je bilo le 45.

● **Ceškoslovaški premier Strougal** je izjavil, da je kanclerju Brandtu predlagal način, ki daje dovolj možnosti, da bi pogajanja o ureditvi stikov med ČSSR in ZRN v kratkem uspešno končali. Strougal je opozoril na pripravljenost Prage, da kadarkoli nadaljuje pogovor z bonso vlado, ki naj bi zdaj dala pobudo. Menda je nereseno le še »glavno vprašanje« — stališče ZRN do anuliranja Münchenskega diktata.

● **Južnovietnamski diktator Van Thieu** je v govoru v saigonskem parlamentu ponovno predlagal svoj znani načrt o premirju v Vietnamu, katerega očitni namen je zavlačevati pariška pogajanja med Le Duc Thojem in Kissingerjem. Toda v Parizu je bilo med severnovietnamskimi in ameriškimi predstavniki več srečanj, kar je po mnenju opazovalcev dobro znamenje. Franco-ski zunanji minister Schumann je prebrčan, da bo sporazum o premirju sklenjen do 3. januarja, to je pred sestankom novega ameriškega parlamenta.

● **Iz Beograda je odpotovala delegacija KP Italije**, ki jo je med pogovori s predstavniki ZKJ vodil član politbiroja Giancarlo Pajetta. Pogovori so potrdili, da so stališča ZKJ in KPI do vseh vprašanj, ki sta jih delegaciji obravnavali, enaka.

● **Ob 22. decembru, dnevu JLA**, se je zvezni sekretar za narodno obrambo general armade Nikola Ljubičić 15. decembra, kot je to že tradicija, srečal z direktorji, glavnimi uredniki in večjim številom časnikarjev jugoslovanskih časopisov, radia, televizije in Tanjuga. Ob tej priložnosti je Nikola Ljubičić gostom govoril o nekaterih svojih ugotovitvah v zvezi z vojaškimi vidiki sedanje politične situacije v svetu, o izgradnji JLA, posebej pa o rezultatih, ki so bili doseženi pri uresničevanju koncepcije vseljidske obrambe.

● **Grški regent in premier Papadopolos** se je zavzel za nadaljnje razširjanje kar se da tesnega sodelovanja s sosednimi balkanskimi državami. Po njegovih besedah je »za nas vse ena sama pot, to pa je pot sodelovanja«.

Indokina med nami

V času, ko je vietnamski, z njim pa tudi drugi indokitajski narodi, stopil v morda najbolj odločilno obdobje svoje zgodovine, so jugoslovanski narodi in narodnosti posvetili teden dni solidarnosti z narodi tega daljnega jugovzhodno azijskega konca. Ta teden je Indokina — njena usoda, njen odločen boj proti tuji agresiji in njeni upi v mirnejši in boljši jutrišnji dan — med nami, vpletena v naše vsakdanje življenje. Izrazi solidarnosti in podpore boju vietnamskega ljudstva prihajajo iz vseh koncev naše države: mladi, delavci, študentje, vsi se pridružujejo mednarodni akciji za pomoč, protestom zoper nadaljevanje ameriške agresije in pozivom k osvoboditvi stotisočev trpinčenih ujetnikov v južnovietnamskih zaporih, ki jim grozi smrt.

Pravzaprav je bil vietnamski narod že ves čas med nami: boj, ki ga je toliko let bil zoper nekajkrat premočnega sovražnika, ki je vrgel na bojišče naj-sodobnejše orožje iz svoje vojaške orožarne, preizkušal tu najnovejša dognanja iz vojne tehnike in koval dobičke iz vojnih grozot, je bil v marsičem podoben boju jugoslovanskih narodov zoper nečloveške nacistične in fašistične okupatorje.

DESETLETNICA »TV 15«

Prihodnji teden bo minilo deset let, odkar je izšla prva številka prvega letnika »TV 15«. Izšla je namreč konec januarja leta 1962 z datumom 1. 1. 1963.

Uredništvo »TV 15« bo ob tej obletnici izdalo svečano številko, v kateri bo objavljeno več zanimivih sestavkov o delu in problemih pri urejanju in izdajanju tega glasila. Številka bo izšla v četrtek, 28. XII. letos.

Po drugi strani pa je solidarnost z bojem vietnamskega naroda tudi naš dolg — in hkrati dolg vsega tistega človeštva, ki se zavzema za človekove in narodove pravice ter svobodo: vietnamsko ljudstvo je namreč s svojo odločnostjo dokazalo, da je ni sile — niti ne sile najsodobnejše opremljene vojske na svetu — ki bi lahko strla nek svobodoljubljen narod, pripravljen boriti se za svoje pravice.

Boj, ki ga je dolga leta bilo vietnamsko ljudstvo, namreč ne poteka samo na daljnjih jugovzhodnoazijskih okoliših, ampak tudi drugod po svetu, z drugačnimi sredstvi, na drugačen način: to je boj številnih drugih malih narodov — v Afriki, Latinski Ameriki, pa tudi v Evropi — zoper nenehne pritiske velikih sil, zoper izsiljevanja in grožnje, ki ogrožajo suverenost in neodvisnost posameznih držav. Vietnamski narod je dokazal, da se je moč upreti tudi najmočnejši sili. Dolžni smo mu za to izreči zahvalo — in mu hkrati nuditi vso pomoč, da bo lahko zdržal do kraja. Ravno ta hip je pomoč potrebna bolj kot kdaj prej.

Ta zadnji mesec — posebno pa še zadnje dni — smo pričeli zadnjim brezobzirnim ameriškimi poskusom, da bi iz morebitnega premirja na indokitajskem bojišču skovali zase čim več koristi. Mirovni sporazum, ki bi moral biti podpisan že konec oktobra — in ki so ga Američani brez trohice sramu odložili, potem ko je bilo že jasno, da je Nixonu dovolj pripomogel k njegovi volilni zmagi — še vedno visi v zraku. Predstavniki DR Vietnam so pokazali toliko dostojanstva in politične elastičnosti, da so privolili v dodaten krog

pogajanj, ki so potekali v Parizu med Nixonovim posebnim svetovalecem dr. Kissingerjem in članom vodstva severnovietnamske delavske partije Le Duc Thojem. Američani so si očitno razlagali severnovietnamsko pripravljenost na nova pogajanja kot znamenje slabosti, pa so začeli izsiljevati, postavljati svoje pogoje, za nekaj dni odlagati pogovore, prihajati z novimi zahtevami — in na koncu so pogajanja celo samovoljno prekinili.

Razlaga, ki jo je dal o prekinitvi pogovorov z Le Duc Thojem Nixonov svetovalec dr. Kissinger, odraža vso cinčnost in nepopustljivost velike sile: pogajanja so se nehala, ker med njimi niso sestavili sporazuma, ki bi bil sprejemljiv za Nixona... Hkrati je Kissinger vso odgovornost sprevrgel na Severne Vietnamce, češ da nočejo popustiti glede števila članov mednarodne nadzorne komisije nad premirjem (Američani zahtevajo, naj bi jih bilo pet tisoč in naj bi se povsem pristo gibal po vsej deželi, medtem ko DR Vietnam vztraja pri številu, ki ga omenja oktobra sklenjen sporazum: članov naj bi bilo 250 in samo del njih bi se smel gibati po deželi) in pa glede demilitarizirane cone (Američani se namreč nočejo odpovedati saigonskemu diktatorju Thieuju in zato zahtevajo razmejitve med Severnim in Južnim Vietnamom, medtem ko Severni Vietnam vztraja pri določitvi ženevske pogodbe, naj bi se oba Vietnama združila, tako da je 17. vzporednik le začasna, ne pa dokončna politična ali geografska meja). »Mir je na doseg roke«, je rekel Kissinger, »Hanoi naj samo sporoči, da pristaja na spremembe, pa bo mir kmalu za tem sklenjen.«

DR Vietnam je kmalu po Kissingerjevi izjavi odločno zanimal njegove trditve, češ da je on zahteval spremembe: v resnici je vse spremembe zahtevala ameriška stran, medtem ko je severnovietnamska vztrajala pri doslednem spoštovanju oktobra sklenjenega sporazuma.

Američani po vsemu sodeč potrebujejo še nekaj časa. Predvsem zato, da bi se lahko v deželi čim bolj utrdili, tako da njihov morebitni kasnejši umik nikakor ne bi bil povsem dokončen.

Gre v prvi vrsti za to, da čim bolj okrepijo položaj saigonskega diktatorja Thieuja, ki živi samo z ameriško finančno in vojaško pomočjo, ne da bi imel kakršno koli podporo v ljudstvu. Zato zdaj Američani hite oboroževati Thieujevo vojsko, ustanavljajo nove najsodobnejše vojaške enote, pošiljajo najsodobnejše tanke in letala.

To pa še ni vse: Thieuja je potrebno okrepiti tudi politično. Kaj lahko bi se zgodilo, da bi v trenutku premirja stal proti njemu ves južnovietnamski narod, ki bi prisluslil široko zastavljenemu programu časne južnovietnamske revolucionarne vlade o narodni koaliciji. Prav zato se je saigonsko nasilje zoper opozicijske politike zadnje čase še bolj okrepilo: sledijo si številne aretacije, mnogi politiki »izginejo neznano kam«, mnoge na skrivaj ubijejo ali pa strahotno mučijo.

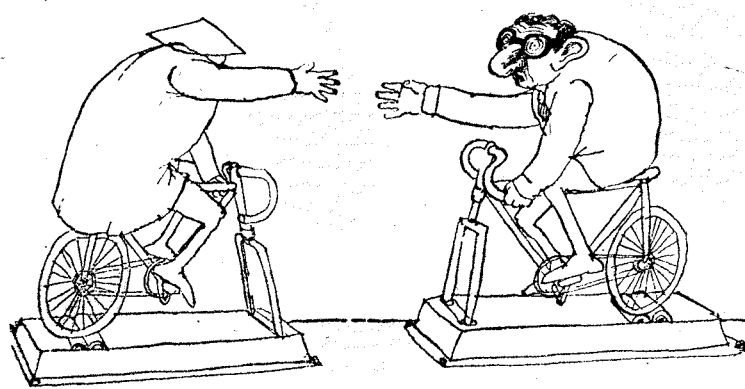
Thieu pa je šel še dlje: čedalje več glasov je slišati iz Južnega Vietnama, da namerava fizično likvidirati vse politične jetnike, ki jih zdaj tako strahotno muči — z najbolj surovimi metodami, kakršne ni poznal niti Hitlerjev Gestapo in ki jih je očitno naštudiral ameriška vojska (saj so o njih spregovorili številni bivši ameriški vojaki) — v zloglasnih zaporih Phu Quoc, Poulo Condor in Chi Hoa. Po nekaterih podatkih naj bi bilo v nevarnosti 200.000, po drugih pa še več političnih zapornikov. Rdeči križ je očitno brez moči. Oglašajo se številne znane svetovne osebnosti. Toda potrebna bo solidarnost vsega sveta, da se ta množični pokol v resnici ne pripeti.

Po drugi strani pa ameriške bombe še naprej orjejo severno in južnovietnamska tla: zdaj je v Indokini že nad 20 milijonov bombnih kraterjev s premerom pet in več metrov; kemični strupi so uničili na milijone hektarov gozdov in polj; mesta se spreminjajo v ruševine, pod katerimi umira na tisoče otrok, žena, starcev, nedolžnih ljudi. Vojni dobičkarji pa si ta čas že manejo roke, da bodo lahko nek dan kovali lepe dobičke tudi iz miru...

Solidarnost z vietnamskim bojem ima nešteto dimenzij. V vsakem primeru pa nam mora ta boj dokončno prežeti našo zavest: zato, ker je v resnici to tudi naš boj. In eden izmed pogojev naše neodvisnosti.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

Pariški pogovori o Indokini

Kaj prinašajo novi zakoni

Zbor narodov in socialno-zdravstveni zbor zvezne skupščine sta 15. decembra sprejela vse zakone o temeljnih pravicah borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev.

Zakon o pravicah nosilcev partizanske spomenice

Zakon je usklajen z ustavnimi dopolnili, prinesel pa tudi nekatere izboljšave. Tako je zvečan letni denarni prispevek za okrevanje od 1740 din na 2000 din. Dalje imajo užívalci pravic po tem zakonu, razen do ene brezplačne vozovnice za potovanje v obeh smereh z vlakom, ladjo in avtobusom, še pravico do brezplačnega potovanja z letalom. Družinski člani nosilca partizanske spomenice imajo pravico do zdravstvenega varstva, če sicer te pravice že

ne uživajo na drugi podlagi ali če obseg pravic do zdravstvenega varstva sicer ni tako popoln kakor družinskih članov zavarovanih delavcev. Novost je tudi določilo, da ne morejo užívat pravic nosilcev spomenice 1941 tisti spomeničarji, ki zapustijo domovino, se naselijo v tujini in sovražno delujejo proti družbeni ureditvi SFRJ.

Zakon o temeljnih pravicah španskih borcev

Po tem zakonu so borci, udeleženci španske državljanske vojne, popolnoma izenačeni z užívalci pravic nosilcev partizanske spomenice. Računajo, da bo te pravice uveljavilo okrog sto španskih borcev.

Zakon o narodnih herojih

Zdravstveno varstvo narodnih herojev je urejeno tako kot pri vojaških vojnih invalidih. Prejemajo pa tudi po 1500 din na leto za počitnice. Razen tega, da imajo pravico do dveh brezplačnih potovanj z vlakom, ladjo, avtobusom in letalom, se lahko kadarkoli vozijo z vsemi prometnimi sredstvi, ko plačajo četrtino voznine. Zdravstveno varstvo družinskih članov narodnih herojev je urejeno tako kot za svojce nosilcev partizanske spomenice in vojnih invalidov. Nepreskrbljenim družinam narodnih herojev so zagotovljeni redni denarni prejemki na mesec prav tako, kakor to velja za nosilce partizanske spomenice. Ti prejemki pa ne smejo biti manjši od povprečnega osebnega dohodka v Jugoslaviji prejšnje leto. Po smrti narodnega heroja člani njegove družine pridobijo pravico do 1500 din na leto, kolikor dobivajo narodni heroji letno za počitnice.

Zakon o borčevski dokladi

Pogoje za doseg pravic do borčevskega dodatka posledje izpolnjujejo tudi naši državljani, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilne vojne v Grčiji.

Vsota borčevskega dodatka se po novem zakonu določa tako, da je zanj merilo razlika med najmanjšim in povprečnim osebnim dohodkom prejšnje leto v državi.

PRIZNANJE NAŠIMA SODELAVCEMA

V počastitev dneva armade je bila v petek, 15. decembra na Vojaske akademiji v Beogradu slovesnost, na kateri so predstavniki zveznega sekretariata za narodno obrambo podelili spominke nagrade nekaterim najzaslužnejšim urednikom in novinarjem za njihovo aktivno sodelovanje in dosežene rezultate v letu 1972 na področju obveščanja javnosti o življenju, delu ter bojnem usposabljanju pripadnikov JLA in o uresničevanju koncepcije splošnega ljudskega odpora.

Med nagrajenci sta tudi dva naša redna in dolgoletna sodelavca: MILE PAVLIN, dolgoletni urednik TV-15 in stalni sodelavec NASE OBRAMBE, poleg tega pa pisec vrste knjig o NOB, ter STANKO PETELIN-VOJKO, glavni in odgovorni urednik NASE OBRAMBE, sodelavec našega tednika ter prav tako avtor številnih knjig in kronik o NOB.

Za zaslužen priznanje jima oboema iz srca čestitamo!

PISMO IZ AVSTRIJE

Zbor neonacistov v Salzburgu

Konec novembra so nemški nacionalisti nacistična NDP Avstrije pod vodstvom dr. Norberta Burgerja imeli v Salzburgu svoj dan stranke. Kakih 250 se jih je zbralo, a pozdravil jih je njihov »vodja« Burger. V svojem rasističnem in protidemokratskem tonu je med drugim dejal tudi tole: stari Rimljani so bili zdravi dečki, ko pa so se pomešali s svojimi sužnji, so postali Italijani...»

Znano je, da NDP krepko sodeluje pri znanih razgrajanjih proti dvojezičnim krajevnim napisom in se šopiri z geslom »Koroška je nemška in nedeljiva«. Tudi ponovno ugotavljanje manjšine na Koroškem zahtevajo. Na svojem dnevu stranke so zahtevali ponovno uvedbo smrtnih kazni za »izdajo domovine«. Razumljivo je tudi, da

so krepko hujskali proti tem delavcem in zahtevali prepoved uvoza tujih delavcev, ki ogrožajo »biološko substanco« njihovega naroda.

V uniformah in s čeladami na glavah so se poskušali zbrati pred spomenikom »očeta telovadbe« Jahna. Toda salzburški protifašisti vseh smeri so te junake NDP kmalu odrinili s klici: »Proč nacisti!«

V izjavah raznih organizacij, in to katoških študentov, protifašističnega akcijskega komiteja v Salzburgu, Zveze socialističnih študentov, je izražena zahteva, da ministrstvu za notranje zadeve in za pravosodje prepove NDP (nacistične organizacije).

NDP je že nekaj let povezana s terorističnimi akcijami, s podtikanjem bomb in miniranjem na Južnem Tirolskem, z atentati z razstrelitvi v Avstriji in napadi na demokratična zborovanja. Tesno sodeluje tudi z drugimi desno radikalnimi organizacijami v Avstriji, pa tudi s sličnimi organizacijami v Zahodni Evropi.

V Avstriji je NDP nedvomno le majhna organizacija. Njen ideološki vpliv, ki se opira na velikonemštvo, protisemitizem, sovražstvo do tujcev in odklanjanje demokracije, propagira tradicije, ki jih je v Avstriji — čeprav ne na površju — toda še vedno dovolj. To so dokazale že mnoge kritične situacije, a izbruh nemške nacionalne miselnosti na Koroškem naj bi bil pristojnim organom resen opomin.

JOHANN MÜLLER — Dunaj

Pred kratkim je bila v počastitev ustanovitve 29. obletnice hrvatske partizanske brigade »Matija Gubec« vojašnici »Milana Majnec« v Bršlinu pri Novem mestu večja slovesnost, na kateri so odkrili spomenik voditelju kmečkih upornikov Matiji Gubcu. Kip je izdelal vojak Pavle Hudek. Na sliki: spomenik, ki ga vidimo v ozadju, sta odkrila kipar Pavle Hudek in generalmajor Filip Jadrijević (v sredini). Foto: S. Dokl

Nekaj podatkov o novem zakonu o vojaških invalidih

Zvezna skupščina je na svojem zasedanju 15. decembra med zakoni, ki se nanašajo na borce, sprejela tudi zakon o vojaških invalidih. V prilaganju zakonov o vojaških vojnih invalidih in o mirovnih invalidih ustavnim dopolnilom sta bila oba zakona združena v zakon o vojaških invalidih.

Pri tem gre sicer za povsem nov zakon, toda dosedanje pravice tako vojaških vojnih kakor tudi mirovnih invalidov so ostale v njem povsem neokrnjene in so v marsičem tudi izboljšane. Pri tem ne gre prezreti pomembne novosti, da se bodo v prihodnje vsako leto tako osebne kakor tudi družinske invalidnine avtomatično valorizirale sorazmerno z dviganjem osebnih dohodkov.

Z novim zakonom so poleg dosedanjih upravičencev pridobili enake pravice kot vojaški vojni invalidi in družine padlih borcev tudi udeleženci oboroženih akcij državne varnosti, ki so po 31. decembru 1947 bili ranjeni ali poškodovani, in njihove družine. Isto velja tudi za tiste jugoslovanske državljane, ki so bili ranjeni ali poškodovani v narodnoosvobodilnem gibanju Grčije od 6. 4. 1941 do 15. 5. 1945. Vse pravice vojaških mirovnih invalidov so po tem zakonu razširjene tudi na pripadnike teritorialne obrambe.

Kot je že znano, določa zvezni zakon o vojaških invalidih osebne in družinske invalidnine, dodatek za nego in tujo pomoč, ortopedski dodatek, dodatek za zdravstveno varstvo, znižano vožnjo in pomoč v primeru smrti. Z republiškim zakonom o vojaških invalidih pa se urejajo posebni invalidski dodatek, družinski dodatek, otroški dodatek, pomoč za opremo novorojenemu otroku, poklicna rehabilitacija, oskrba med rehabilitacijo, nadomestilo za nakup motornega vozila in pogrebni stroški.

Družinska invalidnina je po novem zakonu zvišana od 1200 na 1500 dinarjev letno in od 600 na 750 dinarjev za vsakega družinskega člana, ki je souzivalec invalidnine. Povečana družinska invalidnina pa je zvišana od 150 na 200 dinarjev mesečno. Tako določeni zneski družinske invalidnine se bodo vsako leto zviševali na isti način kot osebne invalidnine.

Ta način zviševanja družinskih invalidnin, skladno s povprečnim osebnim

dohodkom iz prejšnjega leta, pomeni torej novo sistemsko ureditev družinskih invalidnin.

Ortopedski dodatek je z novim zakonom zvišan za 103 odstotke in znaša mesečno za prvo stopnjo telesne poškodbe 590 dinarjev, za drugo 450, za tretjo 290 in za četrto stopnjo 140 dinarjev. Invalidom, pri katerih obstaja več poškodb prve stopnje se ta dodatek zviša za 25 odstotkov.

Kot novost in posebno ugodnost novega zakona je treba omeniti enotno usklajevanje invalidskih prejemkov na ta način, da se bodo redno leto zviševali za toliko odstotkov, za kolikor se povprečno dvignejo osebni dohodki v preteklem letu. To se nanaša na osebno in družinsko invalidnino, na dodatek za tujo pomoč in na ortopedski dodatek.

Dodatek za tujo pomoč je v novem zakonu razdeljen v tri stopnje. Za prvo stopnjo znaša 130 odstotkov povprečnih osebnih dohodkov v Jugoslaviji v preteklem letu, za drugo stopnjo je določenih 100 odstotkov, a za tretjo stopnjo 70 odstotkov povprečnih osebnih dohodkov. V. M.

UREJANJE PROBLEMOV BORCEV V SR HRVATSKI

Na skupni seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske, republiškega sveta za borčevska in invalidska vprašanja ter komisije Sabora SR Hrvatske za proučevanje borčevskih in invalidskih zadev so obravnavali predvsem gnotne naloge skrbi za borce in vojaške vojne invalide.

V razpravi o teh zadevah so ugotovili, da pismo predsednika Tita in izvršnega biroja odpira ugodnejše pogoje za urejanje materialnega varstva borcev in vojaških vojnih invalidov. Navajali so, da se je to varstvo v letu 1972 izboljšalo v primerjavi s tistim iz leta 1971 kar za 35 odstotkov, a v predlogu za leto 1973 je predvideno izboljšanje za nadaljnjih 38 odstotkov. Povedali so tudi, da ponekod ni bilo razumevanja za ustanavljanje sklada solidarnosti za graditev borčevskih stanovanj ter da obstajajo resne napake pri uporabi sredstev za to varstvo.

Naglašali so, da je njihovo stališče, naj bi temeljna zaščita borcev sodila v pristojnost federacije, toda nekateri predlogi iz SR Hrvatske, kot priznanje statusa borca ženskam in mladincem udeležencem prekomorskih brigad in pripadnikom tujih armad, niso bili sprejeti, ker da to sodi v dopolnilno varstvo, ki naj ga ureja republika. Govorili so tudi o ustanovitvi sklada solidarnosti za urejanje stanovanjskih zadev borcev, za kar naj bi čimprej sprejeli zakon. Podčrtali so potrebo, da bi bil čimprej sprejet zakon o invalidskem dodatku, ter sprejeli o vseh teh zadevah ustrezne predloge. Sklenili pa so tudi posvetovati se o vsem tem na sestankih predsedstev občinskih odborov ZZB NOV po posameznih območjih.

Ljubljanska banka

pravi naslov za denarne zadeve

KOPER

USTANOVNI OBČNI ZBOR ZB NOV V OLMU

V soseski Olmu so prejšnji mesec ustanovili združenje borcev NOV. Ustanovnega občnega zbora se je udeležila množica prebivalcev, da je bila dvorana gasilskega doma kar pretesna. Po poročilu Martina Jalačina se je razvila zelo živahna razprava o vseh perečih zadevah, ki so dandanes pri nas na dnevnem redu ter jih obravnavamo v duhu pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ.

Zborovalci so opozarjali zlasti, da je treba odločno odpravljati socialne razlike in upoštevati, da je ogrožen obstoj družin z najmanjšimi dohodki. Obsodili so, da posamezniki ne plačujejo redno stanarin, čeprav niso socialno ogroženi. Nekateri najemniki še niso začeli odplačevati kupnine ali najemnine za stanovanja, ker v upravi sklada niso ravnali z vsemi najemniki ali posojiljemalci enako. Pra tako so ožigali zasebnike, ki navijajo stanovanjske najemnine. Zahtevali so, da je treba ugotoviti, katera stanovanja so prazna in ali lastniki morda ne stanujejo drugje — v družbenih stanovanjih. Znano je, da je v velikem stanovanjskem bloku na Istrski cesti v Kopru še zmeraj dvajset stanovanj praznih.

Sklenili so, da mora devetčlanski odbor združenja na podlagi razprave pripraviti delovni program. Zborovalci so med drugim predlagali, da bi bilo treba v soseski, ki ima že nad 3000 prebivalcev, ustanoviti tudi organizacijo SZDL. Prav tako bi morali pospešeno urejati komunalna vprašanja v soseski.

M. A.

JARENINA

ZB NOV V »OBMEJNI« TRDNJAVI

Združenje borcev NOV je imelo 9. t. m. občni zbor. O delu odbora je poročal predsednik Ivan Sabader.

Združenje je tesno sodelovalo z vsemi krajevnimi družbenopolitičnimi organizacijami; njihovi zastopniki so se udeležili občnega zbora. Zlasti je posvetilo veliko pozornost mladinski organizaciji; podprlo jo je moralno in gmotno, tako da je tudi lažje dobila prostore. Tajnik Lojze Šparl je poročal, da priznavalnina užiiva 5 članov. Med članstvom je tudi deset upokojencev, ki jim združenje posveča vso skrb, tako da uživajo socialno in zdravstveno varstvo.

Med razpravo je Mirko Vauda opozoril na pridobivanje novih članov (kot je to priporočalo naše glasilo v 49. številki). Predlagal je tudi, naj bi prihodnje leto ob obletnicah kmečkih uporov sodelovali vsaj tako, da bi se udeležili proslave v Vidmu ob Ščavnici. Prihodnje leto (letos je pač že prepozno) pa bi se naj tudi spomnili 55-letnice prvega protiaustrijskega shoda, ki je bil prvo nedeljo leta 1917 v Jarenini, ki so jo zatiranci slovenskega življa imenovali »windische Grenzfestung« (slovenska, »vindišarska«, obmejna trdnjava). V razpravi je sekretar občinskega odbora ZZB NOV Maribor, Marijan Dolenc, ocenil delo jareninskega združenja in izrekel priznanje odboru.

Zbor pa je izrekel priznanje dosedanjim funkcionarjem s tem, da jih je soglasno ponovno izvolil.

Končno so med drugim na predlog Mirka Vauda sklenili, da bodo ob krajevnem prazniku v dogovoru z drugimi organizacijami imenovali lipo sredi trga »Maistrovo lipo« (s tem napisom na kamniti klopi). Rudolf Maister-Vojanov je rad zahajal v Jarenino. Bil pa je tudi med tistimi našimi narodnostnimi delavci, ki so pripravili prvi protiaustrijski shod. Ob krajevnem prazniku prihodnje leto so sklenili prirediti tretje srečanje književnikov v Jarenini. Ta kraj se ponaša tudi s svojo pesnico, s kmetico Ančko Šumenjak. Zborovalci so tudi razpravljali, kakšna bi naj bila slovenska himna. Odločili so se za zadnjo kitico Prešernove Zdravljice: »Žive naj vsi narodi«.

M. V.

ZAGORJE

V SPOMIN FRICU KERŠIČU-GALU

V Zagorju pri železniški postaji so 28. novembra lepo počastili spomin narodnega heroja Frica Keršiča-Gala iz Trbovelj številni borci iz zasavskih krajev in šolska mladina zagorske šole.

Letos, 18. novembra je minilo trideset let, odkar je bil Fric Keršič-Gal pri železniški postaji v Zagorju smrtno ranjen v junaškem boju, ko se je spopadal s številnimi gestapovskimi krvniki. Keršič je padel v zasavo zaradi izdaje. Keršič je potem čez dva dni umrl v trboveljski bolnišnici.

Fric Keršič-Gal je bil eden izmed organizatorjev OF in vstaje v zasavskih rudar-

skih revirjih. Bil je doma iz kraja, kjer se po pesnikovih besedah sonce ne smehlja; iz rudarskih krajev, kjer so ljudje pred vojno trpeli v nepopisni revščini; kjer so se rudarji bojevali za svoje otroke z gladovno stavko v jami; v »črnih revirjih«, ki so dali toliko borcev za našo osvoboditev. Hrabrost in ponosno zadržanje Frica Keršiča pred sovražniki, njegova požrtvovalna dejavnost — vse to je bil zgled stotinam borcev iz revirjev.

Dne 28. novembra so našemu narodnemu heroju Fricu Keršiču-Galu odkrili spominsko ploščo, ki bo pričala še novim rodovom o njegovem junaštvu.

O. PEČAR

AJDOVŠČINA

OBČNI ZBORI ZDRUŽENJ BORCEV NOV

V ajdovski občini deluje 34 združenj borcev NOV in dve invalidski organizaciji. V prvi polovici tega meseca je imelo občne zbore 12 združenj. Združenja v občini štejejo nad 3000 članov. — Na zborih obravnavajo svoje naloge predvsem glede na pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Poudarjajo, da je treba priznati borčevske pravice borcem prekomorskih brigad, in opozarjajo na pereče naloge socialnega varstva. Marsikje morajo borci prevzeti naloge, ki bi sicer sodile v pristojnost SZDL.

F. Hladnik

LJUBLJANA—ŠENTVID

SKUPNE PROSLAVE ZB NOV IN MLADINE

Združenje borcev NOV Šentvid pri Ljubljani se zaveda svojega velikega poslanstva — prenašanja izročil NOB na mladi rod. To je spet dokazalo letos ob proslavi dneva republike; v Šentvidu sta bili dve lepi skupni prireditvi.

ZB NOV je pred praznikom skupno s krajevno skupnostjo in šolami, ki nosijo ime Toneta Čufarja, odkrila spominsko ploščo v neposredni bližini kraja, kjer je 11. avgusta 1942 padel pesnik in pisatelj Tone Čufar. Slovesnosti so se udeležili učenci šol »Tone Čufar« iz Ljubljane, Maribora in v Jesenic ter se seznanili z učenci obeh šentvidskih šol in z gimnazijci. Predsednik krajevnih skupnosti je kratko opisal življenje in delo Toneta Čufarja in nato odkril spominsko ploščo ob takratni pošastni meji, ki je delila med vojno slovensko ozemlje na nemškega in italijanskega okupatorja. Učenci vseh šol so potem nastopili na kulturni prireditvi z bogatim sporedom.

Druga skupna prireditev je bila istega dne zvečer v šoli Franca Rozmarna v Šentvidu. Tam je bilo tovariško srečanje starih članov ZB NOV. Ob tej priložnosti je predsednik ZB NOV Šentvid podelil diplome mesta Ljubljane šestindesetim ilegalcem, ki so se bojevali za bodečo žico v obkoljeni Ljubljani. Vsi ti tovariši živijo zdaj na šentvidskem terenu. Tudi to prireditev je dopolnil kulturni spored z nastopom pevcev, recitatorjev in instrumentalistov šole Franca Rozmarna.

V. K.

LJUBLJANA—VIČ—RUDNIK

SKUPNE AKCIJE

Tesno sodelovanje krajevnih združenj RVS »Malči Belič« in »Milan Česnik« z osnovno šolo Vič je postalo že tradicionalno. V letošnjem letu je bilo kar nekaj skupnih akcij, kot so: »Po poteh dolomitskega odreda«, orientacijsko-taktični pohod in podobno. Skozi te akcije se je v okviru odborov za SLO porodila zamisel, da bi na šoli ustanovili strelsko družino, in bila je pristrčno pozdravljena med vodilnim osebjem te šole.

Tako so že ustanovili, pod pokroviteljstvom teh dveh organizacij RVS, strelsko družino »Bratov Gregorič«. Organizaciji sta prispevali po dve zračni puški, občinski odbor ZRVS pa je prek občinskega strelskega odbora dobil za novo družino še dve zračni puški.

Družina je že začela s svojim delom v začetku šolskega leta. Rezultati pionirjev so pohvalni, član družine pa je lahko samo dober učenec. Po izjavah vodje strelske družine, in tudi ravnateljice tov. Kumarjeve se delo strelske družine že odraža tudi v učnem uspehu.

Ob sprejemu cicibanov v pionirsko organizacijo dne 29. XI. 1972 je organizaciji pionirjev, katere člani so tudi člani strelske družine, občinski odbor ZRVS poklonil malokalibrsko puško.

Omenjeni organizaciji RVS pa sta se tudi dogovorili, da bodo učenci pisali naloge ob dnevu JLA in da bosta skupaj prispevali nagrade za najboljše spise.

Iz vsega tega je očitna medsebojna tesna povezava in sodelovanje med dvema organizacijama ZRVS na eni strani ter organizacije ZRVS s šolo na drugi.

Rezervni vojaški starešine iz Slovenj Gradca med streljanjem. (Foto: Hovnik)

SLOVENJGRADec

OBRAMBNE PRIPRAVE

Za obrambne in druge vojaške zadeve so imela vodstva raznih organizacij in društev občine kakor tudi samo vodstvo občine vedno dosti zanimanja. Zato je v občini Slovenj Gradec ta dejavnost lepo razvita in so obrambne priprave že na dokaj visoki ravni pri vseh dejavnostih, ki razvijajo in pripravljajo SLO.

Občinska zveza rezervnih vojaških starešin je poleg letos dobro poznanih taktično-orientacijskih pohodov in druge dejavnosti spodbujala svoje krajevne organizacije tudi k drugim oblikam dela. Mestna krajevna organizacija ZRVS je to upoštevala in za svoje člane priredila tudi šolsko streljanje z vojaško puško M-48. Streljanja se je udeležilo 75 odstotkov članov te organizacije, uspehi streljanja pa so bili kljub ne najboljšeemu vremenu izredno dobri; odlično je streljalo kar 63 odstotkov udeležencev rezervnih vojaških starešin. Pri tem pa je bilo razveseljivo tudi to, da so se udeleženi rezervni vojaški starešine na streljanju res maksimalno potrudili in izrazili željo po še večji tovrstni dejavnosti organizacije.

V občini pa so v okviru priprav za SLO še posebej skrbeli za urjenje in usposabljanje pripadnikov svoje partizanske enote. Skozi vse leto so urili posamezne manjše skupine partizanov v raznih specialnostih, sedaj pa so sklicali kar celotno partizansko enoto in pripadnike seznanili z uporabo polavtomatske puške: o puški so najprej poučili ves starešinski kader enote od komandirja do komandirjev vodov, nato so komandirji vodov to znanje prenesli na svoje komandirje oddelkov, ti pa na vsakega posameznega pripadnika te enote. Po ocnah organizatorjev tega pouka je vaja lepo uspela in prepričani so, da bi odslej sleherni pripadnik njihove partizanske enote znal v boju uporabiti tudi to novo, vsestransko uporabno polavtomatsko puško.

ALOJZ KAMNIK

PORTOROŽ

USPEŠNO DELO KOMISIJE ZB NOV

Združenje borcev NOV v Portorožu je imelo občni zbor 26. novembra. Odbor je poročal o delovanju združenja v minulem letu dni.

Med komisijami sta bili najdelavnejši komisija za stanovanjske zadeve borcev in komisija za socialno varstvo.

Razprava se je dotaknila tudi nekaterih vprašanj, o katerih se mnenja križajo, a je ostala v mejah strpnosti. Zadnje čase čedalje več tovarišev izraža željo, da bi se morali spet uveljaviti humanost in enotnost misli ter dejanj, kakor je bilo to pred leti tako značilno za portoroško združenje.

Skupščina je izrazila priznanje dolgoletnemu predsedniku, znanemu borcu za pravice delovnih ljudi, Jerneju Verginelliju za vse dosedanje delo. V ta namen je bilo 8. t. m. tovariško srečanje. Ob tej priložnosti so tudi izrazili željo, naj bi se v prihodnje tako vsaj enkrat na leto spomnili vseh starejših tovarišev, ki so še zmeraj delavni v združenju.

JANEZ KOSELIJ

PTUJ

SVEČANOST V SPOMIN PADLIM KURIRJEM

Združenje borcev NOV Markovci in osnovna šola bratov Strafela sta pripravili ob obletnici tragične smrti štirih kurirjev TV postaje 14 spominsko slovesnost. Kurirji so padli 5. decembra 1944.

Kurirji so bili: Alojz Bezjak, Jože Janžekovič, Franc Kosec in Stanko Stražma. Trije kurirji so bili takoj med sovražnim napadom mrtvi, eden izmed njih pa se je ranjen zavlekel v Spuhlji pri Ptujju v neko

gospodarsko poslopje, kjer so ga sovražniki prihodnji dan našli in ubili.

Na slovesnosti je govoril nekdanji komandir kurirske postaje Rudi Korošec-Vlado. Učenci osnovne šole, pevski zbor in godba na pihala iz Markovca pa so izpolnili kulturni del prireditve. Oddelek vojakov je izstrelil častno salvo. — Padlim kurirjem so pred leti postavili lep spomenik v Spuhlji.

F. HOVNIK

PTUJ

KAJ SO STORILI ZA BORCE

Predsednika občinskega odbora ZZB NOV Ptuj Cvetka Pantarja sem zaprosil za podatke, kako skrbijo za borce v tej občini, ki šteje nad 65.000 prebivalcev.

V občini je 1036 članov združenj borcev in VVI. Po letu 1969 so v 325 primerih prikrbeli borcem primernejša stanovanja. Med njimi je bilo 71 članov, ki so v rednem delovnem razmerju. Prav delovne organizacije, ki so pri njih zaposleni borci, so pokazale veliko razumevanje za potrebe borcev. Tudi upokojenih članov niso pozabili. Tako da so dobili boljša stanovanja v 88 primerih. Razveseljivo je, da občinski odbor kaže skrb za kmete borce. Kar v 122 primerih so ustregli kmetom borcem, da so dobili kredite in si obnovili domove ter zboljšali stanovanja.

Kljub vsem dosedanjim prizadevanjem je še zmeraj neurejenih 118 stanovanjskih zadev. Gre predvsem za ljudi, ki so se obrnili na borčevsko organizacijo med zadnjimi, na srečo pa ni med njimi nobenega nujnega primera. Upanje je, da bodo s skupnim prizadevanjem uredili tudi to.

In kako je s priznavalnimi? V ptujski občini dobiva stalne priznavalnine kar 351 borcev in 149 članov združenj borcev NOV, ki sicer prejemajo le občasne podpore. Od leta 1969 doslej so izplačali 766.000 din (novih).

Pozabili pa niso tudi članov, ki so potrebni zdraviliškega zdravljenja. V zadnjih letih so poslali na zdravljenje v okrevališča 52 borcev. V ta namen so porabili nad 97.000 din. Poskrbeli so tudi za šolanje 13 otrok borcev.

Na številnih kmetijah v ptujski občini so oslabei stari kmetje borci, ki ne morejo več obdelovati zemlje. Njim, 271 kmetom, so lani odpisali približno za 53.000 din davkov.

Ti podatki kažejo, da si občinski odbor prizadeva storiti kar največ za zboljšanje socialnega in zdravstvenega varstva borcev, kolikor mu pač to dopuščajo denarna sredstva.

FRANJO HOVNIK

LJUBLJANA — KODELJEVO

MNOŽIČNA UDELEŽBA NA ZBORU ZB NOV

Združenje borcev NOV Kodeljevo, Ljubljana, je imelo 8. t. m. občni zbor. Dvorana invalidskega doma je bila kar pretesna ob taki množični udeležbi — zborovalo je okrog 220 članov. Predsedoval je stari partizan Adi Jevšnik.

Iz poročila predsednika Lojzeta Trtnika vidimo, da je združenje borcev na Kodeljevem zelo močno, saj šteje 608 članov. Med letom je umrlo 9 članov.

Po poročilih je bila izredno živahna razprava. Razpravljali so o vseh perečih vprašanjih — o gonji proti našim rojakom na Koroškem, o šolski vzgoji mladine, o socialnih razlikah, o zunanjih sovražnikih naše države itd. Izrekli so tudi priznanje osnovni šoli Kette-Murna; šolska mladina deluje zelo uspešno na terenu.

V novi odbor so soglasno izvolili 15 članov, v nadzorni odbor pa tri člane. Hkrati so izvolili delegate za občni zbor občinskega odbora ZZB NOV.

ANTON ZRENEC

LEPI VTISI S PROSLAVE V CRIKVENICI

Dne 28. oktobra je bila v Crikvenici jubilejna proslava šeste primorsko-goranske udarne brigade 13. divizije NOV Hrvatske. Prebivalstvo je udeležence proslave, preživele borbe, prisrčno, navdušeno sprejelo, kakor jih je vselej sprejemalo med vojno. Proslave smo se udeležili tudi bivši slovenski borci 6. brigade iz Brkinov. V tej brl. gadi smo se bojevali že od začetka leta 1943.

V brigadi je bilo že pred italijansko kapitulacijo okrog 50 borcev iz Brkinov. Deležni smo bili izredne gostoljubnosti, pravega tovarištva in spoštovanja hrvaških soborcev. Zlasti nas je cenil tedanji komandant 4. bataljona in pozneje komandant 6. brigade general Jovo Lončarić. Naj se mu ob tej priložnosti v imenu udeležencev proslave, Slovencev, za vse kar najlepše zahvalim!

Na sliki, ki jo prilagam, so od leve na

desno: Jože Sluga iz Rjavč, tretji general Jovo Lončarić, naslednji Janez Gustinčič z Brezovega brda v Brkinih, dalje (pokrit s klobukom) tov. Miha, rezervni major doma iz Bribov pri Crikvenici.

JANEZ LUDVIK

NE SEKAJMO NA ČRNO IGLAVCEV!

Vsakoletne novoletne praznične dneve dopolnjujejo okrašene novoletne jelke — v veselje nas vseh! Potrudimo se letos, da ne bomo kar tja v dan sekali iglavcev za dopolnilo našemu praznovanju novoletnih dni. Ker so iglavci vsako leto pravočasno naproday na določenem prostoru skoraj vsakem večjem kraju, si primerno drevesce kupimo, saj bo veljalo mnogo manj, kot pa če ga sami posekamo nestrokovno in na kraju, kjer bi gozdnemu sestoju le škodovali.

imeli smo ljudi

Justa Jekler

Justa Jekler je dočkala komaj 47 let. Pokopali smo jo 7. novembra na pokopališču v Dobravi. — Rodila se je v Poljubini v družini malega kmeta in je v zgodnji mladosti okusila mnogo bridkosti revnega otroka. — Vsa družina je že leta 1942 podpirala osvobodilno gibanje. Justa je še zlasti vneto in požrtovvalno začela delovati leta 1943 kot terenka in skojevka. Bila je izredno pogumna. Po osvoboditvi je napravila tečaj v Tolminu, nakar je bila v službi pri ljudski milici v Podbrdu. Leta 1947 je delala v mladinski delovni brigadi pri regulaciji Lijaka, nakar je bila v politični šoli pokrajinskega komiteja SKOJ, potem pa je delala na okrajnem odboru LMS v Tolminu. Pozneje je bila pri ljudski milici na Jesenicah in je vneto sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah kot zgled družbene delavke in plemenite matere. Bila je odlikovana za zasluge za narod.

Ivan Cimprich

Rodil se je 16. junija 1894 v vasi Kamno, v občini Tolmin, in 21. oktobra se je izteklo njegovo življenje v bolnišnici St. Peter pri Gorici. Bil je kmetovalec. Leta 1914 so ga uvrstili v 97. tržaški pešpolk in v marškompaniji istega polka je odrinil na fronto ob Visli. Vendar pa ni bil dolgo na bojišču, kajti kmalu je prišel v rusko vojno ujetništvo. Leta 1917 je videl Lenina in prisluhnil njegovim ognjevitim govorom. Bil je priča, ko je delovno ljudstvo Rusije strmoglavilo carizem in prevzelo oblast. Po šestih letih vojne in ujetništva se je vrnil v sončno Primorsko, a nad to njegovo rodno deželo je legal mrak, ker so se črnosrajčniki polastili oblasti in to ga je kot vnetega narodnjaka nudo pekilo. Večkrat se je sestal z J. Srebrničem, nekdanjim poslancom v rimssem parlamentu, ki mu je leta 1932 dal nalogo, naj bi osnoval partijsko organizacijo. Konec 1942 je bil rajni Ivan Cimprich med prvimi aktivisti

ilegalci na Tolminskem. In v začetku 1943 je napotil v partizane svojega sina Janeza, ki je bil poleg vse do osvoboditve pripadnik Sercejeve brigade, se udeležil pohoda in bojev na Stajerskem, kjer je bil tudi hudo ranjen, sedaj pa živi v M. Soboti in vodi Društvo upokojencev. Drugi sinko Lojze, ki je bil mladoleten, pa je pomagal partizanskim enotam in aktivistom v domačem okolišu. Tudi pokojnikova žena je vneto pomagala osvobodilnemu gibanju.

Za vedno se je poslovil vojak in vojni ujetnik iz prve vojne, za vedno je odšel zaslužni primorski rodoljub, ki je v najtežjih časih narodove zgodovine častno prispeval svoj delež za osvoboditev zaslužene domovine

Slava njegovemu spominu!

Anton Kokalj

Anton Kokalj je bil doma iz Idrije. Umrl je novembra. — Ze zelo mlad se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju takratne »rdeče« Idrije. Stopil je v vrste mladine v organizacijo »socialistične mladinske zveze«. Vneto je sodeloval v dramskem odseku. Nastopal je v številnih vlogah. V dobi fašistične oblasti na Primorskem je bil sprejet v italijansko komunistično partijo, nakar je deloval v ilegali. Fašistična policija ga je preganjala ter zapirala. Ob odpustih delavcev pri Idrijskem rudniku so ga med prvimi vrgli na cesto. Pobegnil je v staro Jugoslavijo. Pozneje je delal kot rudar v Srbiji. Tam se je tudi ponesrečil in postal invalid. Vojna ga je zatekla v Srbiji. Nemci so ga leta 1941 zaprli. Zaprt je bil leto dni. Ni bil dolgo na prostem, ko so ga leta 1943 spet prijeli in postavili pred zid. Rešil se je po izrednem naključju. Po vojni se je vrnil v Idrijo Nadvse vneto je sodeloval pri obnovi zlasti še pri gledališču. Mladina se ga bo zmeraj spominjala. Naučil jo je toliko lepih igrice in je tudi z njo nastopal.

Mladinske organizacije, taborniške in športne družine bi lahko uspešno dopolnile skrb gozdarjev in logarjev prav pred prazniki, ob novem letu. Teda si osebni avtomobili s kupi privezanih iglavcev na strehah sledijo iz vseh smeri in vozijo predvsem v mesta, v načrtno urejenih gozdovih pa ostajajo štrclji, kjer se kaj kmalu naselijo razni škodljivi insekti. Tako samo pripomoremo k uničenju iglastega gozda, ki se na škodo nas vseh že tako in tako vse bolj krči.

Samo trezen premislek — in letos ne bomo več na črno in črno sekali po tujih gozdovih, ki so naše skupno bogastvo.

BOSTJAN NOVŠAK

Klub »Invalid« Zveze vojaških vojnih invalidov, Ljubljana, Malenškova 1, prireja

SILVESTROVANJE

s srečolovom v prostorih Kluba v Malenškovi ulici 1, v nedeljo dne 31. decembra 1972 od 20. ure dalje v vseh prostorih.

Za hrano in pijačo preskrbljeno. Rezervacije sedežev po 5 in 10 dinarjev vsak dan v pisarni Kluba od 8. do 11. ure dopoldne ter vsak dan od 15. ure v bifeju.

Člane Zveze združenj borcev NOV in njih svojce vabimo na prijetno silvestrovanje.

Klub »INVALID« Zveze vojaških vojnih invalidov Ljubljana, Malenškova 1

Pri Standard investu v Ljubljani sem bil, sem legozidale za hišo dobil. Bom hišo postavil, si hišo gradi, bo momec okoli, že likof bom pil!

ZAHVALA

Zdravil sem se kot invalid-borec v Radencih od 15. novembra do 6. decembra. Čutim dolžnost, da se javno zahvalim doktorju Štefancu in drugemu zdravstvenemu osebju za vse, kar so storili zame prizadevno in s človečanskim čutom. Priznanje pa zaslužita tudi upravnik restavracije in strežno osebje, ki nesebično pomagata nemočnim, negibljivim invalidom.

FRANC PLEVNİK, IMENO

REŠITEV KRIŽANK ŠT. 44, 45

VODORAVNO: Skrbstvo, triangel, rebra, I.J. Zodiak, JE, napa, kela, nor, OA, okop, breg, torr, pes, rata, Oto, kal, Ge, imovina, azl, GM, topitev, rally, enka, aspirin, m, Vare, vonj, Andora, magi, al, marjaš, tovarna nogavic, Polzela, vir, Mali, Real, ro, nos, SB, otroške, ta, dokolenke, bala, tona, edip, eter, reta, raca.

Knjižne nagrade prejmejo: Knjigo »Sveti Urh« prejme Kavšek Igor, Pot pomorščakov 19, p. 66320 Portorož, knjigo »Beg z morišča« prejme Jerić Slavko, Ljubljanska 1/e p. 61240 Kamnik in knjigo »Prvi bataljon« Cesar Karlo, Rogatec 116, p. 63252 Rogatec.

Knjižne nagrade bomo razposlali po pošti.

Uprava

VODORAVNO: Satir, preliv, aerometer, ston, zima, Totra, anit, Eva, slalom, kodeks, Mirk, resor, anorak, interesenka, palačinka, orožarna, NS, Mira, zeba, NOB, iskalo, intima, cirilica, neul, Asir, ano, žetev, perlina, kit, elastika, Sorica, ac, EM, oh, laketi, Agnec, omaka, ST, sekta, vlečna vrv, alkaloid, Diana, BO, ar, Antar.

Po eno ležalno mrežo izdelek »Totrex« prejmejo: Ipavec Jože, Gregorčičeva 14, p. 65213 Kanal, Stajer Viktor, Ziri 83, p. 64226 Ziri, Meglič Ivanka, Bistrica 41, p. 64290 Tržič, Jelen Vinko, Ponikva 3, 63310 Zale, in Polak Franc, Griže 73, p. 63302 Griže.

Po eno vlečno vrv za avtomobile pa:

Dominko Stanko, S. Kuzmiča 30, p. 69000 Murska Sobota, Oražem Emil, Zaloška 83-IP, 61000 Ljubljana, Hrobat Branko, Na Kresu 11, p. 64228 Zeleniki, Gruntar Stojan, Smarje 56, p. 65295 Brank, in Grošelj Ivi, Polje 1, p. 61410 Zagorje ob Savi.

Uprava lista

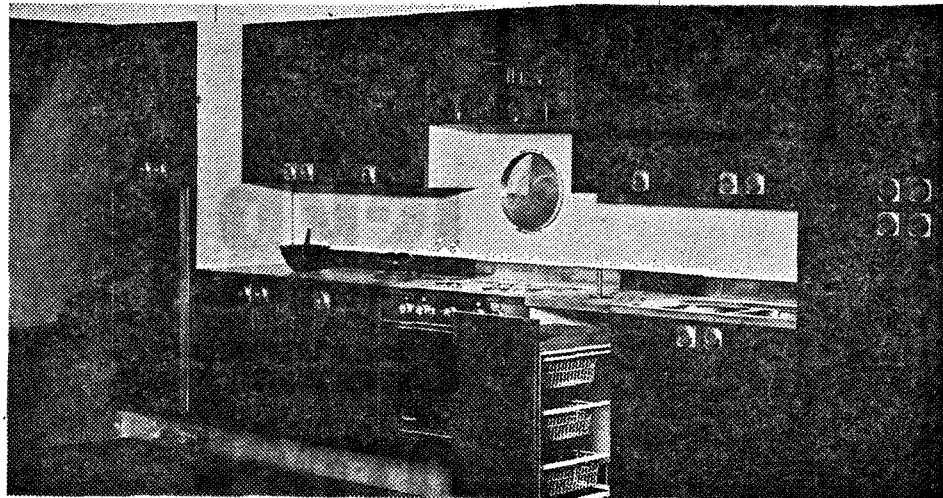
DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomišičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstidnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

kuhinja »sirena«

lipa

ajdovščina tel: 065-73011

»bien-être«
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

Spregledali smo dogovorjeno znamenje

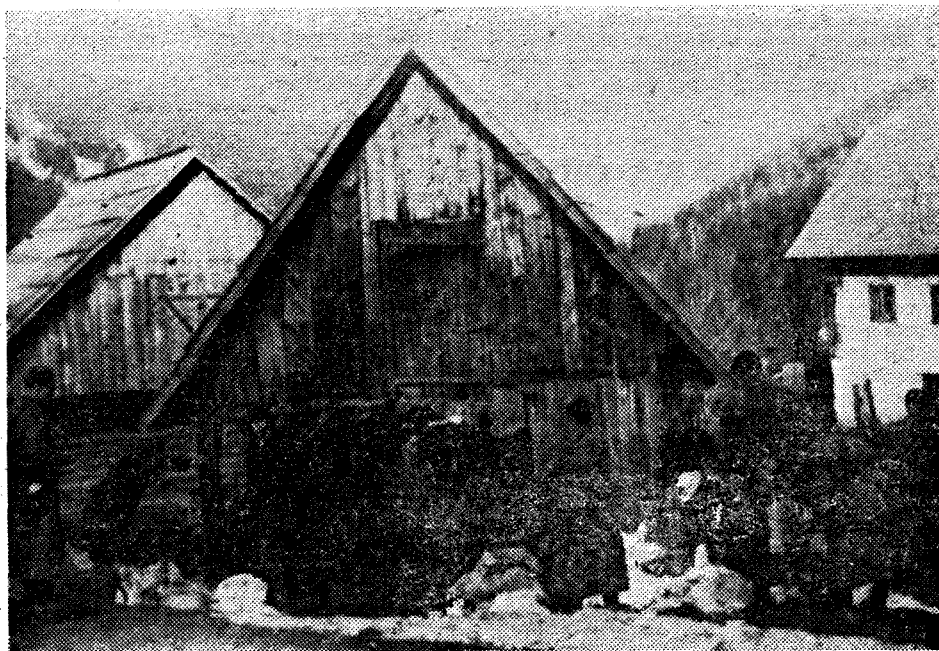
Pohorska brigada, kakor so domačini imenovali 11. brigado Miloša Zidanška, je bila ustanovljena pred devetindvajsetimi leti. Boj za Pohorje je bil ves čas med narodnoosvobodilno vojno izredno oster. Pohorje je bilo partizanom nadvse pomembno operacijsko oporišče. Tega se je zavedal tudi okupator in je napenjal vse sile, da bi obvladal položaj. Vendar ni mogel pregnati partizanov iz pohorskih gozdov. Prav nasprotno: partizanov je bilo od dne do dne, od meseca do meseca več.

Po odhodu pohorske čete s Pohorja je bila ustanovljena ruska četa. Potem je prerasla v pohorski bataljon. Ta bataljon je doletela tragična usoda; njegovi borci so padli v legendarnem boju. Kmalu potem je bil ustanovljen 2. pohorski bataljon. Z združitvijo 2. bataljona in bataljona šlandrovcev je nastal pohorski odred. Ko pa se je pohorskemu odredu še pridružil bataljon, ki je prispel s Koroškega, je bila ustanovljena 9. brigada Milana Zidanška. Prevzela je ime legendarnega junaka in revolucionarja, ki je vse življenje posvetil boju delovskega razreda. Za svoje ideale je tudi žrtvoval življenje.

Enote 11. brigade so šle v napade takoj po ustanovitvi. Okupator se ni mogel sprijazniti s tem, da se je tako rekoč pred nosom njegovih močnih postojank ob vznožju Pohorja ustanovila partizanska brigada. Zato je nenehno in načrtno napadala brigadne enote.

Bojevali smo se v hudih bojih na Janzevem vrhu, nad Zrečami, nad Ribnico na Pohorju, v okolici Slovenjega Gradca, v Skomerju, nad Vitanjem itd. Po vsakem večjem spopadu s partizani je okupator širil zmagoslavno propagandne laži, da je uničil našo brigado. Res je brigada imela v zimskih ofenzivnih bojih, med napadi na sovražnikove postojanke in med napornimi manevrskimi premiki na pohodnih precejšnje izgube. Zato je štab brigade moral napraviti nekatere dopolnitve in spremembe. Zaradi teh sprememb sem bil tudi jaz premeščen s položaja politkomisarja 3. bataljona na položaj politkomisarja 2. bataljona. Dopolnitve in spremembe smo opravili v zasedlu pod Kremžarico.

Brigada je potem zasedla nove položaje v zasedlu Legen nad Smartnim. Borci so se nastanili pri kmetu Golobu. Ko smo se dobro spočili in se okrepčali s izdatno hra-

Na hrbtni strani te fotografije je zapisano: Drugi bataljon Pohorske brigade: komandant 2. bat. Murat, brigadni intendant Švejk, bataljonski intendant Matevž, mitraljezec Vasilij. Slika predstavlja delitev materiala po akciji

no, se je štab brigade odločil, da napademo sovražnikovo postojanko v Smartnem pri Slovenjem Gradcu. V ta namen so se sešli štabi bataljonov. Komandant brigade Andrej Cetinski-Lev je ob priložnosti ocenil naše enote, naštel njihove dobre in slabe strani in opisal teren okrog Smartnega ter samo postojanko. Po sestanku je štab brigade izdal ukaz:

Prvi bataljon napade sovražnikovo postojanko v Smartnem.

Drugi bataljon napravi z eno četo slepilni napad na sam Slovenji Gradec, z drugimi enotami pa zavaruje napad 1. bataljona in zasede vse dohode, po katerih bi sovražnik mogel priskočiti na pomoč napadeni postojanki.

Komandant brigade je določil tudi znamenje za umik enot po končani akciji: tri zaporedoma izstreljene rakete (bela, rdeča in zelena).

V štabu našega bataljona smo se tako nato zbrali, da bi s komandirji in politkomisarji čet natančneje preučili svoje naloge. Odločili smo se, da bo komandant bataljona Murat vodil slepilni napad na Slovenji Gradec; mesto je namreč kot domačin dobro poznal. Zavarovanje napadalcev in zasede pa sva prevzela pomočnik komandanta bataljona Ljubo in jaz.

Naš vodnik je bil Ivo Skerlovnik, kamnosek. Ze pred vojno je sodeloval v delavskem gibanju. Tovariši Ivo, Ernest in Vitez so šestkrat vodili enote pohorske brigade po najskrivnejših stezah v napade na sovražnika, pa tudi, ko smo se umikali. Tokrat nas je Ivo privedel v dolino, kjer smo morali postaviti zasede. Dolina je bila precej široka. Na desni strani ceste od Smartnega proti Slovenjemu Gradcu je žuborel potok. Prav po tej cesti smo pričakovali najmočnejši sovražnikov pritisk. Oboroženi smo bili s tremi puškomitraljezi, petimi ali šestimi brzostrelkami in s puškami. Imeli smo še nekaj ročnih granat.

V temni noči z nizko meglo nisem videl tako rekoč nič. Dobro se spominjam, da je Ivo povedal: »Približno sto metrov pred nami je majhen ovinek na planem. Naš mitraljezec ob potoku bo lahko bočno tolkel po sovražniku, če se bo ta pokazal. Sam terena nisem poznal, zato sem dal Ivu tri mitraljezce, da jih je postavil na kraje, kakor je predlagal. Lahko sem mu zaupal kot

sovražnik je klical na pomoč. Toda pomoči ni bilo od nikoder.

Mraz, megla, tema in čakanje so nam napenjali živce. Z Ljubom sva se sešla na položaju mitraljezca ob cesti, kjer je bil komandir čete Falent. Ta mi je zašepetal: »Tovariš komisar, švabi so se zaradi Muratovega napada popolnoma zmedli! Ne vedo, kam bi naj udarili...«

Napenjali smo oči in ušesa, ko me je Ljubo tiho vprašal: »Ali slišiš korake?« Odgovoril sem, da je to najbrž šumenje potoka. Toda čez nekaj trenutkov sem opazil v megli obrise postav. Užgali smo z brzostrelkami, za nami pa še mitraljezci in nastalo je splošno streljanje. Bilo je tako močno in nenadno, da se je sovražnik popolnoma zmedel. Še nikoli poprej nisem slišal v sovražnikovih vrstah toliko krikov, kletvic, besnega poveljevanja za napad in ureditev vrst. Napadli smo jih, ko so bili le nekaj metrov pred nami.

Sovražnik se je po prvem spopadu umaknil, da bi lažje uredil svoje vrste. Položaji naše zasede so bili odkriti. Zato sva z Ljubom po hftrem posvetu premaknila položaj za kakšnih sto metrov. Sovražnik je drugi napad takoj usmeril v tisto smer, a je naletel na močen ogenj komandirja čete Falenta. Komandir je med sovražnike vrgele dve ročni granati, ki sta delovali uničujoče. Na cesti ni bilo močnejšega pritiska, ker se je glavni napad sovražnika usmeril na desni bok naše zasede, na potok, zato smo z naših položajev tolkli po njem z vsem orožjem. Odbili smo ga in znova je zavladala mučna tišina v temi. Do premora smo imeli prednost mi, ker smo sovražnika tako zmedli, da se ni upiral vztrajno kot navadno.

Medtem smo opazili, da je postojanka v Smartnem gorela. Bili smo prepričani, da je prvi bataljon uspešno opravil svojo nalogo. Polastila se nas je živčna napetost, ker nismo opazili dogovorjenega znamenja za umik. Tudi komandatovega kurirja ni bilo od nikoder. Tako se je bližalo že jutro, ko smo še čakali. Sovražnik je miroval. Z Ljubom sva sklenila, da bomo vztrajali še kakšne pol ure. Minute so se silno vlekile. Sovražnik ni ponovno napadel, zato smo se dogovorili za umik. Ivo je predlagal, naj bi najprej poslali čez potok močnejšo patruljo, da bi nas varovala na umiku po neki stranski cesti. Odpravili smo se.

Z Ljubom nisva bila popolnoma zadovoljna. Dvomila sva, ali sva ravnala prav, da sva ukazala umik. Kaj pa, če znamenja ni bilo zato, ker bi se morali vztrajati v zasedi?

Ivo nas je vodil po skrivnih poteh po velikem ovinku okrog goreče postojanke na naše izhodišče. Pohod je bil utrudljiv. Borci so imeli za seboj boj in nepresporno noč. Toda razvedrili smo se, ko smo srečali kurirja, ki bi nam moral že poprej sporočiti,

ISKRA

TOVARNA ELEKTRIČNIH
MERILNIH INSTRUMENTOV

OTOČE

POŠTA PODNART
V ZDRUŽENEM PODJETJU
»ISKRA« KRAJ

ČESTITA VSEM DELOVNIM
LJUDEM V JUGOSLAVIJI,
DELOVNIM KOLEKTIVOM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM,
SREČNO, USPEŠNO
IN ZADOVOLJNO
NOVO LETO 1973.

staremu prekaljenemu borcu pohorskega bataljona, odreda in brigade. Druge tri mitraljezce smo postavili za kupom cestnega peska. Še tretja trojka mitraljezcev pa je zavzela položaj ob zajetnem debilu jablane.

S pomočnikom komandanta sva ukazala popolno tišino in prepovedala kajenje. Noč na zaseda je bila lahko za vsako enoto zelo nevarna. Od zasede je bil večkrat odvise uspeh napadajoče enote, če je uspešno zadržala sovražnika, ki je prihajal od zunaj postojanki na pomoč.

Napad se je začel natančno ob dogovorjenem času v noči med 30. in 31. marcem 1944. Najprej so zagrmeli puškomitraljezi v slepilnem napadu. Kmalu nato je zabobnela močna eksplozija: v zrak so zletela vrata postojanke v Smartnem. Postojanko so minirali minirji 1. bataljona. Streljanja, ki je sledilo, nismo mogli več razločevati, kdo je streljal. Skozi meglo so švigale rakete —

naj se umaknemo. Kurir nas je iskal, a nas zaradi megle ni mogel najti. Tokrat pa nam je povedal, da je bil slepilni Muratov napad uspešen in da je tudi videl tri rakete, znamenje za splošen umik.

Okrog devetih dopoldne smo se vrnili v Legen v brigado. Pričakal nas je komandant brigade. Prve njegove besede so bile: »Komisar, ne moreš si misliti, kakšno zmedo smo povzročili v sovražnikovih vrstah! Vsa dolina je odmevala od naših rafalov...«

Vsi smo se veselili uspeha in v veselju pozabili na utrujenost. Uspeh je bil popoln. Prvi bataljon je pregnal sovražnika iz postojanke, postojanko zažgal ter uničil. S tem je onemogočil, da bi se sovražnik spet utrdil v kraju. Sovražnik je imel osem mrtvih in več ranjenih. Padla sta dva naša borca in imeli smo nekaj ranjencev.

ADI JEVSNIK-LVOV

Kurirček – tradicionalna, uspela prireditve

Letošnji festival »Kurirček« je končan, ostala so številna in nepozabna srečanja.

Praznovanje jubilejnih Kurirčkovih slovesnosti so začeli v torek, 12. decembra, v domu JLA s pozdravi predstavnikov ustanovitelja, pokrovitelja, predsednika festivala, predsednika mariborske občine ter s koncertom moškega pevskega zbora Partizan, ki ga vodi prof. Milko Homer.

Naslednji dan so se vrstili nastopi po solah in enotah JLA v Mariboru, njegovi okoli in v Pomurju, na katerih so nastopali književniki iz vse Jugoslavije.

V četrtek so imeli delovni plenum, kjer so posvetili osrednjo pozornost liku mladih v književnosti narodnoosvobodilnega boja. Na plenumu so sodelovali: predsednik SAZU Josip Vidmar,

nagrade festivalskega natečaja. Denar za nagrade so prispevali republiška konferenca ZMS, občinska konferenca SZDL Maribor, Društvo i vaspitanja iz Beograda, RTV Ljubljana, Mladinska knjiga in Večer — CP Mariborski tisk.

Letos je deset let, odkar so pričeli s to prireditvijo, ki jo uresničujejo po vsej Jugoslaviji. V tem času so prireditelji pripravili v raznih krajih Jugoslavije najmanj sto nastopov, na katerih so sodelovali pionirji, mladinci, borci, starešine JLA in pisatelji — vsem prireditvam je prisostvovalo okrog 600.000 otrok iz Maribora, Murske Sobote, Gornje Radgone, Novega mesta, Slovenske Bistrice, Slovenj Gradca, Ptuja, Lendave, Lenarta, Nove Gorice, Tolmina, Varazdina, Karlovca, Pule, Banja Luke, Sarajeva, Tuzle, Beograda, Niša, Aleksinca, Črnomoja, Metlike, Sremske Mitrovice, Kragujevca, Prištine, Kosovke Mitrovice, Skoplja, Kumanovega, Kičeva, Titovega Velesa, Garčince, Velike Kopaonice, pionirskega tabora na Divčbarah na Tjentištu ...

Na letošnji prireditvi Kurirček so gostovali pisatelji: Gligor Popovski, Dobrica Erić, Dušan Djurišić, Mirko Vujačić, Nikola Drenovac, Aduan Hozić, Vladimir Čerkez, Stjepan Jakševac, Nasa Kapidžić, Ratko Zvrko, Dobriša Penjin, Mira Alečković, Mirko Petrović, Djordje Radišić, Milorad Gončin, Arsen Diklić, Matevž Hec, Anton Ingolič, Ivan Minatti, Branka Jurca, Nada Gabrovič, Leopold Suhodolčan, Milena Batič, Ivo Zorman, Manko Golar, Cvetko Zagorski, Karel Grabeljšek, Karolina Kolmanič, Tone Pavček, Niko Grafenauer, France Filipič, Mimi Malenšek, Slavko Jug in Janez Švanjcer.

Prireditve Kurirček je vsakoletna prireditev, ki jo ne le poznajo, ampak tudi praznujejo po vsej Jugoslaviji. Sklenili so tudi, da bodo v okviru prihodnjega praznovanja poleg ostalih prireditev predstavili festivala Kurirček nastopili na srečanju pisateljev, ki bo v Statenbergu v oktobru leta 1973.

Ob koncu so podelili nagrade: prvo je prejel Rajko Jovčevski iz Makedonije za pesem »Drevo v gozdu«, drugo so namenili Andjelki Simonić iz Zagreba za pesem »Pridi na Sutjesko«, in avtorja pod šifro Čigra, ki še ni znan, za pesem »Ko streljajo slikarja«; Rifat Kuai iz Prištine je prejel prvo nagrado za črtico »Šljem«, avtor s šifro Sekavanja prav tako prvo nagrado za prispevek »Dejan«, drugo nagrado za prozo pa Cvejo Jovanović iz Banje Koviljače za sestavek »Samar«.

Poleg zapisanih nagrad je prejelo knjižne nagrade za literarne prispevke petnajst mariborskih šolarjev, častno priznanje pa je prejela tudi revija Kurirček.

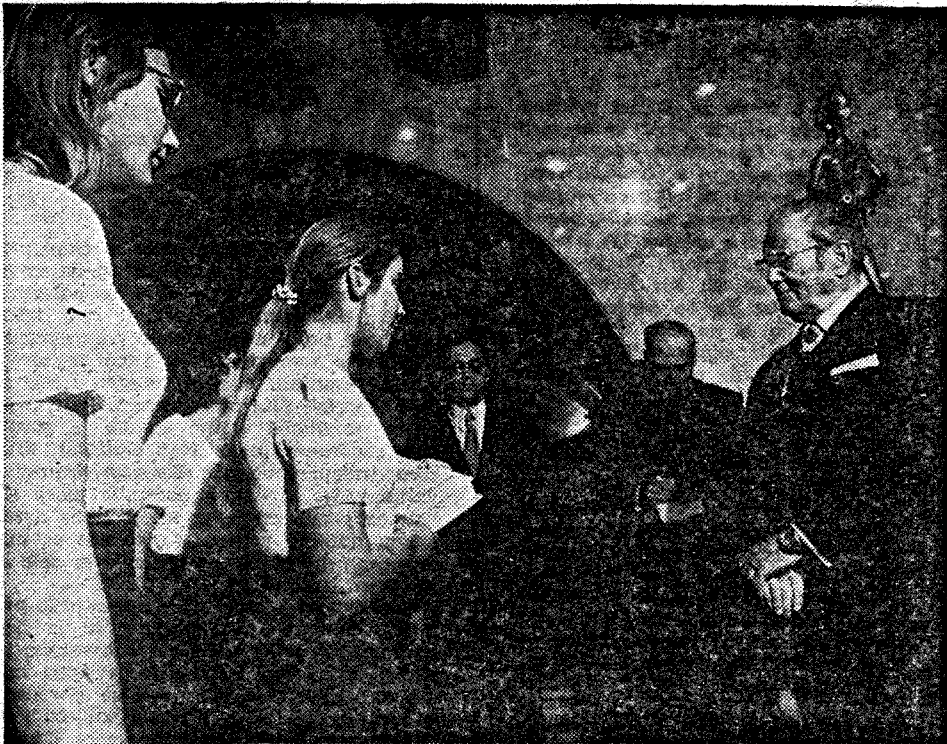
Pred sklepom te tradicionalne in uspele prireditve so izvolili štiriindvajsetčlanski odbor in podpisali izjavo o ogorčenosti nad razmerami slovenske manjšine na Koroškem.

DRAGO MIKLAVEC

VZAJEMNA IZROČITEV PRIZNANJ — Polkovnik Alojz Kajin je izročil Ivanu Potrču priznanje komandanta ljubljanske armadne oblasti festivalu Kurirček, Ivan Potrč pa je v imenu festivala izročil priznanje naši armadi.

Foto: Danilo Škofič

Med obiskom v Sloveniji je predsednik Tito sprejel na Brdu pri Kranju delegacijo članov kluba OZN osnovne šole na Vinici pri Črnomoju. Tri belokranjske šolarke Verica Stipanovič, Vida Čadonič in Tatjana Mohar so tovarišu Titu izročile zajetno knjigo pisem z naslovom »Iz srca rasto v srce mostovi«, ki so jih napisali mladi v jezikih vseh naših narodov in narodnosti.

PARTIZANSKA KNJIGA VAM PREDSTAVLJA

Odlično delo o Gubčevi brigadi

Vsi tisti, ki so bili udeleženci osvobodilnega boja, pa tudi tisti, ki se kakorkoli zanimajo za literaturo o tem boju, dobro poznajo zajetne knjige, ki govore o bojnih poteh slovenskih brigad in o nekaterih posebnih vprašanjih osvobodilnega boja. Te knjige, ki izhajajo v zbirki z naslovom Knjižnica NOV in POS in ki jih pripravljajo številni avtorji v sodelovanju z odbori enot pri Zvezi združenj borcev NOV Slovenije, izdaja založba Partizanska knjiga. Ta je pripravila obsežen načrt, ki obsega kar 39 naslovov z še večjim številom knjig. Od tega je že izšlo 22 del, katerim se je zdaj pridružila knjiga o Gubčevi brigadi, doslej gotovo najboljše knjiga v tej zbirki, saj obsega nič manj kot 1073 strani. Napisal jo je Lado Ambrožič-Novljan, izdala pa Partizanska knjiga v Ljubljani, skupaj z odborom Gubčeve brigade. Pri knjigi sta sodelovala kot recenzenta Zdravko Klanjšček in Jože Novak, lektor je bil France Vrečar, tehnični urednik Jože Čertalič. Skice je izdelal Vladimir Štimac, opremil pa Vladimir Laković.

V svoji uvodni besedi pravi avtor, da je bil v Gubčevi brigadi od njene ustanovitve septembra 1942 pa do januarja 1943 in da mu je bilo zato tem lažje prevzeti nalogo napisati zgodovino te sijajne partizanske enote. S tem se je vsaj nekoliko oddolžil za to, kar mu je brigada dala, zlasti za možnost, da je z njenimi junaškimi partizani prispeval k oblikovanju boja slovenskega naroda za svobodo in k težnji po socialistični

družbeni ureditvi. Gubčeva brigada, — pravi avtor, — je bila oborožena pest osvobodilnega gibanja na Slovenskem in je s silo lomila okove sovražnikove okupacije in nasilja. Zato je tudi v tej knjigi poudarek na vojaških akcijah, čeprav so seveda bile prav tako pomembne politične silnice, ki so usmerjale partizanske enote k akcijam in ciljem. Vendar pa podrobnega opisa političnih razmer na terenu ni natanko izdelal. Delo je zgodovina brigade kot celote, junaški podvigi manjših enot ali posameznikov so opisani le toliko, kolikor so bili izjemno pomembni. Sicer pa bo v knjigi vsak pripadnik Gubčeve brigade našel sebe med ustvarjalci zgodovine.

Razumljivo je, da začenja Lado Ambrožič svojo knjigo s 4. septembrom 1942, ko je bila na Trebelnem nad Mokronogom na slovesnem mitingu ustanovljena Gubčeva brigada. Zato nosi tudi prvo poglavje naslov Ustanovitev. Drugo poglavje obravnava vojaško in politično izgradnjo brigade, zajema pa naslednje obdobje iz življenja bojov in pohodov brigade v času do konca leta 1942. Nato si sledi poglavja, ki jih je vseh skupaj sedemnajst. Razvrščena so po kronološkem redu dogajanj do zmagoslavnega pohoda v Ljubljano 9. maja 1945. Pri tem so nekateri posebni dogodki iz bojov Gubčeve brigade kot na primer napad na Novo mesto, obramba Bele krajine, obdelani v samostojnih poglavjih. Zadnje poglavje prinaša seznam poveljniškega kadra, seznam vseh gubčevcev, imena vseh padlih ter register imen, krajev ter enot.

Razumljivo je, da je pripoved podrobna in temeljita ter zasnovana na dokumentarnem gradivu, domačem in sovražnikovem. Seveda je treba pri tem vedeti, da predstavlja knjiga zgodovino Gubčeve brigade in da ji že samo to daje svoj pečat. Obdelana so v njej le dejstva, dogodki, spopadi in pohodi, analize iz ugotovljenih dejstev pa so bolj drugotnega pomena. Morda bosta stvarnost in dokumentarnost pri prebiranju tako obsežnega dela bralca utrujali, saj bo napetost pri branju nujno popuščala in bralec ne bo mogel zajeti celotne vsebine. Seveda pa kljub nekaterim že objavljenim delom, ki govorijo o Gubčevi brigadi, obsega knjiga vse, kar o tej partizanski enoti vemo in kar o njej moramo vedeti.

Ladislav Ambrožič je opravil ogromno delo, ki predstavlja dragocen prispevek k zgodovini naših partizanskih enot in zgodovini vsega našega osvobodilnega boja. Zaradi obilice gradiva, stvarnosti in dokumentarnosti bo knjigo s pridom uporabljal vsak, ki bo želel karkoli vedeti o Gubčevi brigadi, uporabljal jo bo zgodovinar, ki bo pisal o osvobodilnem boju, z zadovoljstvom pa jo bo prebiral vsak nekdanji udeleženec NOB. Pri tem pa bo našel v številnih skicah in bogatem slikovnem gradivu dragoceno dopolnitev besedila.

SLAVKO RUPEL

PRIZNANJE REVIJI »KURIRČEK«

Zadnji dan festivala Kurirček je bila v mali dvorani mariborskega doma JLA prisrčna slovesnost, na kateri so Miri Alečković in Antonu Ingoliču podelili »partizanskega kurirja«; častno priznanje je prejela tudi revija Kurirček, ki jo že enajsto leto izdaja Zavod Borec, odgovorni urednik je Ivo Zorman, njena naklada pa šteje več kot 35.000 izvodov.

dr. Franc Zdravec s filozofske fakultete v Ljubljani, dr. Tode Čolak z beograjske fakultete, prof. Voja Marjanović iz Beograda, prof. Joža Skok iz Zagreba, pisatelj Velimir Milošević iz Sarajeva, prof. Karel Klasinc iz Maribora, pisatelj Ivan Potrč iz Ljubljane, dr. Aleksander Spasov iz filozofske fakultete v Skopju in dr. Slobodan Marković z beograjske filozofske fakultete.

V petek so v nadaljevanju delovnega plenuma obravnavali poročilo o delu festivala za leto 1973. Tega dne so književnika Gustava Krkleca proglasili za častnega predsednika festivala Kurirček, Ivana Potrča ponovno za predsednika, Miri Alečković in Antonu Ingoliču pa podelili priznanje »partizanskega kurirja«.

Se istega dne so potem v popoldanskih urah v veliki dvorani doma JLA po sklepnem literarnem nastopu podelili

beležke

FILMI O SVOBODI IN REVOLUCIJI

Sopot, srbsko mesteca z okoli tri tisoč prebivalcev, je organizator prvih Svobodoljubnih filmskih slovesnosti, pregleda filmov o svobodi in revoluciji. Prvi dan bodo predvajali film Dragoslava Jovanovića »Dekle s Kosmaja«, zunaj konkurence, in »Barba Zvane« Vjekoslava Africa, ki se bo, kakor vsi drugi filmi, potegoval za priznanje najbolj svobodoljubnega filma. Drugi dan si bodo prebivalci Sopota in okoliških vasi lahko ogledali »Dolino miru« in »Deveti krog« Franceta Stiglica, »Črno seme« Kirila Cenevskog. Tretji večer: »Jutro« Puriše Djordjevića in »Kako umreti« Miodraga Stamenkovića, četrti večer »Skozi vejčje nebo« Stoleta Jankovića in »Lelejsko goru« Zdravka Velimirovića. Peti dan festivala bo na sporedu »Kozara« Veljka Bulajića in »Tri« Aleksandra Petrovića, pa »Radopolje« Stoleta Jankovića, »Pesem« Radoša Novakovića, »Valter brani Sarajevo« Hajrudina Krvavca ter »Signali nad mestom« in »Nevesinjska puška« Zilke Mitrovića in retrospektiva filmov o svobodi in revoluciji, v katerih je zaigral Bata Živojinović. Zelja organizatorjev pa je, da bi ta festival v prihodnjih letih prarastel v mednarodno filmsko manifestacijo, na kateri bi predstavili tudi revolucionarne filme tujih kinematografij.

Festival v Sopotu bo od 20. do 24. decembra.

FRANCOSKA LETALA ZA LIBIJO

Pred kratkim je libijski predsednik vlade obiskal Pariz in se med drugim s francoskim obrambnim ministrom pogajal o dobavi francoskega orožja za libijsko vojsko. Libija je že poprej sklenila pogodbo s Francijo o nakupu 114 letal tipa mirage, od katerih jih je doslej prejela 40 do 50; kar zadeva preostala letala, jih bo prejela po vpnečno po 16 na leto. Predsednik libijske vlade skuša zagotoviti redno dobavo glede na to, da nekateri v Franciji menijo, naj bi prenehali z nadaljnjo dobavo, češ da utegnejo biti letala po združitvi Libije z Egiptom uporabljena proti Izraelu.

Kaže, da je libijski predsednik uspel in da bo njegova vojska še nadalje prejela francoska letala vse dotlej, dokler jih ne bi začeli uporabljati na arabsko-izraelski fronti. Še več: s francoskim obrambnim ministrom sta se menda dogovorila tudi za nakup francoskih tankov AMX-30 v vrednosti več milijonov dolarjev.

AMERICANI SO ZADOVOLJNI Z LETALI F-III

Ameriško letalstvo je sporočilo, da je povsem zadovoljno z lovskimi bombniki F-III, čeprav so nekaj teh letal izgubili nad Severnim Vietnamom v nepojasnjenih okoliščinah. Sporočilo je hkrati tudi odgovor na zahtevo nekega ameriškega senatorja, naj tega 55 milijonov dolarjev vrednega letala s premičnimi krili ne uporabljajo, dokler ne bodo natančno ugotovili njegove strukturalne in operativne lastnosti. Senator je zahtevo utemeljeval s tem, da za nobeno od izgubljenih letal ni po-

zanimivosti

jasnjeno, ali je strmoglavilo zaradi mehanskih okvar ali pa zaradi naprednikovskega protiletalskega ognja. Lovski bombniki F-III, ki so opremljeni s posebnimi radarji letajo brez spremstva in nizko nad vrhovi dreves, da bi se tako izognili severnovietnamskim radarjem.

»Z letalom smo zelo zadovoljni in menimo, da nima nobenih napak,« je izjavil neki letalski funkcionar na vprašanje, kakšna so ta letala. »Posadke so z njim zelo zadovoljne. Ker pa letalo leti brez spremstva, je razumljivo, zakaj je vsaka izguba skrivnostna.«

OBSOJENI OFICIR

V Hamburgu je bil pred kratkim bivši major zahodnonemške vojske Hans Kruse obsojen na tri leta in pol zapora, ker je vzhodnonemškimi oblastem izdal vojaške skrivnosti. Izdal pa je nekatere podrobnosti o urjenju zahodnonemških oficirjev Hans Kruse je bil namreč predavatelj taktike na neki oficirski šoli blizu Hamburga, leta 1969 pa je zbežal v Vzhodno Nemčijo v znak protesta proti vse večjemu desničarskemu ekstremizmu v vojski. Ze leto dni kasneje se je spet vrnil nazaj v Zahodno Nemčijo, kjer pa so ga zaprli in ga poslali pred sodišče.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

DRUŽBA – TO SMO VSI

PO 3. SEJI KONFERENCE ZKJ

Zgodovinski dogodek je že za nami, pred nami pa kup resnih nalog. Zdi se, da so vse enako pomembne. Zato smo se odločili z našim današnjim prispevkom vsaj bežno pretehtati problem obrambne vzgoje mladih v naši ožji domovini. Kajti o tem so, seveda v jugoslovanskih merilih, delegati tretje seje konference ZKJ precej razpravljali. O pomenu obrambne vzgoje mladih je govoril tudi generalpolkovnik Ivan Dolničar, ki je med drugim poudaril: »Koncept priprav in vključevanje mladih v obrambo mora sloveti na jasnih ciljih, ki jih je treba doseči s kontinuirano pripravo, tako kot se mladi sicer pripravljajo na življenje in delo od mladega.«

Ko sem se o tem pogovarjal z neko prosvetno delavko iz Ljubljane, ki je sicer borka NOV, je ta soglašala z besedami tovariša Dolničarja ter dodala: »Vzgoja mladih se začne v družbi; točneje povedano, v družini, šoli in v družbeno-političnih organizacijah. Družba torej ne more biti nekaj abstraktnega. Vsaj po mojem je družba živi mozaik, ki nudi življenjski prostor tako novorojenčku kakor tudi stoletnemu starčku. Družba, to smo vsi.«

Moja sobesednica tudi danes služi kruh le z rednim poukom na neki ljubljanski osnovni šoli. In ko sva zabredla v področje obrambne vzgoje mladih, se je učiteljica zamislila.

»Slika o vzgoji naše mladine,« je dejala, »ni takšna, kot bi morala biti. Menim, da niso krivi samo mladi; tudi na naši družbi je precejšen del odgovornosti.«

Kdo je družba? To vemo, vsi smo družba. Tudi naše občine in krajevne skupnosti so sestavni del družbe. Nekatere smo obiskali in se z mladimi pogovarjali o obrambni vzgoji oziroma o poteku priprav za splošni ljudski odpor.

Naj povemo odkrito: Skorajda povsod smo našli tudi na manjše skupine mladih, ki so, ko gre za obrambne priprave, le navadni, ali bolje povedano, pasivni opazovalci. Torej, obrambno nezainteresirani del družbe! Vendar pa imamo neprimerno več tistih, ki sta jim obrambna vzgoja in splošni ljudski odpor sestavni del vsakdanjega življenja. O njem bomo danes govorili, o njihovih težavah, uspehih, prizadevanjih.

Ponekod obstaja dokaj nenavadno mnenje, da so za obrambno vzgojo mladih povsem odgovorni mladinska vodstva in nekaj pripadnikov armade z območja občine ali krajevne skupnosti. Torej, zainteresirani del družbe.

V desetih mestih sem bil na desetih sestankih, na katerih so med drugim razpravljali tudi o obrambni vzgoji mladine. Tamkajšnje seveda. Od Jesenice do Brezice nisem na teh »mladinsko-vojaških« sestankih srečal niti enega predstavnika občine, krajevne skupnosti ali pa katerekoli »starejšee« družbenopolitične organizacije! Je tudi to nezainteresirani del družbe?

Morda nimamo prav? Morda so mladi krivi? Kaj, denimo, če so pozabili obvestiti starejše tovariše? Morda...

Kakorkoli že, ta »morda« se v tem primeru ni rodil slučajno. Kajti, (spet morda) nekaj ni v redu z zvezami, bi lahko človek pomislil. Sicer ne trdimo, da so zveze pretrgane, ampak so po vsej verjetnosti nekoliko zapuščene ali vsaj pozabljene.

No, pa začnimo kar z našo mejo, z obmejnimi pasom: Slovenj Gradec, Dravograd, Ravne...

»V pripravah za splošni ljudski odpor

smo se naslanjali na karavle,« pravi predsednik slovenjgraške mladine Albin Kac. »Dejstvo je, da nam tako starešine kakor tudi vojski izredno pomagajo. Navkljub temu, da so stalno na terenu, se v prostih urah namesto družinam priključujejo našim akcijam. Uspehi so, vendar mladi želimo, da nam vojska odkrito pove, kaj bi morali še storiti.«

Vprašanje mladega grafičnega delavca je vsekakor zanimivo, zlasti zato, ker vojska v glavnem pomaga pri strokovnem delu obrambne vzgoje mladih. Kaj pa ostalo, kajti obramba ni samo orožje? Morda bo na to, vsaj delno, odgovoril poveljnik graničarjev Rudi Simčič.

»Priznam moram, da dobršen del mladih aktivno sodeluje pri zavarovanju meje, pomagajo nam fantje, ker se zavedajo, da meja ni samo naša, vojaška. Toda nekateri se tega ne zavežejo, kar priča o pomanjkljivi ideološki vzgoji mladih. Zanj premalo skrbimo in pozabljamo na socialistični patriotizem. Vendar niso samo mladi krivi za to, ker so mladinske organizacije marsikje le

»Večji del tukajšnje mladine se zanima za obrambno vzgojo; toda kaj hočemo, mladi so včasih tako rekoč osamljeni. Martin sam pa vsega ne zmore, ker je okolje, ki bi tudi moralo skrbeti za mlade, kdaj pa kdaj gluho.«

Tudi v Črnomlju skrbijo za politično ozioroma ideološko plat priprave mladine za splošno ljudski odpor. Na pohodih po poteh nekdanjih partizanskih enot – organizirajo jih skupno s pripadniki JLA – s pomočjo borcev NOV in starešin pogostoma analizirajo partizanske izkušnje in tako v praksi prilagajajo našo novejšo zgodovino potrebam današnje ali jutrišnje obrambe.

Pa naj zaključimo: mlade v naši republiki tarejo povsod približno enake težave. Denarja za akcije primanjkuje in se marsikdo obnaša prekleto stuskaško, ko gre za mladinski dinar! Po drugi strani pa, seveda v imenu komercialne propagande, preprosto tekmujejo s patronati nad športnimi skupinami iz tujine. Ko pa naša mladina organizira prireditve ali zabavo in zaprosi za dvorano, takrat se pojavijo občinski »močetie« in

Pripadniki armade so vedno pripravljeni nuditi mladim strokovno pomoč v obrambni vzgoji. Toda to ni dovolj – to je le ena plat vzgoje.

osamljeni otoki v nemirnem morju, ki se imenuje družba.«

Toliko na kratko o meji oziroma o obrambnih pripravah tamkajšnje mladine. Pa pogledajmo, kako je s to zadevo v nekaterih občinah v »zaledju«. Denimo v Kranju, Škofji Loki, Novem mestu... Povsod se načrtuje, toda razen kulturnih ali športnih srečanj ter proslav ponekod ne najdeš skorajda nič več. Klasična oblika »sodelovanja«, ki se ponavadi začne z ogledom topa ali tanka in se po stari, dobri navadi konča s skupnim plesom mladih in vojske. Včasih tudi tovrstno sodelovanje odpove, kajti v nekaterih vojaških enotah so zadovolili le enega človeka za stike s tamkajšnjo mladino. In ko gre ta v »prekormand«, so potem vse vezi z obrambno vzgojo pretrgane. Potem nastaja zatišje, čas pa neusmiljeno teče in preneka obrambna naloga mladih gre v pozabo.

Približno takšna situacija je v Škofji Loki in Novem mestu. Mladina čaka ali tava, sama se ne znajde, pomaga pa ji malokdo.

V Brezicah pa ni tako. Predstavniki vojske in družbenopolitičnih organizacij, zlasti SZDL in ZZB, redno skrbijo za obrambno vzgojo mladine.

»Tudi mi smo prejšnja leta preveč govorili o sodelovanju, pozabljali pa smo na skupno nalogo, ki se imenuje obramba,« poudarja Tone Jesenko, sekretar občinske konference ZMS. »Pred dobrim letom so vse pobude prihajale iz garnizije, danes pa je to čisto drugače. Tudi mladina se pojavlja kot pobudnik akcij, ki prispevajo k obrambni vzgoji. Vendar pa vsako našo akcijo najprej oblikujemo skupno s starešinami JLA in borcev NOV, ki nam nudijo ne le strokovno in materialno, temveč tudi idejno pomoč.«

Za konec pogledajmo še v Belo Krajino ali točneje v Črnomelj. Predsednik črnomeljske mladine Martin Skube je zelo prizadeven, priden in komunikativen; vsaj tako pravi njegovi najbližji sodelavci, starešine tamkajšnje garnizije. Toda ta isti Martin je, ko gre za obrambno vzgojo mladih, tudi izpostavljen različnim težavam. Naj o tem spregovori tovariš Petrovič, višji častnik iz Črnomlja.

terjajo plačilo; šestdeset do sedemdeset starih tisočakov za uporabo dvorane. Posebej računajo še uporabo ozvočenja ter dnevnice za človeka, ki naj bi s to tehniko ravnal!

Tako je torej z našo napredno mladino, ki je, kljub težavam, dokazala, da je pripravljena slediti politiki Zveze komunistov. Nasproti tej pa je drugi del mladih; del, ki ga je družba žrtvovala tuji vzgoji. Toda mladina, ki jo drugi vzgaja, ni naša. Vsaj začasno je odtujena. Večji del te mladine, kot kaže, sodeluje s cerkvijo. Cerkev pa ne pozna denarnih težav in tudi ne, da tako rečemo, kadrovskih. Duhovniki so pevovodje, organizatorji glasbenih ansamblov, zabav, kvizov in kaj še vse ne. V zadnjem času so se izkazali kot odlični organizatorji taborjenja mladih. Vključevanje v priprave za SLO?

Kje pa so naši vzgojitelji? Starši, družina, šola? Učitelji in prosvetni delavci nasploh? Borci NOV, rezervni vojaški starešine, poveljstva partizanskih enot? In še mnogi drugi dejavniki, ki so sestavni del družbe...

Kdo je pravzaprav družba?

Mars se ne zdi, da vse preveč skrbimo samo zase?

Enako so tudi nekatere družbenopolitične organizacije zaprte vase. Vzemimo za primer organizacijo ZZB. Lepo je, da skrbi za svoje članstvo, za jesen ali zimo njihovega življenja. Vendar, kdo bo mladino seznanjal s tradicijami naše NOV? Predvsem borci, udeleženci revolucije. Toda ne samo borci, temveč tudi nekatere družbenopolitične organizacije vidijo samo sebe in lastne probleme in so zato kdaj pa kdaj ponekod brez poslušaja za obrobna dogajanja. Zlasti pa za obrambno vzgojo mladine.

»Družba, to smo vsi,« je povedala partizanska učiteljica in je imela prav.

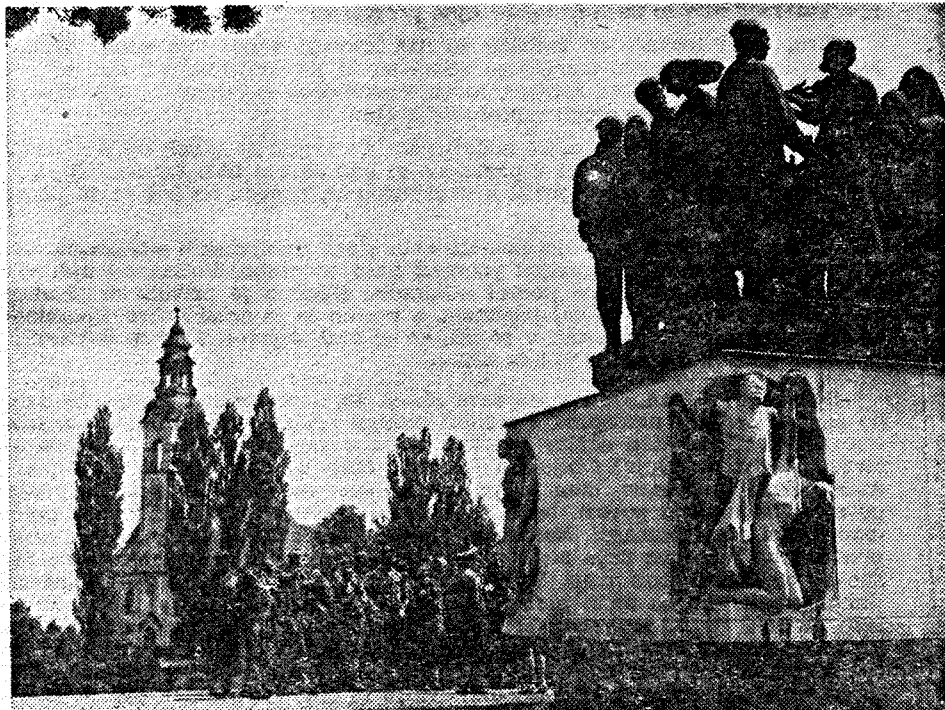
In kdo spada v družbo, ko razpravljamo o pripravah mladih za splošni ljudski odpor? Spominimo se besed skromne ljubljanske učiteljice, ki ves čas od osvoboditve naprej svoje šolarčke spravlja na pravo pot.

BESEDILO IN SLIKE
B. JAKOVLJEVIČ

Borci NOV so med mladino vedno dobrodošli, zlasti pa, ko obujajo spomine na akcije partizanskih enot in mladim posredujejo svoje bogate izkušnje.

Vojakovo človekoljubje

Vojaki naše armade vedno in na vsakem koraku obujajo in ohranjajo tradicije NOB — partizanski borci so jim vzor. vztrajnosti in poguma. Na sliki: obisk vojaške enote pri Sv. Urhu. (Foto: S. Krševan)

Tudi letos je naša vseljudska obramba požela veliko uspehov. Na manevrih in številnih vajah so tako enote JLA kakor tudi enote teritorialne obrambe preizkusile same sebe ter se enkrat opravile izpit bojvniške zrelosti. Toda ko kramljamo o vseljudski obrambi, zlasti pa o njenem oboroženem delu — armadi, se nam tako rekoč nehote vsiljuje misel na orožje; na mladeniča s puško ali na skupino fantov, ki so izurjeni ravnati s sodobno bojno tehniko.

Je vojakovo življenje res usmerjeno le na puško? Seveda ni. Kajti že zdavnaj se zavedamo, da moč ljudstva ni samo v kopičenju orožja; naše najmočnejše orožje je zavest našega človeka, njegova ljubezen do predrago plačane svobode. Naša armada pa je samo del te zavesti ljudstva. Zato je nesmiselno in skorajda smešno brskati in iskati kakršnokoli mejo ali črto, ki naj bi ločila ljudstvo od armade. Kljub temu si nekateri mešetarji izven naših meja upajo tudi na ves glas kričati, češ da se je JLA prelevila v »silo nad družbo«. Spletarski računi so dokaj preprosti in prozorni, ker je naša armada, od svojega rojstva pa do današnjega dne, bila in ostala živi in ne-ločljivi del naroda. To pa seveda marsikoga muči in boli, marsikomu ne gre v račun, zlasti pa ne tistim, ki so se lotili nevhvaležnega prerokovanja usode jugoslovanskih narodov. Toda kaj hočemo; pes laja, karavana pa gre svojo pot, pravi pregovor.

Ne, v današnjem prispevku ne bo govora o topovih, tankih, reaktivnih in bombah. Poglobili se bomo v vojakovo življenje, ki je manj znano, v tako imenovano vojakovo človekoljubje. Neznani vojak, ki ga vsak dan srečamo na cesti, v vlakcu ali avtobusu, je predvsem stražar domovine, človek, ki nenehno skrbi za njeno varnost. To pa je samo ena plat medalje, kajti ta isti vojak je pripravljen priskočiti na pomoč tudi v drugih primerih. Denimo takrat, ko se narava prelevi v napadalca in sovražnika; ali pa, ko drugače zagrozi človeku. Oboro-

ženi del naše vseljudske obrambe je tudi letos, ob redni skrbi za varnost domovine, opravil vrsto »nevojaških« nalog za boljši danes in boljši jutri našega človeka.

Zgovorne številke

Pa vsaj delno pogledimo, kakšna je letošnja žetev vojaških rok. Na voljo imamo sicer le podatke o dejavnosti vojakov ljubljanskega armadnega območja, vendar to nikakor ne pomeni, da podobnih uspehov in tudi druge po domovini, armada je povsod in vedno pomagala. In ko govorimo o letošnjem prispevku vojaških enot z območja naše republike, se ne moremo, kljub upiranju, znebiti števil, čeprav za prenekaterga bralca pomenijo dolgočasje. Vseeno se jih bomo vsaj delno posluževali, ker so zelo zgovorne; so pravzaprav drobne zgodbe, v njihovem ozadju pa novi kilometri cest, mostovi, zmage nad muhasto in podivljano stihijo, boj z ognjem... Za številkami so napor in uspehi. Tudi zmagovita vojaška pesem — simfonija o delu.

V »nevojaško« delo — izvajali so ga na območju naše republike — so vojaki »investirali« nič manj kot 1.159.867 ur prostovoljnega dela. Spremenjeno v nove dinarje je to nekako 16.234.399 din! To je darilo ljudstvu. Prihranek v enem slabem letu, kajti delo vojakov je bilo le občasno

in ne vsakodnevno. Prihranek, ki pomeni 8.117 povprečnih enomesečnih plač. Če pa bi, denimo, delo vojaških rok opravljali samo en delavec, bi moral krepko garati 399 let po osem ur dnevno, in to seveda na petek in svetek!

Krotilci narave

V svežem spominu nam je letošnji julij v Prekmurju. In razbesnela Mura, ki je s podivjanimi pritoki napadla in tako rekoč v hipu poplavlila Mursko Soboto, Ljutomer, Gornjo Radgono, Lenart, Lendavo in prenekatero vas. Voda je neusmiljeno prodirala in trgala ceste, podirala domove, jurišala na mostove, skratka napadala je na široki fronti. Vojska je takoj priskočila na pomoč in je skupaj s tamkajšnjim ljudstvom začela boj proti nepričakovanemu sovražniku, ki se imenuje naravna nesreča.

Enota Vinka Šorna se je dober mesec dni borila z vodo in njenimi posledicami.

— Moji vojaki niso poznali počitka, delali so nepretrgoma — se spominja starešina Šorn. — Fantje so pozabili na prosti čas in praznike in celo ponosni so bili, da lahko pomagajo zaskrbljenemu ljudstvu.

Za vojake je boj s poplavo pomenil samo opravljanje nalog, ki jih ne najdeš ne v tedenskem in ne v mesečnem urniku vojaškega pouka oziroma »zanimanja«. To potrjujejo tudi besede podpredsednika občinske skupščine Radgona tovariša Vladimira Krefta.

— Naša vojska je še enkrat dokazala, da ni pripravljena samo za boj proti morebitnemu agresorju, ampak je tudi zmožna ne samo ukrotiti, temveč tudi premagati sovražnika, ki ga ponavadi imenujemo stihija...

Enakega mnenja je tudi gradbeni referent Rado Kranjc, človek, ki je vse nevarnosti poplave preživel v družbi vojakov.

— Če se že zanimate za najboljše vojake, za fante, ki so se izkazali na delu, lahko povem, da so se vsi nesebično žrtvovali in je zmaga nad nesrečo zaslug vseh.

In ko se spominjamo poplave v Prekmurju, ne smemo pozabiti na naše graničarje. Tudi oni so s pomočjo vaščanov na naši meji krotili reko Kučnico; v 16 urah so položili 5.000 vreč peska. Pomagali so tudi izseljevati ogrožene domove in družine.

Toda to še ni vse. Vojaki, ki so vložili v to delo mnogo truda, niso ostali gluhi, ko se je začela akcija za pomoč Prekmurju; od svojih vojaških »plač« so zbrali deset milijonov starih dinarjev. Tudi na ta način so pomagali omiliti posledice poplave.

Nemirna mladost

Tudi vojaki ne mirujejo. Nenehno skrbijo, seveda po obveznem urejanju za ureditev svojih domov, vojašnic. Tako je skupi-

Med plezalno vajo v leseni steni poligona, ki so jo vojaki zgradili zase, za gorsko reševalno službo, alpiniste...

(Foto: S. Krševan)

na vojakov obrtnikov povsem spremenila videz vojašnice v Bohinjski Beli. Starko, ki se spominja mnogih osvajaških vojsk, so pomladili, posodobili.

Stražarnica s centralnim ogrevanjem... Kopalnica v beli keramiki...

Moderna brivnica...

Dobro opremljeni učni kabinet, ki so tudi krajevni mladini vedno na voljo.

Vojaške roke so prepletkale 9.000 kvadratnih metrov sten; na dvorišču vojašnice je zrasel sodoben poligon za urjenje. Pri vsem tem pa niso pozabili tudi na prebivalstvo. Sodelovali so s trdim delom v izgradnji novega televizijskega pretvornika. In tako dalje...

Vojaške roke niso samo delavne.

Vojaške roke so humane in plemenite. Človekoljubne. Iz teh rok so zbrali nekaj tisoč litrov krvi. Za življenje neznanih ponesrečencev ali bolnikov; za mater ali otroka. Za človeka.

V neki garniziji na Primorskem so v enem dnevu zbrali čez dvesto litrov življenjske tekočine. Na čelu dolge vrste krvodajalcev so stali starešine. Človekoljubje je tudi njihova lastnost.

Če ni vode, vino ne pomaga

— Če ni vode, pijemo vino — pravijo nekateri, ki imajo dovolj vode v hiši.

Kaj pa, če ni vode?

O tem bi znali marsikaj povedati prebivalci Pivke in njene okolice, ki so že leta in leta žejni. Tudi vojaki v Pivki niso na boljšem. Ko pritisne suša, se umivajo iz steklenice ali čutarice. Vsaka kaplja vode je v Pivki dragocena. Toda z nekaj kapljami vode na dan se težko živi; kaj pa še industrija, kmetijstvo, gospodarstvo sploh? Živina omaguje, stroji se ustavljajo, proizvodnja hromi. Med poletjem pa narašča nevarnost epidemije. Narašča tudi strah za življenje.

Zato je pred dobrim letom s pomočjo vojakov Pivka začela boj za vodo. Pridne vojaške roke so se lotile najtežjega dela; izkopale so novo vodovodno »cesto«, dolgo 16 kilometrov. In približno dva metra globoko.

— Morali bi še precej časa čakati na vodo, če bi ne bilo vojske — pravijo občani Pivke. — Vojaki so zares naši zvesti zavvezniki... Pridno delajo vsak dan, od jutra do večera.

Pa je res tako. Vojaška požrtvovalnost se ni menila ne za burjo in ne za dež. Fantje v sivo olivnih oblekah so delali udarniško. Skupine so kar teknovali med seboj.

Izkopavanje vodovodnega kanala je pravo garaško delo. To je boj z žilavim kraškim kamnom. Brez miniranja in rušenja ni šlo, zato so porabili nekaj ton razstreliva. Vendarle pa so stroške za novi vodovod vojaške roke zmanjšale za tretjino, če ne celo za več. Darilo Pivki.

Uroš Martinović, oficir, je že od vsega začetka na vodovodni trasi. Vsak dan, od jutra do večera.

— Tukaj je skorajda vsak dan vojna — pravi — grmenje min in razstreliva pa je naša najlepša glasba. Drugače ne gre, saj sta kramp in lopata velikokrat nemočna pred trdoživim kraškim skalovjem. Najhuje je bilo, ko smo hrib med Slavino in Selcam tako rekoč črtali z zemljevida. Ni ga več.

Danes je že vse nared. Pivka se bo znebila skrbi, v njene domove se bo vselila radost, ki se imenuje voda.

Tako je to z rokami oboroženega dela naše vseljudske obrambe. Jutri je praznik naše armade; jutri je praznik nas vseh. Zato je prav, da se ob tej priložnosti spomnimo ne samo na mladeniča s puško, temveč tudi na njegove pridne in ustvarjalne roke; na njegovo pomoč, ki jo je nesebično nudil svojemu ljudstvu. Spomnimo se na vojaško človekoljubje. Vsaj takrat, ko srečamo vojaka.

B. JAKOVLJEVIČ

PRISPEVEK LJUBLJANSKE ARMADE SLOVENSKEMU LJUDSTVU

Vrsta dela	Štev. vojakov udeležencev	Dolžina v metrih	Število mostov	Število delovnih ur	Vrednost v novih din
Izgradnja cest in dohodov	823	45.370		98.236	1.455.915
Izgradnja mostov	107	154	18	16.050	544.820
Kmetijska dela	200			14.720	66.880
Naravne nesreče	3072			57.506	1.108.994
Pogozdovanje	120			4.800	48.000
Druge dela	10.587			968.555	13.009.790
Skupaj	14.999			1.159.867	16.234.399

MORJE in SONCE

DELAMARIS IZOLA IZOLA BRAND RIBA S POVRTNINO

TO JE SVEŽINA MORJA IN SOČNI SADOVI RDEČE ISTRSKE ZEMLJE

DRAGO MAKUC:

Od Preserske čete do Šerčerjevega procesa

Sestavek »Od formiranja Preserske čete do Šerčerjevega procesa« je napisan po magnetofonskem posnetku po pripovedovanju Draga Makuca v letu 1961. Razgovor vodila Mira Mihevc, kustos. Sestavek je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Za tisk pripravila in biografijo ter opombe napisala Rezka Traven.

Računali smo, da so pač najprej pospravili komandirja, potem bodo pa še nas. Dva dni, 27. in 28. oktobra, so nas pustili brez vsake hrane. Tudi na stranišče nas niso puščali, ampak so od nekega privlekli star lonec in ga postavili pred nas. Naslednji dan smo opazili skozi okno, da z vseh hiš vise fašistične zastave. Po vsej vasi je bilo slišati kričanje. V svoji naivnosti smo si razlagali, da pač praznujejo zmago nad nami. Izkazalo pa se je, da so praznovali dan pohoda na Rim. Zvečer so prav tisti vojaki, ki so nas zajeli, pridrveli v našo sobo v polni bojni opremi, vsi pijani in razigrani. Prvi hip smo bili prepričani, da so prišli po nas in da bomo pač šli za komandirjem. Pa so nam le prinesli veliko skledo nekakšnega krompirjevega golaža. Celo svoje žlice so nam ponudili. Vsi sestradani smo se s tekom lotili njihovega krompirja, saj smo bili že tretji dan brez hrane. Oni pa so se zgrnili okrog nas in uživali. Bili so čisto spremenjeni, nobenega sovraštva ni bilo slutiti na njihovih obrazih, ko so iskali pri nas priznanja, rekli: »Buoni Italiani, a?«

Naslednje jutro so že v mraku prišli po nas, spet v polni bojni opremi. Zdaj je z njihovih obrazov spet izginila vsa prijaznost, bili so grobi in osorni. Računali smo, da je prišel konec. Naložili so nas na dva kamiona. Na vsakem kamionu so imeli po dve strojnici, vsi vojaki pa puške pripravljene na strel. Na naše začudenje so nas odpeljali v Ljubljano in nas oddali v Belgijsko kasarno, kamor smo prišli okoli 11. ure. Namestili so nas vse skupaj v celico, ki je bila brez vsakršne opreme, niti šip na oknih ni bilo. Tu smo ostali vključeni, toda le po dva in dva skupaj. Komaj smo se po celici malo razgledali, so se že odprla vrata in paznik je vsakemu dal hlebeček kruha. Ugotavljali smo, da bo tu s prehrano kar dobro, kasneje pa se je izkazalo, da je hlebeček kruha in zajemalka tople vode z rižem edini dnevni obrok hrane.

Zdaj je kazalo, da nas ne nameravajo postaviti kar naravnost pred puške. Razgledovali smo se. Nekdo je skozi linico gledal na hodnik. Nenadoma je prebledel, se obrnil in tiho dejal: »Gorenjc!« Prepričali smo se, da je resnično on, v fašistični obleki. Od tedaj smo marsikaj bolje razumeli. Gotovo je on sam poslal Mikličevo gospo po Italijane! Morda — če je vsaj od kraja imel poštene namene — so ga tako daleč privedli tisti nepopisni napor in se je takrat odločil začeti drugače.

S tem se je bilo treba sprijazniti. Poleg nas je izdal še Rozmana³⁸, ki je bil tudi komandir ene izmed naših čet. Tudi ta v partizanih ni bil kaj pridna. Gorenjc pa mu je že od vsega začetka zavidal, ker je prej kot on prišel do funkcije. Rozman je sicer že prej dezertiral od partizanov, vendar dotlej ni imel nobenega drugega greha nad seboj. Po Gorenjčevi izdaji so ga pripeljali v zapor, kjer sta začela prijateljsko sodelovati. Rozman je bil bolj nasilen in predrzen ter je hodil okrog, Gorenjc pa je bil strahopeten, preračunljivejši, slabši od Rozmana.

V zapor so kmalu za nami pripeljali tudi Kogoja³⁹ in ga namestili v sosednjo celico. Zvedeli smo, da sta s Kvasom med Belimi vodami in Drago padla v zasedo. Branila sta se. Kvas je v boju padel, Kogoja pa so zajeli. Strahotno so ga pretepali in ga zasramovali na vse mogoče načine. Na glavo so mu poveznili lonec, iz ličkanja so mu napravili brke in ga ogrnili z rdečo cunjjo. Potem so vanj pljuvali in vpili: »Stalin, Stalin!« Vmes so ga pretepali, da se je nekajkrat zgrudil; obliivali so ga z vodo in začenjali znova.

V Belgijski kasarni smo strašno stradali, niso pa nad nami izvajali fizičnega masila. Ves čas smo bili uklenjeni. Zvečer med 8. in 11. uro so nam prinašali edini obrok hrane: majhno zajemalko razkuhanega riža. Tudi za večerjo nam niso smeli veriti. Po dva in dva, kakor smo bili uklenjeni, so nas spuščali na hodnik. Ves čas so nas dobro stražili, celo s strojnico. Hrano so nam dajali v velike, stare paradižnikove konzervne škatle, ki so bile ob robu tako ostre, da smo si porezali vse roke, ko smo segli po hrano. Še žlice so nam dali take, da si z njimi skoraj nismo mogli pomagati: ena je bila čisto ravna, da v škatli nikakor nisi mogel ničesar zajeti, druga pa se je takoj ukrivila, ko je bilo kaj na njej. Kadar se je le posrečilo nemu zajeti, je drugi potegnil verigo in ves trud je bil zaman. Tudi preskrba z vodo je bila slaba. Prinašali so nam jo samo enkrat na dan v kiantarici, in sicer taklo, da je paznik vrnil kiantarice porinil skozi lino v vratih in tam smo se morali zvrstiti drug za drugim. Če smo se količkaj nerodno obračali, je voda stekla na tla, potem smo pa še ležali v luži.

Po mesecu dni zapore v Belgijski kasarni so nas odpeljali v zapore na sodišče. Zaradi nezadostne prehrane smo bili do kraja izčrpani. Ko smo se na sodišču okopali, so nam moči tako pošle, da so nas morali pazniki dobesedno odnesti v celico. Tisti dan bi bili morali izprazniti za nas posebno celico, pa se paznikom zvečer ni ljubilo in so nas pomešali kar med druge zapornike. To so napravili na strašno jezo Italijanov, kajti taklo se je preko ostalih zapornikov, ki so imeli manj strožji režim kot mi, po vsej Ljubljani izvedelo za nas.

Na sodišču smo spet srečali Selška⁴⁰ (po vojni je bil komandant miličniške šole in se je 1949. leta smrtno ponesrečil z avtomobilom), našega znanca iz Belgijskih zaporov. Bil je zaprt zaradi tega, ker je mobiliziral neke ljudi, da so nesli orožje in hrano v partizansko taborišče. Italijani so te ljudi zajeli in zvedeli, kdo je akcijo organiziral. Tako je bil Selšek izdan in šlo mu je za glavo. Ko smo ga prvič videli na hodniku, se nam je strašno zasmilil. Bil je bled, suh, upadel, ves poraščen in krvav. Okrog glave je imel ovito brisačo, plašč pa narobe oblečen. Bil je v takem stanju, da mu nihče ne bi prisodil več kot 14 dni življenja. Ze v kasarni je odklanjal hrano. Ko so ga pripeljali na sodišče, je ležal v kotu na tleh in hropel. Podnevi ni nikoli ničesar zaužil, le ponoči si je privoščil kak grizljaj. Ko je bil na procesu obsojen le na 20 let ječe — Italijani so mu prisodili toliko, ker so računali, da ga bo itak vsak čas pobralo — je privrskal nazaj v celico in bil zdrav.

Na sodnijski smo izvedeli za usodo drugih tovarišev iz Auerspergovih koč. Razkropili so se po raznih akcijah za hrano. Mnogo jih je v zasedah padlo. Nekaj jih je ostalo, a bili so brez zveze. Ti so se po nalogu štaba vrnili v Ljubljano z naročilom, naj se javijo v vojsko ob koncu zime⁴¹. Ob umiku iz Auerspergovih barak so nameravali pognati v zrak še tisti del barake, kjer so bili italijanski ujetniki. Tedaj so proti Auerspergovim barakam že prodirali Itali-

jani. Naših je bilo premalo, da bi se postavili v bran. Umaknili so se, ostal je le tisti, ki naj bi izvršil miniranje. Ta je nalogo sicer izpolnil, a prepozno, kajti Italijani so se prej skobacali skozi lino in se rešili.

Naši so se umaknili v Ljubljano; med njimi je bil tudi Šerčer. Zanj je zvedel Gorenjc in ga izdal, da je bil komandant polbataljona. Tako so za naš proces zbrali 14 partizanov iz naše skupine. Poleg nas je bil na procesu še Gnidič⁴² iz Ribniške čete; po naključju je padel k nam še ljubljanski aktivist Krajner, katerega ime so našli čisto slučajno pri Karižu⁴³.

Drugi dan bivanja na sodišču so nas spravili v posebno sobo. Hrana je bila rednejša. Slovenski pazniki so zelo skrbeli, da smo dobivali dodatek. Od zunaj nismo smeli dobiti ničesar, le dopisovali smo si lahko. Za Šerčerja smo zvedeli, stika pa nismo mogli vzpostaviti z njim.

Zaslišanja na sodišču so se nadaljevala. Še vedno so hoteli od nas izvedeti predvsem, kdo nas je poslal v partizane in kdo so bili naši komandirji. Vztrajali smo pri svojem, da so prišli k nam samo ob napadu na Lož in da jih zato ne poznamo.

V tem času so naši svojci obletali celo vrsto ljubljanskih advokatov, da bi našli koga, ki bi bil pripravljen prevzeti našo obrambo. Večina od njih je ob pregledu gradiva obtožnice pomoč odklonila. Končno je privolil dr. Bleiweis. Na procesu ni bil kdo ve kaj pogumen, a vseeno se je držal dobro. Spominjam se, kako so mu listi trepetali v rokah, ko je bral zagovor. Zelo se je trudil, da bi dobro opravil nalogo, ki ni bila lahka.

Sporočili so nam, da bo razprava 15. oz. 16. decembra. V razpravno dvorano so nas privedli uklenjene. Povedati moram še, da je bil za tolmača mladi italijanski oficir. Med našim zagovorom je nekajkrat vprašal: »Dovolite, da stvari povem po svoje? Obljubim, da vaše časti ne bom blatil. Kogoj, ki je znal odlično italijanski, nam je, potem, ko smo na tolmačev predlog pristali, povedal, da odlično govori. Naše odgovore je nekako po svoje formuliral in nam s tem dosti pomagal. Naslednje presenečenje smo doživeli, ko so Italijani privlekli na razpravo naše bivše ujetnike. Medtem so bili vsi že povišani. Strahno so nastopili proti nam. Vsak je vedel povedati, koliko zlatih stvari smo jim pokradli. Vsi so imeli mnogo povedati. Le eden, tisti, ki se je že pri nas lepo obnašal, je bil še vedno brez čina. Ko je vstopil, ni pozdravil fašistično. Ko ga je sodnik vprašal, če koga pozna, se je obrnil k nam in dejal, da smo bili takrat vsi kosmati in da nas sedaj, ko smo obriti, ne more prepoznati. Ko so ga vprašali, če mu je kdo kaj ukradel, je to odločno zanikal. Takrat smo se domislili, kako je revež prišel v naše roke. Zalotili smo ga na koncu vasi. Nekdo od naših mu je podstavil nogo, da je padel. Ko se je pobral, je hotel pobegniti, zato ga je eden od naših obrcal in oklofutal. Tako je bil on pravzaprav edini, ki je bil tepen in je torej pri nas odnesel najslabše.

(Konec prihodnjč)

³⁸ Franc Rozman z Zabjeka je bil nekaj časa komandir Robske čete. Ob prvem spopadu z Italijani je pobegnil. V Ljubljani je postal zaupnik italijanske policije in izdal več borcev Krimskega bataljona.

³⁹ Gre za Rada Kogoja.

⁴⁰ Ivan Selšek iz Ribnice je bil vojaški referent. Z orožjem in hrano je oskrboval Ribniško četo. Dne 28. oktobra 1941 so ga Italijani aretirali, obsojen je bil na 20 let zapore. Po kapitulaciji Italije se je priključil enotam NOV. Leta 1959 se je smrtno ponesrečil v Ljubljani.

⁴¹ Borci Krimskega bataljona, ki so po napadu na Lož 19. oktobra 1941 zaradi snežnih razmer odšli v Ljubljano, so se decembra 1941 ponovno vrnili v partizane in ustanovili Koziško četo.

⁴² Alojz Gnidič iz Ribniške čete je bil zajet ali pa se je predal Italijanom po razbiju čete.

⁴³ Aktivist Viktor Krajner iz Šiške je Valentin Karižu organiziral zvezo s partizani. Dne 29. oktobra 1941 so ga Italijani aretirali. Dne 28. januarja 1942 je bil izpuščen na svobodo.

fotografija z vprašajem

Pred nedavnim se je v našem uredništvu oglašil Jože Gabrenja-Gorazd, ki živi v Gabrovki pri Litiji. Potrdil je, da je na fotografiji, ki je bila objavljena v 40. številki TV-15 z dne 28. septembra 1972, zares prepoznal samega sebe, kot nam je to pravilno javil v 43. številki Jakob Mlakar iz Starega trga pri Ložu. Prav tako je potrdil, da so na objavljenih Jakčevih fotografijah zares borci zaščitnega bataljona Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, vendar je mogoče, da so bile fotografije posnete v Dragatušu, na kar ga spominjajo nekateri posnetki. Prinesel nam je šest fotografij, ki so nastale v istem času in prav tako kažejo borce zaščitnega bataljona. Tovarišu Jožetu Gabrenji-Gorazdu se za vse to najlepše zahvaljujemo. Danes objavljamo še zadnji dve fotografiji iz te serije (Jakčevi posnetki). Na gornji je posneta krajina. Zanima nas, ali gre za Dragatuš ali za Črmošnjice. Na spodnji pa je kolona partizanov, morda tudi novincev v spremstvu partizanov. Sporočite nam imena, primke in druge podatke za tiste, ki jih boste prepoznali, enoto, kateri so pripadali, in kraj, kjer je fotografija nastala.

Postojanka na Vimolju

To se je dogajalo pred tridesetimi leti, ko so se fašisti utrdili v postojanki na Vimolju v Poljanski dolini ob Kolpi.

Vreme je bilo tedaj, novembra 1942, podobno letošnjemu — suho in razmeroma toplo. Tako je bilo tudi v nedeljo 11. novembra. Po jutranji megli se je naredil lep dan. Tedaj je imel sovražnik postojanko le na skrajnem jugu doline, v Starem trgu. Zato smo se aktivisti in partizani v gornjem delu doline čutili precej varne. Tisto nedeljo dopoldne je imel rajonski odbor sejo v kočevski vasi Zaderc, ki se domala drži vasi Brezovice. Seja je bila v skoraj novi prazni hiši odsejenega kočevarja (kočevskega Nemca). Zapuščena je bila vsa vas.

Ko smo zapustili hišo sredi dopoldneva, so v sosedni vasi zaropotali mitraljezi. Že naslednji trenutek so nad nami zažvižgale krogle. Pognali smo se v dolinico sredi vasi, od tam preskočili zid in že smo bili na varnem v zavetju gostega grmovja.

Od kod tako nenadoma napad sovražnika? Ko smo se srečali z ljudmi iz Brezovice in Nemške Loke, ki so jo srečno odnesli, smo zvedeli, kaj se je zgodilo. Fašisti so v dveh močnih kolonah prodrli iz Kočevja, z eno skozi Koprivnik in Nemško Loko, z drugo pa skozi Mozelj in Knežjo lipo. Na Brezovici sta se koloni združili, nato obkrožili vas Vimolj in se tam utaborili. Brž ko so Italijani prispeli v vas, je za njimi iz Kočevja pripeljala dolga vrsta vozil z

orožjem in opremo za novo postojanko, ki so jo začeli takoj utrjevati. Tam se je nastanilo okrog šeststo Italijanov. Tja so prihajali potem neposredno z bojišč, baje na oddih; zato so se večkrat menjavali.

Postojanko so utrjevali več tednov. V ta namen so po vsej vasi posekali prav vse sadno drevje. Gradivo za utrdbe in bunkerje so dovažali od vseh strani. V ta namen so celo podrli šolo v Čepcljah in tisto hišo v Zadercu, ki je v nji imel rajonski odbor omenjeno sejo.

Nova postojanka je bila za politično delo in neposredno povezavo rajona s kočevskim okrožjem huda ovira. Zlasti še, ker so bili fašisti precej drzni, tako da so si upali iz postojanke v okoliške vasi tudi ponoči. Pod vodstvom domačina so se odpravili celo čez hrib v Miklarje in tam ponoči iz sode ubili Bosanca Božiča. Ponoči so tudi polovili še tistih nekaj moških, ki so se poprej izognili internaciji.

Predržnost fašistov je bilo treba kaznovati. Toda večjih naših enot takrat ni bilo v bližini, kar so Italijani najbrž vedeli. Bati se je bilo treba, da se bodo fašisti znašali nad prebivalstvom, če bi jih naši napadli blizu vasi ali kakšne domačije. Ko smo o tem razpravljali na okrožnem odboru OF, so nas opozorili, da bi se fašisti utegnili maščevati nad ljudmi, če bi jih napadli, zato smo se morali dobro zavedati odgovornosti. Zaradi tega smo prepustili rajonskemu odboru izbiro kraja in časa, kdaj in kje bi naj udarili.

Za vse vojaštvo in prebivalstvo na Vimolju ni bilo dovolj vode. Zato so Italijani hodili po vodo v sosednje vasi, med drugim v Nemško Loko, ki je oddaljena od Vimolja v značilni črti od Vimolja nekaj kilometrov. V Nemški Loki, kočevski vasi, je bilo tedaj le nekaj družin. Izbrali smo za napad na Italijane najprimernejši odsek ceste med Brezovico in Nemško Loko. Napadli so člani okrožne zaščitne čete — hitro in uspešno. Nekaj Italijanov je padlo, precej več pa je bilo ranjenih. Partizani so se po napadu hitro umaknili na hrib Prerigelj, ker je za vozilom vojakov, ki so se odpravili po vodo, pripeljal še tovornjak z vojaštvom, kar dotlej pri dovažanju vode ni bilo v navadi.

Približno cel mesec po tem napadu na Italijane ni bilo več nobenega izpada iz postojanke, ponoči pa si Italijani sploh niso več drznili na prsto. To nas je tako opogumilo, da smo si ponoči upali celo v Čepclje, ki jih loči od Vimolja le suh jarek. V gostilni smo priredili miting in zapeli nekaj partizanskih pesmi. Kmalu potem smo v Čepcljah pobrali precej fašističnih oblek in perila, ki so jih Italijani izročili pericam. Nekaj tednov po padcu fašizma v Italiji so se Italijani umaknili iz postojanke na Vimolju, ko so razdejali in požgali vse utrdbe.

P. ROMANIČ

KDO KAJ VE O NJEJ

Bivša interniranka Marica Zorko-Frece nam je hkrati s člankom »Ne gre le za obujanje spominov«, ki je bil objavljen v 50. številki TV 15 poslala tudi sliko Hermine Braunsteiner, paznice v koncentracijskem taborišču Geu-hin, ki zdaj živi v Ameriki. Tovaršica Marica prosi vse bivše internirance, ki kaj vedo o obnašanju omenjene paznice do internirank, naj to sporoče komisiji za bivše politične internirance pri RO ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Zlasti grde oblike izkoriščanja se zdijo med drugim plačevanje posmrtnine in davka na dedovanje kmetije podložnika. Ni bilo dovolj udarec smrti v družini, marveč je morala nesrečna družina še razveseliti mogotca s posmrtnino, kar s celim volom. Če je umrl družinski glavar, je moral njegov naslednik, dedič, za prevzem posestva žrtvovati toliko, da je komaj zmogel, nesrečnež, ki je bil prereven pa je moral biti pripravljen na najhujše gorje. Zemljiška gospoda je namreč večkrat tudi poljubno delila podložniške kmetije tistim, ki so bili pripravljeni dovolj plačati za prevzem, prejšnja družina pa je bila prepuščena na milost in nemilost mogotca, saj je lahko počel z njo, kar se mu je zljubilo.

Kaj je bila pravzaprav desetina, dandanes nekaterim ni več popolnoma jasno. Desetina je bila prvotno dajatev za cerkveno gosposko. Pozneje si je več ali manj desetine prilastalo zemljiško gospostvo. Navadno se je delila na tretjine, včasih pa celo na pet delov, ko je župnik prejel le en del, vse drugo pa je pograbil graščak. V poznejši dobi je desetino pobiralo zemljiško gospostvo in samo poračunavalo s cerkvijo, a tako, da je bilo zaradi tega precej sporov.

Deželni knez kot nosilec ali zastopnik vrhovne oblasti v fevdalizmu je sčasoma tudi uvedel svoj davek. Do začetka 15. stoletja je pobiral neposredne dajatve skoraj edino le s svoje zemljiške posesti, od svojih podložnikov. Potem pa je bil deželni davek na ognjišče ali na dimnik, to se pravi, da je vsako gosposdinstvo, družina ali bivališče, ki je imelo ognjišče, moralo plačevati davek deželnemu kne-

zu. Ta davek bi lahko primerjali z dandanašnjo hišnino. Vendar je deželni knez pobiral redne davke le od podložnikov svojih in cerkvenih zemljiških gospostev ter od mestnih prebivalcev.

Odmera dajatev je zmeraj razburila podložnike; v fevdalnih časih so imeli »davkoplačevalci« (če jih je sploh mogoče imenovati s tem imenom) še zlasti dovolj razloga, da so se ne le vznemirjali, marveč pogosto celo obupali. O obveznostih, ki so jim bile naložene, so lahko sodili, ali so pravično odmerjene ali ne, predvsem po tem, koliko so morali dati poprej ali dotlej, do vsake nove odmere. Dajatve so bile sicer zapisane v urbarjih, ki jih je pa skrbno hranila in skrivala zemljiška gospoda. Ni odločalo to, kar je pomnil ali menil »davkoplačevalec«, koliko je bil dolžen, marveč le, koliko mu je »gospoda« oz. njegov izterjevalec odmeril. Odmera je bila nedvomno zmeraj precej približna, a v korist zemljiške gospode, ne da bi izterjevalci kdo ve kako spoštovali urbarske zapise.

Pogled na grad Srajbarski turn pri Krškem. Ta grad so že leta 1515 zavzeli uporni dolenski kmetje. Pozneje je prešel v last barona Ivana V. Valvasorja, nazadnje pa so si ga prisvojili turjaški grofje, ki so imeli v njegovem parku svojo družinsko grobnico. (Rišba iz Valvasorjeve Topografije vojvodine Krajske)

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Igor Tavčar

Rodil se je leta 1899 kot sin pisatelja dr. Ivana Tavčarja v Ljubljani. Maturo je kot mobiliziraneec za časa prve svetovne vojne na oficirski šoli na Dunaju, nato pa je bil na frontah v Galiciji, Ukrajini, v Odesi in Romuniji. Promoviral je leta 1924 v Heidelbergu in se nato specializiral za interno medicino na Dunaju. Po okupaciji ga je kot poštenega in samoniklega človeka življenjska pot privedla v Osvobodilno fronto, še pred kapitulacijo Italije pa je prišel v Serčerjevo brigado ter z njo kot dr. Mike prehodil bojno pot od Grčaric prek Blok in Loške doline do Brkinov. Deloval je v partizanskih bolnišnicah v Zumberku, na Rogu in pod Snežnikom. Od tu se ga spominjajo mnogi partizani, ranjenci in bolničarji kot požrtvovalnega partizanskega zdravnika. Bil je tudi član Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Julija 1945 je postal profesor medicinske fakultete v Ljubljani, nato dekan, leta 1949 pa je postal rektor ljubljanske univerze, imenovan je bil za člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti, prejel pa je tudi Prešernovo nagrado. Umrl je 1965 v Ljubljani.

POPRAVEK

Dne 20. novembra 1942 so bizoviški belogardisti prijeli 56-letno (in ne 26-letno) Ivano Bricelj, po domače Hrastarjevo mamo — se pravilno glasi prvi stavek prispevka »Dvakrat ustreljena partizanska mati«, ki smo ga objavili v prejšnji številki.

Avtorju Jožetu Vodniku in drugim prizadetim se opravičujemo.

Sicer pa je bilo urbarje mogoče tudi popravljati, tako da bi nevesten graščak prav lahko dokazal, da se drži »predpisov«, če bi mu že bilo treba to dokazovati.

Verjetno pa so podložnike še bolj kot redne dajatve tlačila bremena nekaterih izredno hudih obcasnih obveznosti, ki so bile včasih nekaj takšnega, kakor da je podložnik plačal odkupnino za izsiljevanje. To velja večkrat za omenjeno prevzemanje ali »dedovanje« podložniških kmetij. Zemljiška gospoda je imela v tem znaten vir izrednih dohodkov. Podložnik, ki je imel kmetijo začasno, je bil navadno le dosmrtni uživalec, bodisi sam, bodisi zakonca — mož in žena. Ko je prevzemnik umrl (utegnili bi ga tudi ubiti), je naslednji prevzemnik moral plačati primščino, dajatve za prevzem kmetije. Po štirinajstem stoletju se je razširila tudi »prosta seja« ali »svobodno pravos«, kar je pomenilo, da je zemljiški gospod lahko od-

Nadaljevanje na 12. strani

Športno srečanje invalidov v Črnomlju

Športno društvo Invalid Črnomelj je 17. decembra priredilo pod pokroviteljstvom predsednika skupščine občine Črnomelj Martina JANZEKOVIČA v počastitev dneva JLA in 30. letnice osvoboditve prvih slovenskih brigad prijateljsko športno srečanje v kegljanju in streljanju z zračno puško.

Sodelovala so športna društva Invalid iz Zagorja, Ljubljane, Kočevja in Črnomlja. Kegljaške ekipe po 6 tekmovalcev so nastopile v dveh borbenih partijah. Ekipe iz Ljubljane je tokrat zaigrala zelo zanesljivo. Dosegli so 534, sledijo Zagorje 420, Kočevje 417 in Črnomelj 325 podrtih kegljev.

V streljanju so nastopile 3 ekipe. Od 600 možnih krogov je ekipa iz Ljubljane dosegla 483, Črnomelj 405 in Kočevje 392 zadetkov.

Po sklepnem tekmovalstvu je prireditelj društva tajnik Lojze Stariha pozdravil tekmovalce in se zahvalil za udeležbo. Med drugim je dejal: »da ni važno zmagovati, temveč sodelovati. Takšna srečanja so nam potrebna posebno nam borcem — invalidom, da se srečujemo in da vzbujamo spomine na našo preteklost. V imenu Skupščine občine Črnomelj je pozdravil podpredsednik Rade Vrlinič, zaželel tekmovalcem, da bi se počutili kar najbolje.

Najboljše ekipe so prejele plakete in diplome. Da je organizacija tega tekmovalstva uspela gre posebno zahvala predsedniku Dragu Kobetu in Lojzetu Starihi.

VINKO BOVCON

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**

VIATOR

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

**HOTEL
RUDAR**

**GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR
TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26**

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in poseben salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijeteljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

— Vabljeni.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

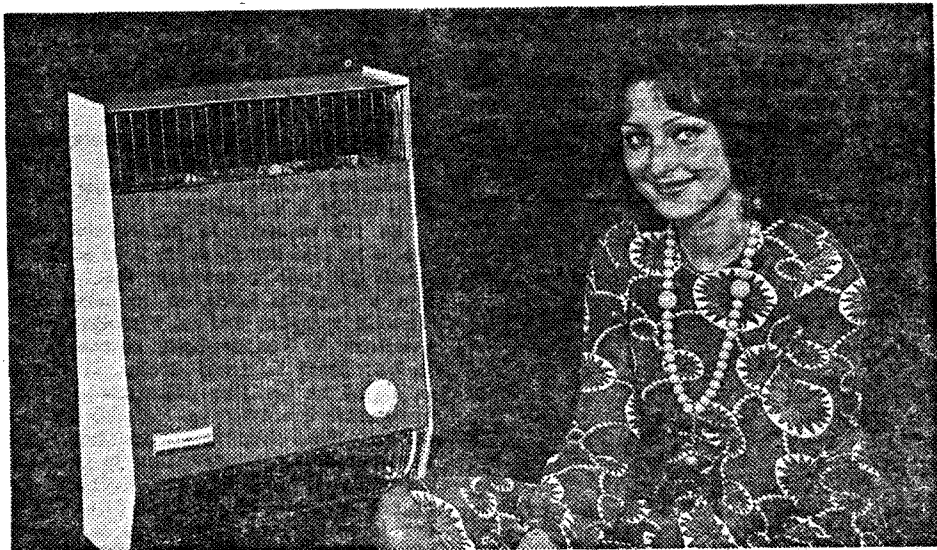
M METALPLAST-RUSE

OBRTNO PODJETJE KOVINA ŠMARTNO PRI LITJI

izdeluje:

jeklene vijake izdelke, železne odkovke, medenine odkovke in razne železne štančne izdelke do debeline 12 mm. Cene konkurenčne.

Za občinski praznik — 24. december pristočno čestitamo vsem občanom litjske občine.

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

Nadaljevanje z 11. strani

dal kmetijo podložniku brez vsakršne obveznosti, tako da mu jo je lahko odvzel, kadarkoli bi se mu zljubilo.

Podložnik, ki je prevzel kmetijo v začasni užitek, je ni mogel zapustiti dediču; za takšne kmetije ni veljala dedna pravica. Primščina za prevzem kmetije je bila tako velika, kolikor je graščak mogel največ doseči. Toda ponekod se je tudi uveljavila pravica do dedovanja, seveda izjemno. Zemljiški gospod je pravico do dedovanja priznal, ko mu je to kazalo, da si je bolj zagotovil primerno število podložnikov. Včasih je namreč tudi tedaj tu in tam primanjkovalo garačev. Z uvedbo dedne pravice pa si je zemljiški gospod tudi zagotovil izreden dohodek, primščino, ki je znašala celo do petnajst odstotkov vrednosti kmetije. Kmetijo je mogel podedovati po smrti prejšnjega užiivalca tudi njegov daljši sorodnik, če je lahko prevzel dobro plačal. Dogajalo pa se je tudi, da je zemljiška gospoda dodeljevala kmetije najboljšim ponudnikom, ko je lahko izbirala med njimi. Kmetje so raje prevzemali kmetije s pravico do dedovanja. Tako so se čutili nekako bolj varne kot lastniki, ne le kot začasni užiivalci in zagotovljena je bila bolj prihodnost njihovih otrok oz. dediča.

Kmet, ki je prevzel kmetijo po »meščanskem pravu«, je smel tudi prodati pravico do uživanja zemlje (posestva), če je plačal določene pristojbine. Za užitek je bilo treba plačati manjšo primščino in dajati »malo pravdo«.

Nadalje je treba še upoštevati po kupnem pravu kupljeno zemljo (kmetijo). Takšna kmetija je bila bolj obremenjena z različnimi dajatvami kakor pa posestva po meščanskem pravu. Plačati je bilo treba kupnino, ki je znašala petnajst odstotkov vse vrednosti kmetije, podložnik pa je moral povrniti tega opravljati vse obveznosti in plačevati dajatve, prav tako kot podložniki, ki so imeli kmetije v začasnem užitku. Prednost je bila le v tem, da je užiivalec imel posestvo z dedno pravico, vendar je tudi to lahko izgubil, ker jo je zemljiški gospod mogel razveljaviti s pretvezo, češ da je kmet zanemarjal zemljo in ni redno plačeval dajatev. Dvomljiva prednost je bila tudi, da je užiivalec mogel posestvo prodati, saj se je s prodajo moral strinjati zemljiški gospod. Če je potem uporabil to pravico, prodal posestvo, si je moral izkupi-

ček deliti z »gospodom« — dati mu je moral najmanj desetino, če ne celo tretjino kupnine.

Kakšne vrste podložniki so bili torej naši kmetje v fevdalizmu? Zgodovinar Bogo Grafenauer, ki se je pri nas najbolj korenito in vneto posvetil raziskovanju zgodovine kmečkih uporov, pravi, da je bila večina kmetij v slovenskih deželah do osemnajstega stoletja oddana v začasni užitek. Iz tega smemo sklepati, da je bil položaj naših kmetov tudi zaradi tega še slabši, saj je zemljiška gospoda tako še bolj izsiljevala in strahovala podložnike. Značilno je tudi, na kar opozarja zgodovinar, da so fevdalci že v petnajstem in šestnajstem stoletju prvič hoteli preračunano prisiliti kmete, da bi si kupili kupno pravo. Z dohodki teh kupnin so hoteli napolniti svoje večno prazne blagajne in prav tako blagajno deželnega kneza, ki je bila tudi prazna. Pritisk fevdalcev ni rodil posebnega uspeha. Podložniki so se mu uprli, saj so bile kupnine izredno velike. Več uspeha je bilo v krajih, kjer so bili podložniki že malo bolj znani z denarjem, ker so imeli postranske (ali celo glavne) dohodke od podeželske trgovine in fužinarstva, npr. na Gorenjskem, Primorskem in Koroškem. Koliko je bilo mogoče gospodi zaupati, se je pokazalo pozneje na Koroškem, v Pliberku in Črni, kjer je podložnikom pravico spet odvzela, tako da so zemljo znova uživali kot začasni užiivalci.

Tudi to izkoriščanje, izsiljevanje v zvezi s podeljevanjem kmetij, predvsem pritisk, naj bi podložniki kupovali dedno pravico, je povzročalo mnogo gorja in razburjanja med ljudmi, tako da je povzročilo celo nekatere krajevne upore.

7

Dandanes si ne moremo več prav zamisliti, kako so živel tako izkoriščani podložni kmetje, ki so morali garati s slabim srednjeveškim pomanjkljivim orodjem, ko so še orali z lesenimi rali in je zemlja slabo rodila, saj še niso poznali gnojil, niso imeli dobrega semena, niso uporabljali škropiv za varstvo rastlin, niso imeli živnozdravniške službe itd. Svoje skromne domove so morali sami vzdrževati in sami so si jih tudi postavili. Kakšna so lahko bila tedanja njihova bivanja? Iz zgodovine naše materialne kulture lahko sklepamo, da so bili še najbolj kmečki domovi dimnice, kakršne (ali vsaj podobne) so se do novej-

še dobe — zadnje — ohranile ponekod na Pohorju. Toda takšno dimnico je lahko imel le kakšen samostojen kmet, svobodnjak, sam svoj gospod kje v gorskem kraju, kamor ni segala neposredna oblast fevdalca. Zgodovinar tudi opopostopno popolnoma izginili, ko so se hkrati izgubljale zarja, da so naši svobodnjaki, z izjemo na Primorskem, razlike med podložniki glede na razmerje do fevdalca.

Podložniško ljudstvo je na splošnem živel v revščini, ki si je ne moremo zamisliti. Tedanji kmečki dom je bil na splošno kaj žalostno bivališče, ki je imel navadno en sam prostor z odprtim ognjiščem; tam so kuhali in se gnetli okrog ognja, da so prenočevali — na tleh kar skupaj z nekaterimi domačimi živalmi, predvsem z mladci, ki jih je bilo treba posebej varovati. Življenje je bilo tako trdo, da so lahko vzdržali le najbolj žilavi. Umrljivost je bila nedvomno velika, zato pa je bila tudi naravna odpora (selekcija) toliko oostrejša ter doslednejša. Tako je verjetno, da so bili v življenjskem boju prekaljeni ljudje, ki so vzdržali, ne da bi jih pokosile bolezni, stradanje, najtežje delo in številne naravne nesreče — jeklenega zdravja, tako rekoč neuničljivi, žilavi in neuklonljivi, tako da v njih ni moglo ugasniti veselje do življenja. Bili so močni in če imamo kaj vrline mi, njihovi potomci, izvirajo iz njihove dedne osnove.

V zgodovini je izumrlo že marsikatero ljudstvo ali celi narodi. Skoraj brez sledu so izginile nekoč prevladujoče skupine ljudstev ali plemen v Evropi, npr. Iliri in Kelti, da ne govorimo posebej o čudnih sopotnikih starih Slovencev ob preseljevanju narodov — Obrih. Izginili so Langobardi, ki so tudi divjali čez naše kraje pred naselitvijo Slovencev. Slovenci smo ostali. Naše prvotno, naseljeno ozemlje je sicer zelo okrnjeno. Nikdar nismo še tudi vsi živeli v svoji skupni državi. Se dandanes se bojujejo za narodni obstoj naši rojaki zunaj meja prve slovenske, socialistične republike, čeprav živijo na prastarem slovenskem ozemlju. Tako se tudi ta, naša večna narodnostna stara pravda nadaljuje, čeprav nima več imena »kmečki upor«.

Tisočletno trpljenje, tisočletni boj in tisočletna vera, da »se pravica mora izkazati« — ali bi to ne bilo vredno praznovati kot najpomembnejši jubilej zgodovine slovenskega naroda?

Se nadaljuje

Kdo so ustaši?

V listu L'Unità, ki izhaja v Rimu, je 17. septembra 1972 izšel članek Artura Barioli-ja z naslovom »Kdo so ustaši?«. Ta članek je — preveden v nemščino — izšel tudi v obširni publikaciji FIR (Mednarodna tederacija odpora), ki je pod naslovom »Neofašizem v današnji Evropi« izšla pred kratkim na Dunaju. Zaradi zanimive vsebine tega članka priobčujemo njegov prevod v celoti.

»Črno zarotništvo« ustaškega fašizma se širi in bo tudi v prihodnje vznemirjalo ne samo socialistično Jugoslavijo, marveč tudi vse demokratične sile Evrope. Veriga ustaških krvavih dejanj in zločinov je iz dneva v dan daljša. Pred zračno piratsko akcijo v Malmö so konec junija izvedli pravo vojno akcijo v Bosni in Hercegovini, ki se je končala z bilanco 23 mrtvih, podtaknjena bomba v vlak na progi Zagreb—Beograd, v poslopju časnika »Borba«, na sedežu jugoslovanskega poslaništva in potovalnih agencij v tujini; lanski umor poslanika Rolovića v Stockholmu — verjetno zato, ker je razpolagal z dokumenti, ki so odkrivali povezanost ustašev v tujini s subverzivnimi elementi v Jugoslaviji, predvsem s Hrvatsko matico, predstavnicjo nacionalističnih trvaških skupin.

Obstajajo različne skupine ustašev, ki se večkrat borijo tudi med seboj. Trdno jedro tvorijo prav gotovo tudi ustaši Ante Pavelića, hrvaškega fašista, ki se je v drugi svetovni vojni boril na strani črnih straj in nacistov, medtem ko so se narodi Jugoslavije borili proti okupatorjem v junaški in krvavi partizanski vojni. Petnajst tisoč fašistov je v dneh osvoboditve uspelo iz Jugoslavije pobegniti v razne dežele Evrope in Amerike. To so bili »ustaši« v pravem smislu besede, se pravi — hrvaški nacionalisti.

Močno skupino predstavljajo tudi srbski nacionalisti, »četniki«, ki so prav tako zaradi sodelovanja z Nemci zbežali iz Jugoslavije.

Mimo tega so še tisti, ki so se borili skupaj z Mihajlovičem, dvočlani komandantom jugoslovanske vojske, ki se je izdajal za partizana, si izposloval podporo Angležev, je pa nato partizansko stvar izdal.

Ustaši, četniki in monarhisti imajo nekaj skupnega, fašistično in na vsak način reakcionarno ideologijo in pa smoter — zrušiti socialistično oblast v Jugoslaviji ter ustanoviti »Veliko Hrvatsko« oziroma »Veliko Srbijo« ali pa celo ponovno vzpostaviti monarhistični režim.

Reakcionarne sile so organizirane v kakih desetih različnih skupinah. Med najvznejše skupine sodi »Srbska narodna odbrana« s svojim sedežem v Chicagu, ki ima svoje podružnice v Evropi, ima tudi svoj časopis in izredno trdno jedro, ki ga vodi Mirko Bajčetić in ki mu pripisujejo tudi nekaj terorističnih napadov.

REŠITEV KRIŽANKE ŠTEV. 46

Vodoravno: Starček, tovarna, oven, Klek, TO, til, lupina, Barbara, ehinus, poker, HV, Mikene, raport, kap, Aden, San, anafora, dva, inje, gad, garda, testenine, Atair, ta, Pont, Amor, Doljan, tkalka, kava, Elo, Mao, Ariana, omot, mrena, Cres, TO, Brest, ateistka, Cerknica, JT, ars, ča, amaro, trik, postelja, stan, at, mamon, Ita Rina, nor, Nil, ara, Ant.

Knjižne nagrade prejmejo: knjigo »Sveti Urh« Bergar Marjan, Oražnova 8, 61000 Ljubljana — knjigo »Beg z morišča« Novak Zdenka, Fabianjeva 35, 61000 Ljubljana in »Prvi bataljon« Rozman Nevenka, Ronkova 12a, 63000 Celje.

Knjižne nagrade bo razposlala založba »Borec« iz Ljubljane po pošti.

UPRAVA LISTA

Partizanske poštne številke

Ze drugo leto moramo na pisma in poštne pošiljke pripisovati poštne številke. To nam povzroča dodatno skrb, pogosto pa pošti služi tudi za opravičilo, da pošiljko zavrne, če ni opremljena z omenjeno številko. Nedvomno so poštne številke zahteva razvoja sodobne poštne tehnike, saj so jih uvedli tudi po drugih državah. Le malo kdo pa ve, da so poštne številke poznali partizani, predvsem pa partizanski kurirji.

Partizanske poštne številke so bile uvedene sredi leta 1944. Dobile so jih vojaške zaledne ustanove in politične organizacije pa tudi štabi operativnih enot. Tako je imel štab 1. slovenske artilerijske brigade poštno številko 379, štab 15. divizije 380, štab 4. SNOUB Matije Gubca 381, štab 5. SNOUB Ivana Cankarja 382, štab 12. SNOUB Stajerske 383, štab 15. SNOUB Belokranjske 384, štab 18. divizije 385, štab 8. SNOUB Frana Levstika 386, 9. SNOB 387, 10. SNOUB Ljubljanska 388, štab Dolenjskega odreda 389, podoficirska šola VII. korpusa 378, številke od 300 do 378 pa so bile določene za komande mest in za zaledne ustanove Dolenjskega vojnega področja. V odredbi, ki uvaja partizanske poštne številke, je pripis, da mora biti vsako pismo ali paket na vidnem mestu kuverte označeno s poštno številko ustrezne komande. S. F.

Tekmovanje članov ZRVS in ZVVI Primorske

V nedeljo je bilo v Tolminu v počastitev dneva JLA medobčinsko tekmovanje ZRVS in ZVVI iz vse Primorske. V streljanju z zračno puško, kegljanju in šahu so tekmovale ekipe obeh organizacij iz Idrije, Tolmina, Nove Gorice, Sežane, Ilirske Bistrice, Koprja, Izole in Pirana. Predhodno so bila pripravljena tekmovanja pa vseh občinah z udeležbo članov obeh organizacij. Tekmovanja v Tolminu se je udeležilo 150 članov ZRVS in ZVVI. V streljanju je bila najboljša ekipa ZRVS iz Idrije z 593 krogi, druga je bila ekipa iz Nove Gorice s 588 krogi, tretja pa ekipa iz Tolmina s 576 krogi. Prav tako je bila prva ekipa ZVVI iz Idrije, ki je dosegla v streljanju z zračno puško 531 krogov, druga je bila ekipa iz Pirana s 491 krogi, tretja pa ekipa iz Izole s 459 krogi.

V šahu so dosegli prvo mesto člani ZRVS iz Idrije, drugo člani iz Tolmina, tretje pa člani iz Nove Gorice.

V kegljanju je zasedla prvo mesto ekipa ZRVS iz Nove Gorice, drugo mesto ekipa iz Koprja, tretje mesto pa ekipa iz Ilirske Bistrice. Prav tako so se dobro uvrstili člani ZVVI v kegljanju. Ekipa iz Koprja je dobila prvo mesto, drugo ekipa iz Pirana, tretje mesto pa ekipa iz Idrije.

Pokrovitelj tekmovanja je bila občinska skupščina Tolmin, občinski odbor ZRVS pa je tekmovanje organiziral. Podpredsednik občinske skupščine Tolmin tovariš Franc Skok je udeležence tekmovanja pozdravil in ob zaključku izročil zmagovalni ekipi pokal in razdelil diplome priznanja.

Člani obeh organizacij čutijo potrebo, da se večkrat srečajo na podobnih prireditvah. Na takih srečanjih se spominjajo tistih dni pred 30 leti, ko so bile v Sloveniji organizirane prve partizanske brigade, in na kasnejša štiri leta NOB. Dobro se zavedajo, da

je njihovo mesto še vedno na braniku svobode pri razvoju in krepitevi odborov splošnega ljudskega odpora.

Naj omenimo, da si tolminska organizacija ZRVS zelo prizadeva, da bi njeni člani pridobili čimveč strokovnega znanja in si istočasno širili politično obzornje. Da bi bilo to njeno prizadevanje uspešnejše, je ustanovila tri komisije: za strokovno vzgojo članov, za politično usposabljanje in za propagando. Propagandna komisija bo imela nalogo seznanjati širšo javnost z delovanjem ZRVS in ZVVI v glasilih »Naša obramba« in »TV-15«. Prav tako bo ta komisija pomagala občinski organizaciji ZRVS, da bodo vsi člani obeh organizacij naročniki na »Našo obrambo« in »TV-15«. Na sestankih so večkrat ugotavljali, da se je v preteklosti organizacija premalo zavzemala za to nalogo.

Na Tolminskem se zadnje čase opaža živo zanimanje pri ustanavljanju odborov SLO pri krajevnih skupnostih. Prebivalci čutijo potrebo, da sodelujejo v teh odborih, saj imajo več kot grenke spomine na četrstoletno fašistično okupacijo po prvi svetovni vojni in kasneje med NOB. V te odbore se vključuje tudi mladina, kar je vzpodbudno, saj je mladina tista, ki naj bi bila stober-nositelj v odborih SLO.

Kar zadeva delovanje organizacij ZRVS po večjih krajih, je najbolj delavna organizacija v Kobariду. V orientacijskih pohodih letošnjo jesen, je bila ta organizacija na prvem mestu, sledili sta ji tolminska in bovška.

V sami tolminski občini pa je bila organizacija ZRVS v preteklosti preveč zaprta, premalo se je zanimalo za povezanost s posameznimi člani. Tudi glede predlogov za odlikovanja in priznanja je bilo njeno delo pomanjkljivo. A. P. OGAREV

VELIKA KULTURNO-POLITIČNA PRIREDITEV V RADOVLJICI

Linhartova proslava z Beneškimi Slovenci

V soboto, 9. decembra zvečer, je bila v Radovljici, rojstnem mestu prvega slovenskega dramatika in velikega narodnega buditelja Antona Tomaža Linhart, velika kulturno-politična prireditev.

Občinska konferenca SZDL in kulturna skupnost sta v sodelovanju z ZKPO posvetili Linhartovo proslavo kulturni ustvarjalnosti in boju za pravice Beneških Slovencev.

V veliki avli nove osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici se je zbralo več sto obiskovalcev, med njimi tudi gostje iz Beneške Slovenije, Koroške, Gorice in Ljubljane.

V uvodnem govoru je predstavnik komisije za odnose z zamejskimi Slovenci pri SZDL Radovljica poudaril usodno povezanost vseh Slovencev, ne glede na državne meje, ki je zlasti v zadnjem času postavljena na težko preizkušnjo spričo oživiljanja nacizma in protislovenske gonje na Koroškem. Zavzel se je za tesnejše sodelovanje in moralno ter materialno podporo beneškemu rojakom, edini narodni skupnosti v Italiji, ki uradno ni priznana in nima

nobenih pravic. Samo ravnopravne manjšine so lahko most med deželami, je dejal govornik in opozoril na razkorak med besedami in dejanji tako avstrijske kot italijanske vlade, česar matični narod ne sme in ne more dopuščati.

Proslava je potekala v znamenju kulturne, predvsem literarne in pevske ustvarjalnosti beneških rojakov, katero so zelo prisrčno in zanimivo predstavili pevci slovenskega zbora »Rečanj« iz Ljes in recitatorska skupina DU Radovljica. Za svečano obeležje so poskrbeli domači pevci Komornega zbora A. T. Linhart, ki je bil ob teh priložnostih nagrajen za 20-letno uspešno delo z Linhartovo srebrno plaketo, in člani folklorne skupine KPD Veriga iz Lesc. Linhartovo plaketo sta prejela tudi predsednik DPD Svoboda Podnart Anton Solar in predsednik Slovenskega kulturnega društva Ivan Trinko iz Cedada — Izidor Predan.

Prireditve je pokazala, kako zelo so naši občani zainteresirani za usodo svojih rojakov v zamejstvu in solidarni z njihovim težkim bojem za narodnostne in življenjske pravice. JOŠT ROLC

dobro je, če veste

BRAZILIJA SE ZMERAJ NIMA POPOLNEGA ZEMLJEVIDA svojega nad 8.500.000 kv. kilometrov obsežnega ozemlja. Doslej so izdelali za neseljive zemljevide za nekaj manj kot petino te prostrane dežele, ki jo sestavlja več zveznih držav Velika prostranstva in porečja pokriva jo težko pristopni pragozdovi, kamor je večinoma mogoče prodreti le po dolgih rekah ali jih le preleteti z letali. Velikansko porečje Amaconija je še zmeraj na zemljevidih bela lisa. Računajo, da bodo imeli popoln zemljevid Braziliije šele čez nekaj desetletij. Skoraj popolnoma neznana prostranstva odkrivajo med graditvijo ceste, ki bo držala čez vse brazilsko ozemlje in bo zato kar pet tisoč kilometrov dolga. Računali so, da bo cesta lahko večinoma ravna, med graditvijo pa so našli na popolnoma neznan gorovja.

ALI BO IZUMRLO TUDI PRVOTNO AVSTRALSKO PREBIVALSTVO? Ameriška organizacija, ki se bojuje za človeške in državljanske pravice ameriških črncev, se zanima tudi za življenjske razmere prvotnega avstralskega prebivalstva. O tem prebivalstvu je večinoma znano le to, kar zvedo turisti, ki se zanimajo za avstralske domačine kot za nekakšno folklorno zanimivost ali kot za »ostanke divjakov iz kamnite dobe«. Po ugotovitvah ameriške organizacije pa avstralski domačini živijo v obupnih, sramotnih razmerah, celo v mnogo slabših kot ameriški črnci v Ameriki. Prepuščeni so večinoma sami sebi, brez socialnega in zdravstvenega varstva in izločeni iz gospodarskega življenja sicer bogate celine, ki pa v nji vladajo le belci, večinoma potomci naseljencev iz Anglije. Zato domačini hitro izumirajo. Koliko jih je še pravzaprav, ni natančneje ugotovljeno. Ameriška organizacija je ugotovila, da okrog 150.000 domačinov živi v največji revščini, ločeno od naselij belcev, v kolibah, ki so žalostni kup revščine. Umrljivost dojenčkov avstralskih domačinov je največja na svetu. V prvem letu življenja umre približno tretjina dojenčkov. V zakonodaji posameznih avstralskih dežel so domačini zastavljeni kot manj vredni državljani.

Z ATOMSKIM OBSEVANJEM BO MOGOČE UČINKOVITO VAROVATI UMETNINE in druge dragocene predmete. To so dokazali znanstveniki v grenobelskem zavodu za atomsko energijo. To dognanje je izrednega pomena za celo vrsto strokovnjakov za arheologijo, konservatorske, muzejske zavode, za knjižničarstvo, pa tudi za številne industrijske stroke. Z obsevanjem z žarki radioaktivnega kobalta ali cezija je namreč mogoče zavarovati, konservirati vsako umetnino ali dragocenost, bodisi leseno, tkanino, papir (dragocene knjige in listine), boudisi kot oljno sliko na platnu, pa tudi keramične izdelke, kovine, ki jih napada rja, itd. Z atomskimi žarki je mogoče zatreti bakterije in žuželke v tvarini, ki je iz nje izdelana umetnina ali kakšen drug izdelek. Samo obsevanje, »prepariranje« predmetov je razmeroma preprosto delo, tako da se bodo zanj lahko razmeroma hitro usposobili številni strokovnjaki. Imeti pa bodo seveda morali zanesljive naprave za obsevanje, ki ne bodo nevarne za uporabljalce.

INVESTICIJSKI BIROJI TRBOVLJE IBT

Projektivna:

- inženjering
- projektiranje
- aeroinženjering

PREDILNICA LITIJA

ČESTITA VSEM OBČANOM, KOLEKTIVOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA OBČINSKI PRAZNIK OBČINE LITIJA Z NAJBOLJSIMI ŽELJAMI ZA VSESPLOŠNIM NAPREDKOM NAŠE OBČINE.

GRADBENO PODJETJE BETON ZAGORJE OB SAVI SEKTOR LITIJA

ČESTITA VSEM OBČANOM, DELOVNIM KOLEKTIVOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA OBČINSKI PRAZNIK LITIJE, 24. DECEMBRA.

STANOVANJSKO KOMUNALNO PODJETJE LITIJA

VALVAZORJEV TRG 4

STANOVANJSKO KOMUNALNO PODJETJE LITIJA ČESTITA VSEM ČLENJENIM STRANKAM ZA OBČINSKI PRAZNIK IN ŽELI SREČNO NOVO LETO 1973, TER SE OBENEM PRIPOROČA ZA USLUGE. NUDIMO KVALITETNE SAVSKE AGREGATE ZA VISOKOVREDNE BETONE IZ NAŠE SEPARACIJE V HOTICU PRI LITJI.

SKUPŠČINA OBČINE LITIJA

Občinska skupščina Litija
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinski komite ZMS Litija
Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor Zveze rezervnih vojaških starešin

IN DRUGE DRUŽBENO POLITIČNE IN DRUGE ORGANIZACIJE NAJTOPLEJEJE ČESTITAJO OBČANOM LITIJE K PRAZNIKU 24. DECEMBRU, ŽELEČ VSESPLOŠNEGA NAPREDKA NA VSEH PODROČJIH GOSPODARSKE, DRUŽBENE, KULTURNO-PROSVETNE, TELESNO-VZGOJNE IN DRUGE DEJAVNOSTI.

LESNA INDUSTRIJA LITIJA

TELEFON: LITIJA 88-220

izdeluje:

plexiglas
extr.

PLOŠČE V RAZLIČNIH BARVAH IN ORNAMENTIH TER SVETLOBNA TELESNA ZA FLUORESCENČNO RAZSVETLJAVO; PLEMENTITE FURNIRJE, ZAGAN IN DECIMIRAN LES, STAVBNO POHISTVO PO NACRTIH ZNANIH PROJEKTANTOV TER OBLIKOVANE IZDELKE IZ PLEXIGLASA

NAŠA KVALITETA — VAŠE ZADOVOLISTVO!

ZA OBČINSKI PRAZNIK LITJSKE OBČINE PRISRČNO ČESTITAMO VSEM OBČANOM IN DELOVNIM KOLEKTIVOM.

IMPORT

EXPORT

Koteks Tabus

LJUBLJANA
Miklošičeva 5
Jugoslavija

KMETOVALCI IN REJCI PRAŠIČEV!

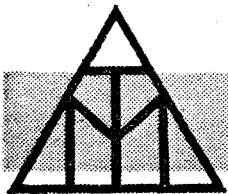
Podjetje **Koteks Tabus** tudi letos odkupuje odrte svinjske kože. Pri vzreji prašičev pazite, da si živali ne poškodujejo kože. Nepoškodovane in nezarezane kože imajo večjo vrednost. Kože oddajte najbližji zbiralnici ali Kmetijski zadruzi **Koteks Tabus**

Odkupujemo vse vrste kož, tudi kože divjadi.

Vsem poslovnim prijateljem čestitamo za Novo leto 1973

INDUSTRIJA USNJA VRHNIKA

z obratom usnje
Šmartno pri Litiji

MEHANIKA

INDUSTRIJSKO PODJETJE
REBOLJICA

PROIZVODNI PROGRAM: ELEKTROVEZILNI, ELEKTROINSTALACIJSKI
MATERIAL, ORODJE IN OKOVJE
DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA
NOVO LETO 1973 VSO SREČO, USPEH
IN ZADOVOLJSTVO

DELOZA

Zagorje ob Savi - Jugoslavija
Cesta zmage 7

Telefoni: h. c. 81-085
direktor 81-032
vodja komercialne 81-147
prodaja 81-066
računovodstvo 81-183
Brzjav: DELOZA Zagorje

SPECIALIZIRANO PODJETJE ZA PROIZVODNJO DELOVNIH IN ZAŠČITNIH OBLAČIL

RESTAVRACIJA „POŠTA“ V LITJI

Z OBRATOM »JEREBOV HRAM«

NUDI PRENOČIŠČA, TOPLA IN
MRZLA JEDILA IN PRISTNE
PIJACE.
K OBČINSKEMU PRAZNIKU
ISKRENE ČESTITKE VSEM
DELOVNIM LJUDEM IN OBČA-
NOM.

ČESTITA
VSEM DELOVNIM
KOLEKTIVOM,
POSLOVNIM
PRIJATELJEM,
DELOVNIM LJUDEM
IN OBČANOM
LITIJSKE OBČINE
K OBČINSKEMU
PRAZNIKU.

INTERTRADE

PODIJETJE ZA MEDNARODNO TRGOVINO

LJUBLJANA,
MOŠA PIJADEJEVA 29.

TELEFON 322-844

TELEX 31181 YU INTRAD

S PREDSTAVNIŠTVI V JUGOSLAVIJI:

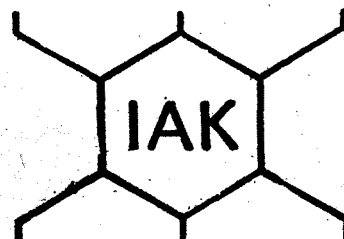
BEOGRAD, ZAGREB, SARAJEVO, RIJEKA, OSIJEK,
SKOPJE

IN V TUJINI:

V NEW YORKU, BOGOTI, CAIRU, BOMBAYU, CAL-
CUTTI, NEW DELHIJU, MADRASU, PRAGI, BER-
LINU, OSŁU IN WARSZAWI,

ZE 21 LET USPEŠNO POSLUJE V VSEH DEJAV-
NOSTIH MEDNARODNE TRGOVINE, FINANCIRA-
NJA IN POSREDOVANJA.

NAJMODERNEJŠE TEHNIŠKE DOSEŽKE SVETA
NUDIMO JUGOSLOVANSKEMU GOSPODARSTVU
KOT GENERALNI ZASTOPNIKI NA PODROČJU
KEMIJE CIBA GEIGY, BASEL, NA PODROČJU
ELEKTRONIKE IN RACUNALNIŠKE TEHNIKE
IBM WORLD TRADE CORPORATION, NEW YORK;
IZVRŠUJEMO USLUGE V LASTNEM ELEKTRON-
SKEM RACUNSKEM CENTRU IN SOLAMO STRO-
KOVNJAKE ZA DELO NA IBM SISTEMIH.

INDUSTRIJA APNA KRESNICE

obvešča

VSE POTROŠNIKE, DA SI LAHKO PRISKR-
BIJO KVALITETNO KOSOVNO APNO V NA-
ŠIH OBRATIH V KRESNICAH IN DOBREPO-
LJAH.

ZDAJ JE NAPRIMERNEJŠI ČAS ZA GAŠE-
NJE APNA.

INFORMACIJE TELEFON: 88-601, 88-607 IN
782-001.

ZA OBČINSKI PRAZNIK LITJE PRISRČNO
ČESTITAMO VSEM OBČANOM IN POSLOV-
NIM PRIJATELJEM.

SKUPŠČINA OBČINE RIBNICA

NA DOLENJSKEM

Z VSEMI DRUŽBENO-PO-
LITIČNIMI ORGANIZACI-
JAMI

ČESTITA ZA 22. DECEMBER —
DAN JLA VSEM PRIPADNIKOM
NAŠE ARMADE IN DELOVNIM
LJUDEM NAŠE SOCIALISTIČNE
DOMOVINE.

MESARIJA IN PREKAJEVALNICA LITIJA SEDEŽ ŠMARTNO

ČESTITA VSEM OBČANOM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA OBČINSKI PRAZNIK —
24. DECEMBER

OB VSAKEM ČASU SVEŽE ME-
SO IN KVALITETNI MESNI
IZDELKI.

KMETIJSKA ZADRUGA LITIJA

ČESTITA VSEM OBČANOM,
DELOVNIM KOLEKTIVOM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA
OBČINSKI PRAZNIK —
24. DECEMBER

PLETILJA STROJNO PLETILSTVO LITIJA

IZDELUJE VSE VRSTE PLE-
TENIN IZ VOLNENIH IN SIN-
TETICNIH VLAKEN.

ZA OBČINSKI PRAZNIK —
24. DECEMBER ISKRENO
ČESTITAMO

Iskra Tovarna radijskih sprejemnikov Sežana

v Združenem podjetju Iskra Kranj

Sežana, Partizanska 82
P. p. 14, tel.: 73-441
Telegr.:
Iskra sprejemniki Sežana
Telex: 341-47
žiro račun: 5222-1-406

želimo
vsem poslovnim
prijateljem,
delovnim
kolektivom,
delovnim ljudem in
bralcem časnika
TV-15 vso srečo,
uspeh, zadovoljstvo
in napredek
v novem,
nastopajočem letu.

ZA DEVETNAJSTLETNICO ISKRE — TOVARNE RADIJSKIH SPREJEMNIKOV SEŽANA, ZA DAN NAŠE
LJUDSKE ARMADE, OB DESETLETNEM JUBILEJU ČASNIKA TV-15, GLASILA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV
NOV SLOVENIJE IN ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN SLOVENIJE TER OB PRESTOPU V NOVO
LETO 1973

NOVI ROMAN POMURSKE ZALOŽBE

Ákos Kertész:

MAKRA

Junak Ferenc Makra je sin črnogorske matere in madžarskega Cigana — poglavitna podstat njegove biti, iz katere so se razvili njegova ne-
gotovost, odmaknjenost, neambicioznost, ki ne prerase niti najbolj
vsakdanjih potreb, pač pa se strne v podpovprečno željo: imeti službo,
stanovanje, ženo, družino in ljubico. Potem, ko se je iz bojazljivosti
odpovedal svoji resnični ljubezni do ambiciozne izobraženke, ki je
hotela, da bi tudi Makre postal nekaj več kot navaden ključavničar
(morda celo umetnik?), se mu je uresničila njegova pritalna življenjska
želja: dobil je službo, streho nad glavo, poročil se je, rodil se mu je
otrok in našel si je ljubico — »pa tudi okrogel sodček mu je zrasel
pod pasom, tako, in zdaj lahko čaka, da crkne«.

Toda Makre ni počakal, da bi se mu življenjska pot sama iztekla v tako
klavrn konec. Nepričakovano in za okolico nerazumljivo si jo je pre-
sekal sam, potem ko se mu je po vrsti neuspehov in padcev skalil
še izvir njegove krvi. Modernistična izrazna sredstva, sintaktične po-
sebnosti in svojstvena zanimiva in privlačna kompozicija romana silijo
bralca, da »na dušek« prebere zgodbo o Ferencu Makri, ki je samo
na videz vsakdanja, siva, v resnici pa nas v svojem kontekstu zares
obogati z novimi življenjskimi spoznanji in vrednotami.

ZGP • POMURSKI TISK • MURSKA SOBOTA

POMURSKA ZALOŽBA

GROSISTIČNA PRODAJA IN KNJIGOTRŠTVO
MURSKA SOBOTA, KOCLJEVA ULICA 7

TOVARNA PLETENIN

PROIZVAJAMO

- Vse vrste ženskih in
moških modnih pletenin
iz najkvalitetnejših do-
mačih in uvoženih su-
rovin.
- Svoje izdelke prodaja-
mo v vseh modnih tr-
govinah širom po Ju-
goslaviji.
- Izvažamo tudi v več
zahodnih in vzhodnih
držav Evrope.
- Prepričajte se tudi vi
o naši kvaliteti!

Marjan iz uniformirane družine

Kaže, da družina Mihaela Pivka iz okolič Logatca že desetletja ne more brez uniforme: oče Mihael je star železničar, starejši sin Jože je miličnik in hči Nada uslužbenka na železniški postaji Rakek.

Tudi mlajši sin Marjan je uniformiran: je poročnik naše armade, hkrati pa drugi Logačan, ki se je po vojni odločil za vojaški poklic!

Marjan je oficir v enoti, torej vzgaja in uri vojake. Nedavno tega sem ga srečal v gozdu z motorno žago v rokah! Poročnik — drvar???

— Razčistiš stražarski prostor, — mi je pojasnil in pogledal svoje vojake. — Veste, mladi so in niso vajeni motorke. Zdaj jih učim, bojim se namreč, da se komu ne bi zgodilo kaj hudega. Saj je znano, da jo včasih skupi tudi poklicni drvar.

Marjan, vsaj tako pravijo njegovi sovratniki in starejši oficirji, združuje v sebi vse, kar se imenuje pozitivno. Prijatelj, tovariš, izredno prizadeven, priljubljen v enoti. Pa tudi dober vzgojitelj mladih. Svojega vojaka ne pozna le z »obuke«, temveč kot bitje, ki ne more skozi življenje brez težav.

— Oh, — je zavzdihnil neki njegov vojak iz Varaždina, — da bi vsaj bilo več takih, kot je naš poročnik Pivk.

Milica, mornarica, pehota in — garda!

Le devet let je bil Marjan star, ko je pisal šolsko nalogo »Kaj bi rad postal«. Ker je iz uniformirane družine, je tudi sam zaželel, da postane miličnik. Sanjaril je o modri obleki, pištoli, o lovu na storilce. Po otročje, seveda, toda njegova šolska naloga je bila odlično sestavljena.

— Navzlic temu, — se spominja poročnik, — mojemu učitelju ni bilo prav. Nadrl me je in mi na grob način »dopovedoval«, češ da milica ni zame.

Solarček Marjan se ni vdal, in ko je končal osemletko, je potkal na vrata podoficirske šole. Želel je v mornarico, tamkajšnji ljudje pa so ga poslali v pehoto. Marjan se ni hudoval in je šolo končal s prav dobrim uspehom. Dve leti pozneje, v enoti, ga je polkovnik Viktor Cvelbar povabil k sebi ter se z mladim in obetajočim podoficirjem pogovoril:

— Kaj razmišljaš o prihodnosti? — ga je vprašal. — Kaj, če bi šel v oficirsko akademijo? Pogoje imaš.

Štiriletno akademijo kopenske vojske je Marjan končal tudi s prav dobrim. Tako je iz vodnika postal podporočnik Pivk. Iz šole so ga poslali naravnost v gardo. Bilo je to nepričakovano in prijetno presenečenje, hkrati veliko priznanje za mladega oficirja iz uniformirane družine.

Marjan Pivk

VABILO

Obveščamo vse bivše partizanske kurirje Slovenije, da bo v soboto, 23. decembra 1972, ob 10. uri v Ljubljani, v klubu poslancev, Puharjeva ulica št. 7, skupščina partizanskih kurirjev Slovenije, kjer bo med drugim podeljena enoti kurirjev odlikovanje maršala Tita, ki ga bo izročil predsednik koordinacijske komisije odborov partizanskih enot in nekdanji komandant zvez NOV Slovenije Franci Kolar.

Letos slavimo 30. obletnico partizanskih kurirskih zvez, zato se skupščine in slovesnosti udeležite v čim večjem številu!

Odbor IV. brigade NOV partizanskih kurirjev Slovenije

V prvi vrsti skrb za človeka

Zanimalo me je, kako poročnik Marjan živi danes, kaj ga tako trdno veže za njegov poklic in kaj sploh misli o življenju v JLA.

— Moram priznati, da čutim ogromno ljubezen do človeka, zlasti pa do vojaka. Natančneje: skrb za mladega človeka me nikdar ne zapusti. Kajti če vojak občuti, da je prepuščen samemu sebi, potem je vse zaman. No, pa pogledajte, prosim. Meni ni težko, denimo, da si redno dopisujem s starši svojih vojakov.

Poročnik je pokazal številna pisma iz vseh krajev Jugoslavije ter nadaljeval:

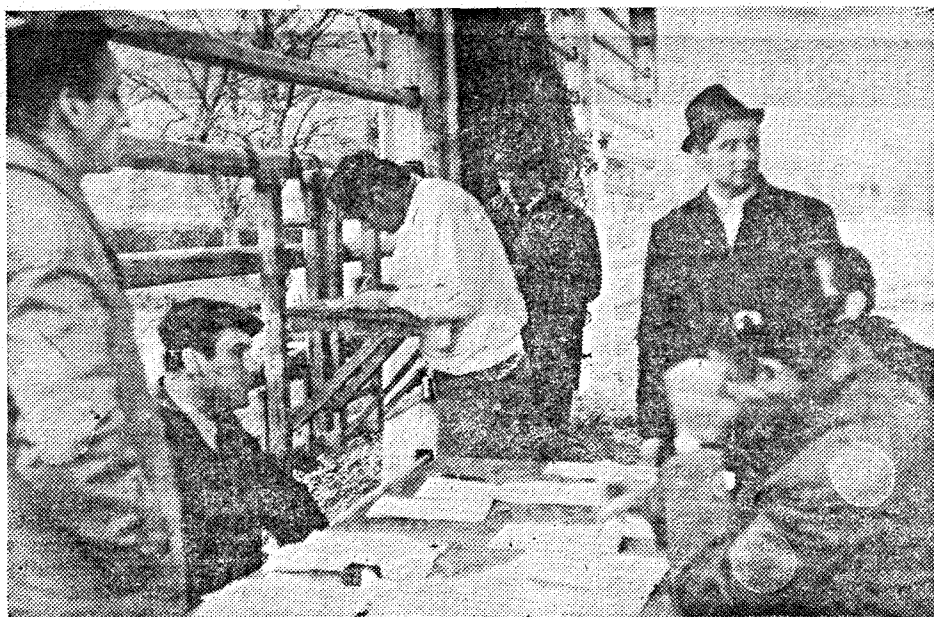
— Tudi ko pridejo na obisk se pogovorim z očetom, z materjo ali pa s sorodnikom mojega vojaka. Na ta način z združenimi močmi pomagamo mlademu človeku, ki se zaradi spremembe okolja včasih zelo težko privaja na vojaško življenje. Spominjam se, ko je neki oče svojega sina vojaka vprico mene za uho. Seveda to ni ravno način do toliko starega fanta, vendar kaže, da tudi staršem ni vseeno, kako se bo njihov sin obnašal v vojski.

Kot starešina je Marjan služboval v različnih krajih domovine. Od Šar planine do Triglava, kot sam pravi.

— Povsod imam prijatelje in znance. Nikjer se niti za hip nisem počutil »ogroženega« ali manj vrednega. Ljudje so me imeli radi in sem tako za vojaške osebe kakor tudi za civiliste bil in ostal sestavni del njihove družbe. Ne vem, zakaj, toda moji prijatelji niso niti rojstnega dne svojega otroka slavili brez mene. Kaj šele državni prazniki!

Takšen je poročnik Marjan Pivk. Njegovi najbližji sodelavci pravijo, da je »duša« enote, kajti Marjan je, kljub mnogim vojaškim obveznostim, prevzel dolžnost sekretarja oddelka ZK. Jeseni je imel polne roke dela: svoje mlade komuniste je pripravil za III. konferenco ZKJ, ki je v glavnem posvečena mladini. Tudi poročniku Marjanu Pivku.

BESEDILO IN SLIKA
B. JAKOVLJEVIČ

Izpit kranjskih rezervnih starešin po novem — v naravi.

Od teorije k praksi

Konec oktobra letos je okrog devetsto rezervnih starešin (častnikov in podčastnikov) kranjske občine — članov ZRVS — opravljalo izpite v obliki individualnega orientacijskega pohoda. O doseženih rezultatih in ugotovljenih pomanjkljivostih sem se pogovarjal s predsednikom občinskega odbora ZRVS Kranj.

»Prvi v Sloveniji ste izvedli izpite rezervnih starešin v tej obliki. V čem se razlikujejo od dosedanjih?«

»Iz verbalne oblike izpitov, ki je bila v praksi v preteklih letih, smo prešli na praktično preizkušnjo vojaškega znanja rezervnih starešin. Prej so pisali pisмени test, sedaj pa smo jih poslali po tekmovalni stezi. Sodniki in starešine so se pohvalno izrazili o novi obliki izpitov.«

»Katere naloge so reševali?«

»S pomočjo kompasa so morali prehoditi okrog dva kilometra dolgo stezo, in sicer tako, da so upoštevali pet azimutov, navedenih v startni listi. Med startom in ciljem je bilo več kontrolnih točk; na prvi so na primer reševali naloge o lastnostih posameznih orožij pripadajočega rodu (pehota, topništvo...); na naslednji so morali pre-

poznati topografske in taktične znake, na koncu pa so streljali s polavtomatsko puško. Vprašanja za častnike so bila seveda drugačna od onih za podčastnike.«

»Kje pa ste ugotovili pomanjkljivo znanje?«

»Izpit je naredilo štiriindevetdeset odstotkov sodelujočih. Med tistimi, ki niso zbrali dovolj točk, močno prevladujejo podčastniki. Pomanjkljivo je bilo znanje iz orientacije, uporabe kompasa in specialk.«

»In kako nameravate odpraviti te vrzeli?«

»Krajevna združenja bodo pogostejše prirejala strelska tekmovanja in orientacijske pohode, občinski odbor pa bo v ta neman v letu 1973 organiziral že tradicionalno občinsko prvenstvo v streljanju s pištolo in kot novost strelsko tekmovanje v peterobju, pri katerem se bodo pomerili v streljanju s polavtomatsko puško, pištolo, puškomitraljezom, avtomatom in tromblonom. Rezervnim starešinam bomo zato svetovali, naj se v večjem številu vključujejo v strelske družine.«

Besedilo in slika:
STANE JESENOVEC

»Skrivalnice« v Trnovskem gozdu

V zimi 1944—45 sem v Prešernovi brigadi zelo ozebel na nogi. Zato sem se marca 1945 šel za nekaj časa zdraviti v Planino nad Cerknim. Čez kakšnih deset dni se je začela zadnja okupatorjeva ofenziva. Prebijali smo se proti Trnovskemu gozdu. Tam smo se sešli z 31. divizijo. Potujočih bolnišnic ni bilo več, zato so nas dodelili v Vojkovo brigado. Jaz sem bil v 1. bataljonu.

Okrog 10. aprila smo opravili akcijo v Predmeji, nakar smo zasedli položaje na cesti proti Bukovju. Naslednje jutro se je brigada umaknila na druge položaje proti Bukovju. Po cesti so se bližale kolone sovražnikov s Cola. Komisar bataljona je meni in dvema tovarišema ukazal, naj poiščemo težko brečo neke na položaju v gozdu in naj se umikamo za brigado. V gozdu sva z Gorjupom — drugi tovariš je zaostal za nama — že po dobri četrti uri naletela na sovražnika. Približala sva se na nekaj korakov, Gorjup je očitno mislil, da so naši in jih je vprašal: »Tovariši, iz katere enote pa ste?«

V tem sem zagledal, da so imeli neznanca na kapah ustaške kokarde, in kriknil: »Beži, to so ustaši!« Bila sva tako blizu, da je nekdo zavpil: »Vataj ga za puško!« (Pograbi ga za puško!) Všeč jim je bila moja angleška puška.

Gorjupa so ujeli, ker je bil tako presečen, da je obstal kot okamenel. Nekaj časa sem tekel, nakar sem naletel na tri sovražnike. Hitro sem spremenil smer in prišel do podrtih smrek. Zlezal sem pod smreko v upanju, da me bodo zgrešili, če me bodo zasledovali. Čez nekaj časa sem zlezal izpod debla. Zaslišal sem naše breče enot, ki so se umikale čez hrib. Pohitel sem v tisti smeri. Bil sem že skoraj na vrhu hriba, ko sem zagledal sovražnike, ki so zasedli zgoraj položaje. Bil sem tako blizu, da bi ne mogel več uti. Moral sem uporabiti zvijačo. Pozdravil sem jih meni nič tibi nič po hitlerjevsko in vpil: »Vorwärts!« (Naprej!). Nosil sem usnjen suknjič in nič bi ne posumili, ko bi ne nosil nahrbtnika. Približal sem se oficirju in se spet drl po nemško ter kazal proti hribu. Oficir je na-

to ustrelil s pištolo. Se dandanes ne vem, ali me je hotel ustreliti ali pa je s strelom dal kakšno znamenje.

Potem sem se napotil počasi proti dolini, kjer je bila cesta, ki je držala na Col. Prispel sem na cesto in nekaj časa nadaljeval pot po nji. S hriba so me opazovali, zato sem zavil med gosto smrečje pod cesto. Tam sem našel nekakšno luknjo. Zlezal sem vanjo in se pokril z listjem in vejami. Oborožen sem bil s puško in bombo. Če bi me dobili, bi najprej vrgl med nje bombo, zame pa bi ostal strel v glavo iz puške. Sklenil sem, da me živega ne bodo ujeli.

Čez kakšno uro sem zlezal iz luknje in zagledal čisto blizu vse polno nog. Obrazov pa nisem videl. Prislunil sem. Zdelo se mi je, da je oficir poveljeval. Razločno sem slišal: »Drugovi, mi se borimo za kralja i otažbinu! Ako uhvatite kojeg našega smetnoga sovraga, bandita, nemojete da ga žalite!« (Bojujemo se za kralja in domovino! Če boste ujeli kakšnega našega smrtnega sovražnika, bandita, naj se vam nikar ne smilijo!)

Bilo je malo čez poldne, ko so začeli odhajati v streljih navkreber. Počakal sem še malo v luknji, dokler ni vse utihnilo, nakar sem se začel umikati v nasprotno smer. Naletel sem na hudournik in se začel vzpenjati po njem. Nekako ob treh poldne je začelo deževati med močno nevihto. Zaslišal sem trobento, ki je klicala »sovražno enoto na zbor. Opazoval sem jih iz hudournika. Bilo jih je kakšen tisoč. Pomikali so se proti Colu. Med njimi so bili ustaši, Paveličevi domobranci, četniki in belogardisti.

Brž ko so se oddaljili, sem šel v vas, da bi dobil kaj jesti. Povsod so me odganjali od hiše. Odšel sem iz vasi proti samotni hiši, kjer sem prejšnji večer videl dva partizana, da sta vstopila. Mračilo se je že, ko sem prispel tja. Nekaj časa sem tolkel po vratih, a ni bilo nobenega glasu. Končno sem zavpil, da bom streljal, če ne bodo odprli. In tes je čez nekaj časa ženica boječe odprla vrata. Prosila me je za božjo voljo, naj odidem, češ da so belogardisti pred

dobro uro vse pobrali. Če bi se vrnili, bi vse pobili in požgali.

Ozebla noga mi je tako otekla, da bi ne mogel napraviti več niti koraka. Odločno sem dejal, da ne grem nikamor. Tako sem ostal. Ženica mi je dala dva kuhana krompirja in me spravila v prazen svinjak. Zjutraj, že ob treh, me je prišla buditi in drezat z lesenim drogom, češ, naj odidem, preden se bo zdanilo. Nato mi je pokazala neko stezo z italijanskimi markacijami in rekla, da bom po nji že kako prišel do brigade.

Ves dan sem hodil po tisti poti, a nisem srečal žive duše. Zvečer pa sem zagledal od daleč vas Bukovje. Moral sem biti previden, ker nisem vedel ali ni morda sovražnik v vasi. Nenadno sem opazil stražarja, ki se je skrival za skalo, obrnjen proti vasi. Nisem vedel, ali je bil naš ali belogardist. Pripravljen s puško na strel sem podrsal z nogo po tleh. Stražar se je obrnil in hotel ustreliti, a vtem je zagledal na moji kapi zvezde ter kriknil: »Stoj, tudi jaz sem partizan!« Povedal mi je, da je iz Prešernove brigade in da so se dopolne tople z belogardisti. Za Vojkovo brigado pa ni vedel. Ni mi tudi povedal, kje bi naj bila Prešernova brigada. Tako sem spet ostal sam sredi gozda. Bil sem strašno lačen. Ko sem naletel na nekakšne pohojene kosti, sem jih skrbno pobral, obrisal z njih blato, nakar sem jih ogledal, kolikor se je dalo.

Noga me je čedalje bolj bolela. Odpirale so se rane. Moral sem sezuti čevlje in si nogo oviti v cunje. Začelo se je mračiti. Legel sem pod smreko. Naslednje jutro sem spet nadaljeval pot, da bi našel Vojkovo brigado. Našel sem jo šele tretji dan v gozdu pri Pivki. Bil sem strašno sestradan in izčrpan. Brigada je že povečerjala in niso imeli prav nobene hrane. V kotlu se je držalo malo prismojenega riža. Postrgal sem ga, da sem se vsaj malo okrepčal, a že se je glasilo povelje za nadaljevanje pohoda...

Tako sem vlačil ozeblo nogo med zadnjo ofenzivo v Vojkovi brigadi — večkrat sam, ker sem zaostal za drugimi. Vendar sem po njihovih sledovih vselej prispel za njimi. Tedaj se vse štiri tedne med ofenzivo nisem mogel umiti, kaj šele, da bi se brili, ker smo bili v krajih brez vode.

Sestindvajsetega aprila 1945, ko se je ustanovila divizija za osvoboditev Trsta, sem vodil iz Trebuš na Gačnik, kjer je bila še potujoča bolnišnica, osem laže ranjenih in izčrpanih tovarišev, ker sem poznal pot. Bil pa sem še komaj živ. Dne 3. maja se je bolnišnica z Gačnika napotila v Ajdovščino.

CIRIL DERNIČ

Kamnar s Pohorja

Postavili ste mi vprašanja, o katerih človek redko razmišlja. Pomen časa v mojem življenju in pomen življenja v preteklem času? Tisti, ki ne poznamo besednih iger, se počutimo v takih trenutkih kakor pravkar rojena ptica, ki bi se rada vsaj za trenutek odlepila od trdih tal. Dovolite mi skromno prisposodobiti: trenutno se počutim kakor grobo obtesan kamen.

Rodil sem se v Hudem kotu pri Ribnici na Pohorju. Oče je bil kamnoseški delavec. Visoko v hribih smo živeli. Pravijo, da se v gozdovih prečistijo pljuca. Spominjam se visokih smrek, v katerih sem videl kot otrok podobe nemih stražarjev, ki so pozabili, da je konec prve svetovne vojne. Vaden bolj sem bil prepričan, da je smisel življenja skrit v gozdovih.

Oče je skrbel za številno družino. Na našo domačijo so se zatele tudi materine sestre. V vojni so izgubile moške. Mislim, da je bilo pri hiši šestnajst družinskih članov. Naše življenje je bilo odvisno od revne zaplate zemlje, ki se je oklepala hiše, in od prigaranih dinarjev, ki sva jih z očetom nosila iz kamnoloma v Josipdolu.

Seveda, rad bi bil šel v višje šole. Ni sem razmišljal o kravatah in belih srajcah. Hrepenel sem samo po znanju. Toda, šel sem po očetovih stopinjah — izučil sem se za kamnoseka.

Leta 1930, so naju vrgli iz službe — očeta in sina. Proletarci naj živijo od svojih besed, so vpili za nama.

V določenih trenutkih bi bilo lepo, če bi bil drevo ali kamen. Toda še lepše je, če ti uspe postati človek. Srečal sem se z ljudmi, ki so živeli nečloveško, pa so vendar verjeli v boljše dan, ki bo moral priti.

Organiziral sem kamnoseško zadrugo, v kateri je bilo pet ljudi. Spominjam se letnice 1934. Moji tovariši so prišli iz ruskega ujetništva. O revoluciji in socializmu so govorili kakor o belem kosu kruha. Spominjam se Karla Gradišnika, Ivana Pečurika...

Razgovoril sem se. Nikar ne dovolite, da vas zasujejo s svojimi spomini. Ustavite me z vprašanjem!

Tistega leta mnogi nismo vedeli, za kaj gre. Na sebi sem še vedno čutil vojaško suknjo. V dneh, ko se je iz Ribnice umikala enota starojugoslovanske vojske, sva s Francetom Pogorelcem poskrbela nekaj municije, pušk in mitraljez, ki mi ga je pozneje nekdo vzel.

Hitlerizem je pljusnil tudi čez naše meje. Premoženje kamnoseške zadruge so zaplenili v korist nemškega rajha. Pravzaprav je v tem trenutku tak podatek nepomemben. Toda takrat je bilo drugače. Na lastni koži smo začutili okupatorsko nasilje.

Kadar pomislim na Lojzeta Horvata, Vilija Slandra, na domačijo pri Mejačevih, se spomnim na 5. april 1941, ko je tovariš Vili ustanovil prvi odbor OF v Ribnici na Pohorju. Takrat smo začeli spoznavati pomen časa za naše življenje. Poiskati je bilo treba ljudi, ki so znali v novih okoliščinah ohraniti domovinski ponos, ki so bili pripravljeni tudi na žrtve in niso bili naprodati kakor poceni kič na vaškem sejmu.

Sel sem na Pohorje. Spet sem gledal ponosne smreke in sem vedel, da bodo ti gozdovi resnično oživel. Obiskoval sem pohorske kmete in jih povezoval v manjše skupine za pomoč in sodelovanje pri propagandi, vojaških akcijah, prehrani, delu v OF...

Prav tako kakor ljudje tudi zemlja ni smela zaspiti. Z delom sem pomagal na poljih, v gozdu; povsod, kjer je bilo potrebno. Potem je prišlo leto 1943.

Ivo Skerlovnik prizadevno deluje v mariborski Zvezi združenj borcev.

V besede, ki jih skušam vtikati v strnjeno misel, silijo posamezne podrobnosti. Se-stanek pri kmetu Antonu Krišanu... čas, ko je bilo Pohorje zaprto območje, kamor so imeli vstop le »pobožni romarji«. Bil sem izdan. Aretirali so me v Mariboru. V tem obdobju sem bil zaposlen pri podjetju, ki je gradilo mariborski most. V policiji na Slomškovem trgu, so mi pretipali obisti. Iz nemških krempljev me je rešil takratni tajnik občine Ribnica, tovariš Lojze.

Od tistega dne dalje me je spremljala ena sama misel: čimprej k partizanom v gozdove. Toda zveze s pohorskim bataljonom ni bilo mogoče dobiti. Končno... septembra 1943, sem odšel v Pohorsko četo. Bil sem obveščevalec. Zelo dobro sem poznal pohorsko področje. Pri nekaterih kmetih na Pohorju sem organiziral zasilne bolnišnice za ranjence.

Aprila 1944 so me določili za politično delo. Vrnil sem se na ribniško področje, kjer sem ostal do avgusta. Takrat je bila pokrajinska konferenca, na kateri je postal tovariš Kristel Ulrih sekretar okrožja Pohorje. Na tistem posvetovanju sem dobil nove naloge: ZVEZE ČEZ DRAVO.

Proti koncu avgusta sem prišel na Kozjak — organizacijsko popolnoma neobdelan teren, kjer je bilo treba orati ledino. Toda ljudje... Moral bi vam pripovedovati o čvrstih, odločnih in dobrih ljudeh, o katerih bi bilo vredno pisati.

Na tem področju sem ostal do aprila 1945, ko sem na Pohorju prevzel komando področja v osrednji dravski dolini. Toda sprasujete me o zvezah čez Dravo...

O zvezah partizanskih vojaških enot med levim in desnim bregom Drave bi znal marsikaj zanimivega povedati Ivan Verboten, ki je bil zadolžen za prevoz enot čez Dravo pri Ožbaltu.

Aktivisti smo si prehod čez Dravo sami organizirali. Ste že slišali za »rancos«? To je kratek čoln, narejen iz štirimeterskih desk. Na prvi pogled res ni bil zaupanja vreden, toda aktivisti smo dobro poznali njegovo vrednost. Čoln smo imeli spravljen pri Virtniku. Večkrat se spomnim tudi na čolnarja Graceja. Njuni srci sta goreli kakor plamenici za našo stvar. Na žalost ju ni več med živimi. Živi pa njuna sestra Jožefa, ki je po mojem odhodu prevzela dolžnost sekretarja.

Zvezo smo pravzaprav vzdrževali trije aktivisti in vodnik. V neposredni bližini Ožbalta, pri Peteržinjaku, kjer je bil brod čez Dravo, je bila Leonova zveza. Imenovali smo jo po pokojnem Leonu Zalazniku, ki je odhajal čez Dravo kar po žici. Stisnil se je v košaro, ki so z njeno pomočjo mazali jekleno vrvo, in se je z rokami vlekel naprej.

Seveda moram omeniti prehode pri Zgornji Vižengi. Nekoč je tam čez vozil brod. V neposredni bližini je železniški most, na katerem so se vsak večer srečale nemške patrulje iz Vuhreda in Vuzenice. Gracejevi so opazovali premikanje nemških patrulj. Trenutek, ko ni bilo nikogar na mostu, smo izrabili za prehod prek reke.

Nemci so ponoči zvišali gladino Drave; verjetno so na ta način hoteli preprečiti in onemogočiti naše prehode. Spominjam se...

Z brega pri Vižengi smo s signali priklicali Gracejeve. Slavko Gracej je stopil v čoln in zaveslal proti nasprotnemu bregu. Nekaj minut pozneje je potisnil ranc na breg in nam izročil pošto. Toda ko se je hotel vrniti, čolna ni bilo več na bregu. Najprej smo napeli oči, potem pa smo se pogladi v valove. Čoln je bilo treba rešiti, rešiti ga za vsako ceno. Uspelo nam je premagati lakomne dravske valove. Slavko je odveslal na drugi breg.

Seveda je bilo prehodov čez Dravo več. V Vuhredu živi nekdanji železniški progovni obhodnik, ki je imel z nami čudovite zveze. Toda, o vsem tem človek ne more povedati le nekaj stavkov. Nehote postaneš do mnogih tovarišev krivičen, nepozoren.

Sicer pa — postavili ste mi vprašanje, na katerega vam nisem odgovoril. Verjetno niste hoteli slišati izpranega pregovora »čas je zlat«. Nekoč je pomenil čas kapljo krvi, tudi življenje; in življenje v tistem času, kot da ni bilo veliko vredno. Danes gledamo na vse to drugače. Nekoč smo zaradi naglice, ki jo je zahtevala vojna, marsikaj prezrli. Danes imamo čas, da o vsem tem v miru razmislimo. O tem ne razmišljamo le tisti, ki smo revolucijo preživeli, ki nas je revolucija rodila ali prerodila, pač pa tudi tisti, ki so sad te naše revolucije.

SILVO TERŠEK

V spomin mi prihaja bela zima z velikimi zameti in puhačimi ptički, ki so se obupno zaletavali v okna in pri ljudeh iskali zatočišče in hrano.

Otroci smo pretaknili vse kašče in natrosili zrna na podstrešje, na okenske police in v ptičnice, do katere smo se komaj privabili po globokem snegu. Nato smo se umaknili pod hlevski napušč, pihali v prezeble roke in opazovali, kako so priletavale žive kepice, lačni ptički. Le kje so se jemali? Prej jih ni bilo videti, zdaj pa so se spuščali naravnost v bogato obloženo ptičnico.

Večje mladih dreves v bregu so se pogvale kvišku in sproščeno zadihale. Partizan Niko je stal zraven debela in zaživžgal skozi stisnjene dlani. Brat Tone je zvižgal na prste, kar je bilo dogovorjeno znamenje, da v vasi ni

Ilustracija: Evgen Sajovic

Anica Brvar:

Partizan Niko

Nemcev. Visoko vitko telo se je nekajkrat pripognilo v snegu in že je stal Niko nasmejan poleg nas. Otroci smo oživali.

»Zdaj pa najprej pogledjmo, če je še kaj kruha v skrinjli« je rekel Niko in stresel titovko. Tone me je pogledal in pomignil z glavo. Stopila sem v hišo in poiskala velik hlebec kruha ter odrezala krajec. Počutila sem se imenitno, saj ni bilo v navadi, da bi otroci sami rezali kruh. Se sedaj vidim pred seboj ogromen hlebec, ki se ga lotavam z dolgim, skrhanim nožem. Niko je kruh hvaležno sprejel in takoj zagrizel vanj z belimi zobmi. Sosedov fant je pritekel iz za vogala in mu ponudil sajasto kranjsko klobaso, rekoč: »Snel sem jo pod streho, saj jih nihče ne šteje.« Vsi smo se zastrmeli vanj, začudeni, da v tej zimi še kaj takega premore. Za nas je bil suh kruh dragocenost, samo da so zobje lahko kaj mleli. Skozi veje je privršal pisan, nasoprijen ptič in udaril po stari jablani: tok tok tok!

»To je detel, išče črvov!« je pojasnil Niko.

»Zakaj pa trka?« je vprašala Ivica.

»Če so mastni strici doma,« je odgovoril Niko. Vsi smo se pozorno obrnili vanj, saj smo vedeli, da Niko čudovito pripoveduje o živalih. In res je zazel, medtem ko je zvečil kruh in prigrizoval klobaso.

»Če bi vsi otroci skakali takole z veje na vejo, bi v tej mrzli zimi pocpali na tla, kot posekano smrečje. Ptički držijo, ker imajo za naše pojme stalno vročino, seveda, če imajo hrano. Kadar so lačni jih tudi mraz pomori.«

Detel je še vedno nabijal po debelu in nenadoma porinil kljun v luknjo. »Prepričaj se je, kje votlo dno in našel črvička,« je nadaljeval Niko.

Blizu nas se je spustila drobna ptička in odsekano pomigala z repom.

»Pastirica,« je pojasnil Niko.

»To je prava lepota med ptiči. Pogledaj njen beli predpasnik!« Zagledali smo se v belo liso pod njenim vratom.

Niko je stresel drobtinice kruha, na katere so se vreščele zagnali vrabci.

Najedel sem se, pa se dajte še vi, je rekel zadovoljno, »pozimi vsi čukamo, s ptički vred. Tako je zdaj, otroci. Pa ne bo več dolgo. Sneg bo poročil, drevesni popki se že odrivajo, in v Poljskem Dolu že sili teloh na dan. Ko bo Dol ves bel, pojedete z menoj v gozd, kjer se bomo usedli na mah in poslušali ptičjo govorico.«

»A ptiči govorijo?« sem vprašala.

»Seveda! Ne verjamete!? Lansko pomlad sem nesel kurirsko pošto onstran Save. Utrujen sem se zleknil pod grm, da bi vsaj nekaj minut v miru počival. Kot bi trenil, sem zaspal. Nenadoma mi udari v ušesa glas: bii bii, čir-či, pa ga ni; planem pokonci in s smreke se je vreščele zapodil črn krokar, ki mi je tako nemarno grozil. Bil je skrajni čas in moral sem pohiteti s kurirsko pošto,« je zamišljeno končal Niko.

Otroci smo bili prepričani, da ptiči zares govorijo, in ne samo to, tudi prepirajo se in grozijo človeku.

Onstran ceste so temno molele kvišku razvaline belneškega gradu, ko smo povabili partizana Nika v hišo. Ob njem smo skoraj pozabili na mraz. Mama je prižgala petrolejko, mi pa smo se spravili na peč. Zvečili smo krlje, Niko je stal na klopi ob peči in segal skoraj do stropa. Se nam je pripovedoval o živalih, poljih, vevericah in zajcih, pa o srm, ki se je dostojanstveno poslovila od borcev, ko se je bližal nemški napad.

Takole je pripovedoval Niko.

»Ko smo v naglici popravili svoje stvari, je srna Mika žalostno hodila za nami in pritiskala na naše roke svoj mrzli gobček. Potem se je odmajala po kolovozu, se po nekaj korakih ustavila, se na pol obrnila, dvignila smrček in sklonila glavo. Sele nato se je poglala v gozd in nismo je več videli.«

Otroci smo radi poslušali partizana Nika, kadar je govoril o živalih; se ko smo utrjeno zapirali oči, smo ga prosili naj se kmalu vrne, da nas odpelje v Poljskem Dol, saj bo kmalu ves bel, ker teloh že sili na dan.

Blatno sneženi potčki so že vrtali v dolino, ob večerih pa jim je led upočasnjal tok. Poslednje bele, snežne krpe so ležale v kotanjah in na mračnih, odsojnih področjih. Pomladanski sokovi so zalili slehri brstič in se neumorno pretekali.

Partizan Niko je prespal na samotni kmetiji na Planjavi. Odkar se je začel tajati sneg, je z zaupanjem gledal v bodočnost. Kakor njegovi tovariši borci je tudi on pričakoval zadnjega nali-va, ki bo odplaknil vso vojno grozo.

S prvim petelinjim petjem je vstal in se zagledal v Poljskem Dol, kjer je že klila mehka trava in delala zelene otočke. Po smeri vetra in še skromnih sončnih žarkih, ki so se tipali izza Cicija, je ugotovil, da se obeta lep dan. Stare visoke bukke ob robu Dola so se majale v vetru in šumele, šumele... Le tanko uho je ujelo njihove glasove. Niko je dobro poznal mogočna drevesa, saj so mu tolikokrat nudila varno pribežališče. Njegove temne oči so zatavale po dragi pokrajini in vse se mu je zdelo lepo kot še nikoli poprej.

Iz sajaste kuhinje je priropotala kmetica in mu pomnila hlebec kruha. Stisnil ga je pod pazduho in se pogladi po bregu. Iz kolovoza pod hišo je uzrl pod seboj vijugasto cesto, ki je bila prazna in tiha. Skrivnostno ga je zamikala, in preskočil je grmovje, da bi jo čimprej dosegel. Napravil je še nekaj korakov po zamrzjenih njivskih grudah, ko je soprožnik pomeril puško. Samotno je odjeknil strel v jutranji tišini Niko se je zvalil v razor, in Nemec se mu je približal. Pogledal ga je in zbežal v dolino. Morda ga je bilo strah sonca, ki je čudovito posvetilo na mrtvega fanta?

Ko so Nika našli partizani, je obraz tiščal v ilovnato zemljo, temne lase mu je mršil veter, pod pazduho pa je še zmeraj stiskal hlebec kruha.

berilo za mlade

Rodik v narodnoosvobodilnem boju

Rodik je brkinska vasica s približno sto hišami. Leži ob glavni železniški progi na cesti Divača—Pulj. V ozadju sta Cuk in Loza s prazgodovinskim gradiščem, okrog vasi pa je borna kraška gmajna.

Ze leta 1941 so prišli v te kraje prvi partizani. Zanje so sprva vedeli le najbolj zanesljivi ljudje, kmalu nato pa so »naše fante« spoznali širom po domovini. Tudi v Rodiku so vedeli zanje. (V tej vasi je delovala celica KP, ki je bila povezana s Pinkom Tomažičem že pred 1941. letom!) Na obronku gozda tik nad vasio pa je sedem partizanov in nekaj domačinov že pripravilo odhod tistih mož v gozdove, ki niso bili mobilizirani v italijanski vojski.

Sprva potihlo, nato pa vse bolj številno in glasno je začelo prebivalstvo skrbeti za partizane. Zaman so skušali kaj zvedeti italijanski vojaki, ki so se sukali predvsem okrog mladih deklet. Kdorkoli je kaj vedel, je tajno skrival in bil zelo ponosen, da je bila tudi njemu zaupana. Ze naslednje leto vojne je delo v vasi potekalo organizirano. Ves Rodik je začel skrbeti za svojo vojsko, kot so ji rekli. Zbirali so hrano, obleko in vse, kar bi koristilo partizanom. Tu in tam so se iz senikov, podzemeljskih jam in drugih varnih mest pokazale stare lovske puške, karabinke iz prve svetovne vojne in drugo uporabno orožje. Žene in dekleta so v skrinjah poiskale obleko in volno. Šivale, popravljale in pletle so za partizane.

»Ste videli upornike?« so večkrat vpraševali Italijani. V Rodiku so kmalu pobrali prve moške, predvsem starejše, ker mladine ni bilo več doma. Odpeljali so jih v Trst in zaprli v velika skladišča blizu пристanišča. Mednje so pomešali preoblečene »vohune«, da bi izvedeli kaj o partizanih. Rodičani pa bi ne bili Rodičani, če bi kaj povedali. Po dvajsetih neuspešnih poizvedovalnih dneh so jih zaradi pomanjkanja dokazov izpustili.

Po pripovedovanju tovariša Emila: »Bilo je 29. junija 1942. Spal sem na seniku. Nenadoma me je prebudilo živžganje. Zaspano sem se izmotal iz sene in pogledal proti lestvi. Tam sta stala dva vojaka in držala naperjeni puški. Gledala sta poteptano seno okrog moje ga ležišča in vrata, ki so držala na vrt in od tod v gozd. Čeprav niso našli nič sumljivega, jim je bilo to kar dovolj. Odpeljali so me najprej do Pečkovih. V tej hiši so našli prazne poštne vreče, tiste s plavo in rdečo črto, zato so odpeljali hišnega gospodarja. Pridružil se nama je tudi takratni vaški predsednik, pri katerem so v skladu drvi našli nekaj razstreliva in ga obsodili za vodjo »bande«, ki je hotela pogrniti v zrak bližnji most. Uklenili so ga in nato vse tri do-

bro zastražene odpeljali proti Brkinom. Noč smo preživeli v Sežani, kjer so nas zasilševali. Zloglasni major Leonardo Ficci, osebni prijatelj Emilia Graziolia, je bil glavni zasilševalec. Ko sem mu hotel dopovedati, da sem nedolžen, sem dobil klofuti in pošteno brco. Opotekel sem se nazaj k steni in zdrsnil na tla. Po štirih dneh so nas odpeljali v tržaški zapor Coroneo. V celici številka 114 nas je bilo šestnajst zapornikov. Znova so me zasilšali, potem sem bil obsojen na tri mesece zapore.

Minila sta dva meseca, kar sem bil doma — in spet so me zaprli. Po enem mesecu so me poslali v kazenski bataljon v Patenso, od tam pa v Milano. Na dan kapitulacije Italije leta 1943 sem pobegnil domov in odšel k partizanom.

Tovariš Anton mi je o svojem odhodu k partizanom povedal tole:

»Nisem bil več mlad, a sem vseeno sklenil, da pojdem. Pot v partizane je bila: Rodik, Kačiče, Brkini, Mašun, Tomšičeva, nato Šercerjeva brigada.« Ob tem so se starčku orosile oči. Z okorno, žaljavo roko si je obrisal sol-

se je končal s smrtjo treh rodiških deklet — kurirk in dveh fantov. Na nemški strani pa je padel en oficir, nekaj pa je bilo ranjenih.«

Od spominov tovarišice Slavice sem zapisala naslednje:

Tudi leto 1944 je bilo hudo. Vojna je zapustila največ sledov prav v tem času. Četrtega maja so v vas pridivljali Nemci. Hodili so od hiše do hiše in pobirali ljudi. Pri Klunovih je vojak hotel odgnati hčerko Jelko, ki je prav takrat čistila štedilnik. Zbrala je ves pogum in zaigrala duševno bolnico. Brez besed je prišla za krpo in nadaljevala delo. Ko je oče videl, kako spretno se je hotela rešiti, je v nemščini dejal, da je bolna in nesposobna za kakršnokoli delo. Laž je uspela, a namesto Jelke so odpeljali očeta. Imel je obut samo en čevlji, ker si drugega ni utegnil natakiniti. Takega so gnali na sredo vasi, kjer so bili zbrani že drugi vaščani.

Medtem sta se s koleši vračali iz Divače tovarišica Slavica in Marija. Na cesti blizu Dan ju je ustavil glase: »Halt!« Pristopil je vojak in jima v italijanščini povedal, da je Rodik obkoljen

PRIPOVEDOVALI SO: ANTON LUKOVEC, MARIJA ČEPAR-PICEK, EMIL DOBRILA, SLAVICA PODBRŠČEK-BOGATAJ, ANTON IVANČIČ, JELKA ČEPAR-RACE IN JOŽE RACE

ze, ki so mu drsele po licu. Ko da bi ga bilo sram, da se je tako raznežil. »Z vseh strani so prihajali možje in mladenci,« je nadaljeval. »Vedno več nas je bilo, ki smo hiteli v boj. Tistih dni se dobro spominjam. Na Klevniku nad Ilirsko Bistrico smo 2. oktobra 1943 doživeli napad. Dvainšestdeset novih borcev je padlo. Umrli so, ne da bi bili prej držali orožje v rokah... V bojih sem bil dvakrat ranjen. Iz brigade so me poslali na komando mesta Materija, kjer sem skrbel za patrulje, obveščevalce in kurirje. Ko sem tako opravljal svojo dolžnost, me je nekega dne pot pripeljala v Rodik. Iz gozda sem po vrtu prišel do Klunove domačije. Potrkal sem na okno in hkrati zagledal na dvorišču Nemce. Pa sem srečno odnesel pete. Veš, pri Klunovih smo bili kot doma. Tvoja stara mama nam je nešteto tokrat skuhala kaj za pod zob. Čeprav je skrbela za sedem lačnih otroških ust, se je vedno kaj našlo tudi za nas. Bila je prava partizanska mati!«

»Vem, in ponosna sem nanjo!« sem odgovorila.

»Zapiši tudi to, da so 21. julija 1944 iz Rodika in Materije Nemci napadli Artviže in jih požgali. Partizani pa so jih prisilili, da so se umaknili. Spopad

in da sta tudi onidve jetnici. Pripeljali so ju na Bogatajev vrt, kjer sta bila zastražena že dva ujetnika. Vsem štirim so potem naložili na hrbte zaboje streli-va, ki so jih morali nesti v Rodik.

Zaplenjena bicikla in nabrane Rodičane so stlačili na nemški tovornjak. Peljali so jih v Markovščino, v Pilerjevo hišo, kjer so jih pustili brez hrane. Pogumni vaščani so jim prinašali skorjice kruha in takoj bežali stran. Semkaj so vozili tudi ujetnike iz drugih vasi. Na nekem tovornjaku so med napanimi prašiči pripeljali tudi Jožeta Šumanovega, ki so ga ujeli, ko je bežal iz Rodika. Tudi tovarišica Alma se je skušala rešiti. Skrila se je na seniku pod slamo. Nemci so seno preiskovali in hodili po njej. Posledice prestane groze in strahu nosi še danes, saj je hudo živčno bolna.

Okoli poldneva drugega dne ujetništva so jih strpali na kamione in krenili proti Reki. V stari reški kasarni so nastanili v zgornjih prostorih moške, spodaj pa ženske. Tu so ostali osem dni. Spali so v velikih prostorih, na glem betonu. Tudi pregledovali so jih, slikali, zahtevali osebne podatke in prstne odtise. Zbirali so zdrave za delo v Nemčiji, nekoliko šibkejše za delo v

Istri, nesposobne pa so poslali domov. Vprašala sem tovarišico Marijo, če so res koga poslali domov. »Ja, tri ali štiri so odpustili iz vojašnice in so smeli domov.« Povedala mi je tudi tole:

»Nekega vojaka sem prosila, če grem lahko pozdravit očeta. Le-ta me je hrabril, naj ne jokam, a je jokal sam. Se zadnjič mi je hotel seči v roko na hodniku, tik pred odhodom, a ga je Nemec z vso silo udaril po obrazu, da se je opotekel.«

Potem so jih odpeljali na železniško postajo. Vozili so se proti Divači. S solzami v očeh je Marija gledala domače kraje. Mislila je, da jih ne bo nikoli več videla. V Divači je povedala znaniki, da bodo v Trstu počivali pet ur. Njena sestra je s prijateljsko prihitela v Trst. Sestra Albina je imela kolo brez zavor, povezano z žico. Kljub žalosti se je Marija nasmejala od srca, saj si je sestro živo predstavljala, kako z nogami drsa po tleh. »Skozi okno mi je dala nekaj kruha in odejo, iz katere sem si v Avstriji naredila obleko.«

Potovanje so nadaljevali proti Gorici. Brez hrane in vode so prišli do Beljaka, kjer so jih strpali v taborišče. Od tod so jih vsak dan vodili v urad, kamor so jih hodile iskat avstrijske gospodinje. Gospodinja, pri kateri je de-

lala Marija, je bila dobra. Ker je imela doma mamo, je le malo manjkalo, da ji Marije niso vzeli. Poslala je mamo v zdravilišče in Slovenko rešila berlinske tovarne. Nekajkrat ji je celo dovolila, da je v soseski obiskala vaščanko Anico. Življenje v tujini ni bilo prijetno, a vendar je dočakala dan, ko je pritekla Anica in na ves glas kričala: »Marija, greva, Nemčija kaput!« V domovino sta se vrnili peš, s krvavimi žulji na nogah.

Tovariš Anton je bil med tistimi, ki so ostali na delu v Istri:

»Iz Reke so nas odpeljali v Lovran. Bili smo sami starejši moški. Nastanili so nas v stari šoli, od koder smo vsak dan odhajali na delo. Dobro zastraženi smo kopali bunkerje. Pet mesecev smo tako životali, ob težkem delu in slabi hrani. Potem so nas premestili v Urinjo. Tam sem prosil, če grem lahko k zdravniku. Iz Opatije pa se nisem več vrnil. Pobegnil sem, se skrival v Reki, ki so jo prav takrat bombardirali, in se srečno vrnil domov.«

Proti Trstu pa je že prodirala IV. jugoslovanska armada z nalogo, da začne uvodne operacije za osvoboditev Trsta. Ob njenem prihodu so bila vsa okna naenkrat v cvetju, vsepovsod so vsele trobojnice, oglašale so se harmonike in pesmi. Ceste so bile posute s cvetjem, po njih so korakali naši partizani, pomešani s civilnim prebivalstvom. Znanj in nepoznani ljudje so se objemali in poljubljali, iz njihovih grl je donela slovenska pesem.

Tudi v Rodik so prišle vesti, da je svoboda blizu. Mladinke so ponoči iz rjuh šivale zastave in iz rut zvezde. S cvetjem, zastavami in solzami so dočkali osvoboditelje.

Medtem ko so se v samem mestu še bili boji, so bili na Ključu pod Bazovico nad Trstom že zbrani mladinci, ki so se s tovornjakom pripeljali iz okoliških vasi; med njimi tudi rodiški. Pri cerkvi Sv. Jakoba so jim delili zastavice, tam so se tudi slikali. V strnjenih vrstah so prikorakali v mesto ter se pomešali s partizani. Bil je 1. maj 1945. Naslednji dan so v mesto prišli zahodni zavezniki. Še nekaj dni in konec je bilo hudih bojev, trpljenja, lakote, strahu, groze... Prišla je svoboda, ki so jo tako dolgo čakali.

To je le nekaj spomino iz narodnoosvobodilne preteklosti Rodika, ki pa jih je bilo vredno spoznati.

MIRJAM RACE

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena! Pošiljam vam članek, katerega sem obljubila že v neki poletni številki časnika »TV 15«. Prilagam tudi sliko, ki so jo posneli v Trstu 1. maja 1945. Na njej so rodiški mladinci. Prosila bi, če jo vrnete, ker je dragocen spomin.

Prispevek sem napisala po pripovedovanju borcev iz Rodika. To je sestavek o spominih sedmih naših domoljubov iz bojev za osvoboditev. Besede so prišle iz upornih src nekdanjih mladeničev in deklet, danes odraslih staršev, že babic in dedkov, ki se z bolečino in hkrati

s ponosom spominjajo vojnih dni.

Borbene spomine iz Rodika sem napisala zato, ker to vasio dobro poznam. Še zelo majhna sem poslušala pripovedovanje Rodičanov o partizanih in njihovih bojih. Počasi, z vsako novo zgodbo, sem spoznavala revolucionarno minuloost te vasi. Tudi ti ljudje so z junštvom in požrtvovalnostjo šli v boj proti sovražniku in pripomogli k svobodi slovenskega naroda. Dolžnost nas mladih je, da tega ne pozabimo. Hvaležni smo jim in ponosni nanje.

Lep pozdrav!

Mirjam Race

II. prekomorskih brigad 53
66000 Koper

Draga Mirjam!

Mnogi bodo prebirali tvoje vrstice; danes, jutri in tudi čez vrsto let. Zato ti o dragocenosti ohranjanja spominov na čas, ki ga spoštujem, ne bom govorila. Nadaljuj z njim in tovrstno pisanje ti kmalu ne bo več samo dolžnost, marveč potreba srca.

Lepo pozdravljena! MILENA

Spoštovana urednica!

Po krajšem času vam spet pišem in pošiljam prispevek za mladinsko stran »TV 15«. Napisala ga je Darinka Cotič, učenka osnovne šole Hrvatin. V tem kraju pri Kopru že nekaj let negujejo tradicije naše narodnoosvobodilne vojne in vsestranske ljubezni do socialistične domovine, enakopravne skupnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Tako je ZB NOV Hrvatin razpisalo natečaj spisov s tematiko narodnoosvobodilnega boja. Nagradili so tri najboljše spise, priznanja pa je podelil predsednik tamkajšnje borčevske organizacije in pozval vse učence k nadaljnjemu sodelovanju in širjenju tradicij.

Lepo pozdrave vam pošilja!

Mihovil Crnić
Kolomban 4
66280 Ankaran

Dragi Mihovil!

Kurirja Frančka bom predstavila in prihodnjih števil, prav tako rada pa bi objavila preostala nagrajena prispevka najmlajših iz osnovne šole v Hrvatinih.

Lepo pozdravljen!

MILENA

NEMOTENO KRŠIJO ZAKON

Zakon, ki določa, da lahko zasebni delodajalec zaposluje največ pet delavcev, je star že več let, a je videti, da je tudi ta zakon le na papirju.

Občinski sindikalni svet v Mariboru je že spomladi od občinske skupščine zahteval, da uvede postopek proti tistim delodajalcem, ki zaposlujejo več kot 5 ljudi. Kljub temu smo na zadnji seji predsedstva sveta zvedeli, da je še vedno 44 delodajalcev, ki zaposlujejo več ljudi, kot predpisuje zakon. To se pravi, da se kar 10 odstotkov zasebnih delodajalcev ne podreja zakonu.

Večer, 9. XI. 1972

NAD 6 MILIJONOV DNI BOLEZENSKIH IZOSTANKOV

Zabeleženo je veliko zvišanje izgubljenih delovnih dni zaradi bolezni. V prvih devetih mesecih so letos Beograščani zaradi bolezni izostali 6.187.858 delovnih dni, kar je za nekaj sto tisoč dni več kot v istem času lani. Največ izostankov z dela — in to nad 800.00 dni — je bilo v gradbeništvu, trgovini in gostinstvu.

Borba — 12. XII. 1972

IZNAJDLJIVOST

Proizvajalci pohištva v Jugoslaviji so zadnje čase že trikrat zahtevali prosto oblikovanje cen, vendar so bili trikrat zavrženi.

V takšnih razmerah so se morali »znajti«. In res so se znašli: popolnoma so spremenili proizvodne programe, tako da ni v njih niti enega izdelka izpred dveh let. Se pravi, da izdelujejo samo nove izdelke. Za nove izdelke pa mora zvezni zavod za cene odobriti tudi nove cene...

Tovariš — 4. XII. 1972

DOHODKI Z DELOM IN BREZ DELA

Prav zato, ker smo zoper vse zaslužke mimo dela, moramo odločno braniti dohodke, ki so plod osebnega dela. Tako opozarja Dušan Petrovič, predsednik zveze sindikatov Jugoslavije. Pri tem gre za več različnih gledišč o pogojih gospodarjenja in merilih dela. Zategadelj moramo nenehno poudarjati načelo delitve po delu in odločno zavračati demagoške poizkuse, da bi od tega odstopili in da bi neodgovorno podpirali demagoške parole o enakih plačah, kar bi vračalo našo družbo v preteklost.

Nedeljski dnevnik — 17. XII. 1972

VEČJE IZGUBE

Izgube gospodarstva v prvih devetih mesecih 1972. leta znašajo po podatkih službe družbenega knjigovodstva Jugoslavije 2 milijardi 330 milijonov dinarjev, kar je za 87 % več kot v ustreznem obdobju lanskega leta.

Največje so izgube v industriji, prometu in kmetijstvu. Industrija in rudarstvo sta v skupnih izgubah udeležena skoraj z 58 %, promet in zveze z dobri mi 25 %, kmetijstvo pa z 9,5 %.

Delo — 14. XII. 1972

STANOVANJSKI DINAR JE ŠEL ZA VILE IN VIKENDE

Ceprav se je iz leta v leto izločevalo vse več denarja za gradnjo stanovanj, je bilo zgrajenih vse manj družbenih stanovanj. Stanovanjski dinar je vse bolj odtekal za graditev vil in vikend hiš. Izvajanje delavskega usmerjanja pri gradnji stanovanj bodo sedaj spremljali tako, da bodo stalno nadzorovali posebne operativne skupine, ki jih bodo izvolili vse do ravni federacije.

Politika — 15. XII. 1972

Z NAŠIH DELAVSKIH UNIVERZ

V šolskem letu 1970/71 in 1971/72 je na delavskih univerzah v Sloveniji sodelovalo skoraj 120.000 slušateljev, ki so končali razne seminarje in tečaje. Od tega se je po analizi, ki jo je izdelal zavod SRS za statistiko, splošno izobraževalo prek 75.000 slušateljev, strokovno izobraževanje je zajelo 26.000 slušateljev, družbeno izobraževanje pa prek 17.000 slušateljev.

Večina slušateljev, ki so končali seminarje in tečaje delavskih univerz v naši republiki, so delavci (prek 80.000) kmetov pa je le malo (nekaj več kot 8000).

Gospodarski vestnik — 15. XII. 1972

Grozote saigonskih kaznilnic

Demokratsko usmerjeni ljudje vsega sveta so te dni zaskrbljeni nad usodo stotisočev jetnikov v rokah sajgonskega režima. Napredni tisk posveča te dni temu vprašanju veliko pozornost.

Objavljamo odlomek iz knjige DRUGA VSTAJA V VIETNAMU. Napisal jo je avstralski novinar Wilfred Burdett, v prevodu Franceta Sušteršiča jo je izdal Zavod Borec, stane pa 40 dinarjev.

...Nguyen Thi Lan je bila članica osvobodilnega odbora ženske zveze v pokrajini Quang Nam. Spričo njenega vedrega nasmeha si je bilo težko predstavljati, da so to ženo več mesecev mučili in vprico nje pobili vso družino. Toda na mehki koži njenih zapestij so se poznali sledovi električnega mučilnega stroja. Tu in tam je imela nakazen izrastek — znamenje, da je bilo tam tkivo izrgano.

»V treh vaseh našega okraja so med kampanjo z imenom »prijavite komuniste« aretirali sto petdeset bivših upornikov,« mi je pripovedovala. »To so bili ljudje vseh starosti, od otrok do starcev. Tako so zgrabili tudi mene in mojega moža ter hčer, ki ji je bilo štirinajst let, češ da smo bili partizani. Druga dva otroka — eden je imel sedem, drugi enajst let — se mi je posredilo skriti pri sosedih. Hčer so kmalu izpustili, potlej pa so začeli pretepati in mučiti naju, mene in moža. Zapri so naju v glavno pokrajinsko jetnišnico. Nato so moža odpeljali drugam. Nikoli več ga nisem

vedali, da bi jo odprli, ker da ga bodo sicer aretirali. Ljudje pa so raky vseeno odpirali in videli grozno iznakažene obraze brez ustnic, z iztaknjenimi očmi. Vsak dan smo bili priče takih prizorov.«

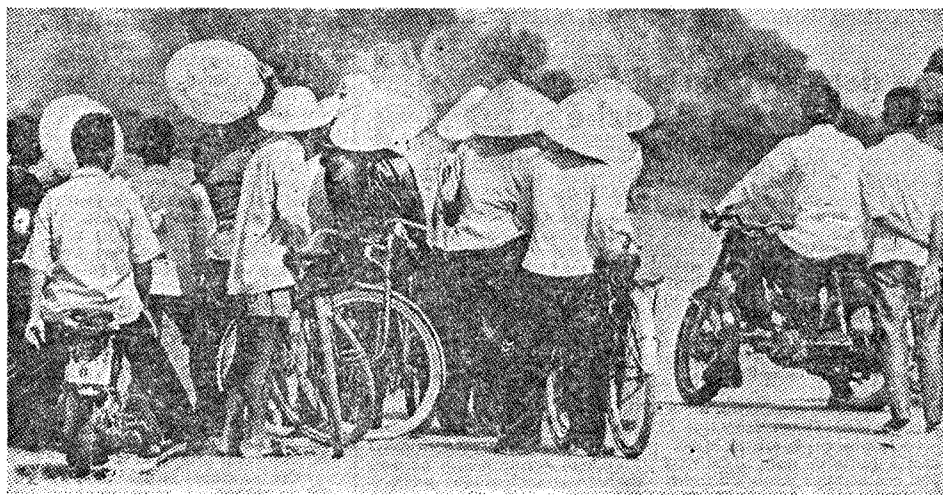
...Preden so moški odšli na sever, so često zasadili v vaseh kokosove palme ali sadna drevesa. In tako je preostala ženskam edina tolažba, da so lahko posedale v senci teh dreves na robu kakšnega kanala ali morskega obrežja ter obujale spomine na svoje fante.

...Phan Thi Thuan je bila v skupini petindevetdesetih žensk — med njimi je bilo mnogo znanih izobražen, članic komiteja za mir — ki so jih odpeljali na Poulo Condor, v kaznilnico žalostnega spomina. Po podatkih, ki mi jih je dala, in tistih, ki

Jana
sodoben ženski tednik

so mi jih priskrbeli predsednica vsenarodne ženske zveze v okviru osvobodilne fronte Nguyen Thi Tu ter nekateri stari zaporniki, sem si lahko ustvaril sliko o razmerah v tem pekl.

Francozi, katerih kolonialne ječe so bile na slabem glasu, niso nikoli pošiljali žensk

NASILJE V INDOKINI SE NADALJUJE. Na sliki vidimo, kako stoji skupina prebivalcev v Delti (Južni Vietnam) brez moči na cesti in gleda goreče naselje, ki so ga zažgale in razrušile ameriške bombe.

videla. Poslednjikrat sva se srečala samo z očmi. Ni mogel več stati pokonci in komaj sem prepoznala tisto, kar je ostalo od njegovega iznakaženega obraza.

Mučili so me z elektriko in mi lomili zobe drugega za drugim. Obesili so me za lase na tram in pretepali s trstovcem. Ko so me odvezali, sem bila napol mrtva. Ampak nikogar nisem izdala. Ponosno se je nasmehnila in dodala: »Nihče ni spregovoril. Tedaj so znova zapri mojo hčer. Takoj so jo premlatili. Hoteli so, da bi izdala odgovorne »vietkongovce« iz naše vasi. »Kako naj deklečce, kakršno sem jaz, pozna vietkongovce?« je ponavljala. »Poznam vietmince, toda ti si so na severu. Obrniti se morate nanje...« Rablji so ji obljubili dve sto piastrov, če pove nekaj imen. Ona pa je odgovarjala: »Prav zares ničesar ne vem. Če bi vzela ta denar in vam povedala kakšna imena, bi potem trpeli nedolžni...« Rablji so jo tako mikastili, da so ji polomili kosti, nato pa so mi rekli, da lahko pridem ponjo. Storila sem vse, kar sem mogla, vendar mi je deklica čez nekaj časa umrla v naročju. Tudi jaz sem bila na smrt bolna. Moja dva malčka so odgnali diemovci. Nihče ne ve, kaj je z njima. Njuna usoda mi je še zdaj neznana...«

Oči Nguyen Thi Lan so bile polne solza, usta so se ji skrčila v tanko črto.

»Nikoli ne bom pozabila, kar sem videla. Mučijo me grozne sanje, živce imam razrvane. Zdravniki pravijo, da so to posledice mučenja z elektriko. V ječi so pri silili naseče ženske, da so poklekile, nato so jim spustili na ledja lesene kroglice ali kamne, da bi splavile. Mnogo jih je umrlo zaradi zadrževanja krvi, ker nismo bile deležne zdravniške nege. Moške so silili z grožnjami, da so topli lastne matere in žene. Če so premalo udrihali, so jih zbadali z bajoneti, dokler ni pritekla kri. Mnogim je bilo ljubše, da so jih pri pričeli pobiti. Kdor je prišel v zapor po truplo svojega sorodnika, ki je umrl zaradi mučenja, so mu dali zaplombirano rakevo in mu prepo-

Njeni zapiski so zelo kratki. Če imate kakšno vprašanje, vam bom že odgovorila.

Nguyen Thi Tu, nežna, mlada žena, ki je pred aretacijo predavala na univerzi v Saigonu, mi je kasneje zatrdila, da ta dnevnik, ki sem si ga izposodil za precej časa, povsem ustreza resnici, vendar je dodala, da »v njem ni opisana niti desetina tistega, kar smo prestale«...

Vsi tisti, ki jim je bila namenjena kaznilnica Poulo Condor, so preživeli že mesece in leta v temnicah na celini ter so bili že izmognani od lakote in muk. Dang Thi Can je takole opisala svoj prihod v to kaznilnico sredi morja:

»Mnogi jetniki, ki jih je med potovanjem napadla morska bolezen, niso mogli ostati pokonci in so jih morali drugi podpirati. Na obrežju so nas pričakovali stražarji z biči in pendreki. Stali so pri motornem čolnu, pripravljeni, da nas pogostijo s tepežem, ko se bomo izkrcali. Najbolj surov je bil videti rdečeličen debeluh v kratkem rjavem jopiču in s pendrekom v roki. Kasneje smo zvedeli, da je ta mož eden izmed glavnih v kaznilniški upravi, kapetan Nam, imenovan tudi Ho Van Gioi. Ves čas, ko nas je mlail s pendrekom, je govoril: »To je otok Poulo Condor. Ga poznate?«

Ko smo zvedeli, da smo na Poulo Condorju, smo se začeli tresti...

Stražarji niso držali rok križem: tako so nas topli, da smo malone izgubili zavest. Obrazi jetnikov so bili pokriti z ranami in krvjo... Starejši ljudje, ki so jim moči že pošle, so se opotekali in padali po tleh... Neki stražar je zakričal: »Ženske tja!« Skušale smo odhiteti tja, kamor nam je pokazal, toda zaman, saj smo bile vkleknjene v verige skupaj z dvaindesetimi moškimi iz Suang Tria. Stražar je rjovel, preklinjal in udrihal po nas. »A tako, skupaj bi radi ostali!« In še huje je začelo padati. Nismo vedeli, kako bi se izognili udarcem. Kamorkoli smo se obrnili, povsod so bili stražarji, ki so nas topli.

Skupino tridesetih žensk so odpeljali proti kaznilniškemu poslopju. Ves čas so vihteli biče nad njimi. Spravili so jih v 1. oddelek.

Ondi so nas spet sprejeli stražarji s krepelci in biči — nato šele so odprli troje vrat zapovrstjo in nas naposled spehali v celico. Le-ta je bila polna, v njej je sedelo ali ležalo kakšnih osemdeset žensk in otrok. Večina jih je imela verige na rokah in nogah. Bilo je temno. Ozračje je bilo za-dušljivo.

Malo kasneje je neka jetnica s pestjo potrkala po vratih: ena izmed nas se je onesvestila. Zvedela sem, da je bila to znana saigonska novinarka Ai Lan. Vrata so se odprla šele čez štiri ure. Mnoge so mislile, da je Ai Lan mrtva, pa je bila le omedlela zaradi pomanjkanja zraka...

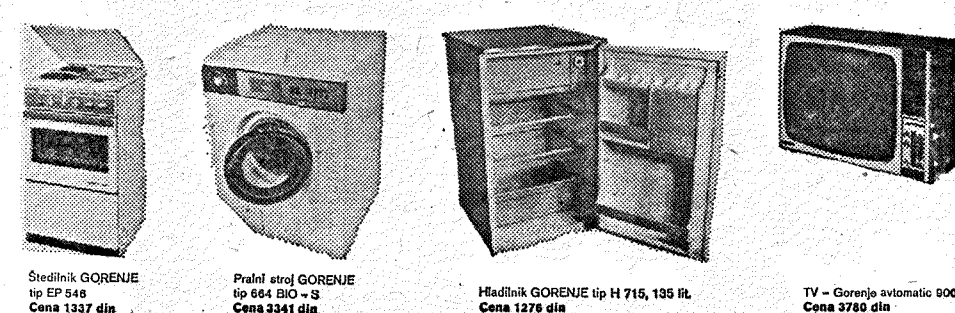
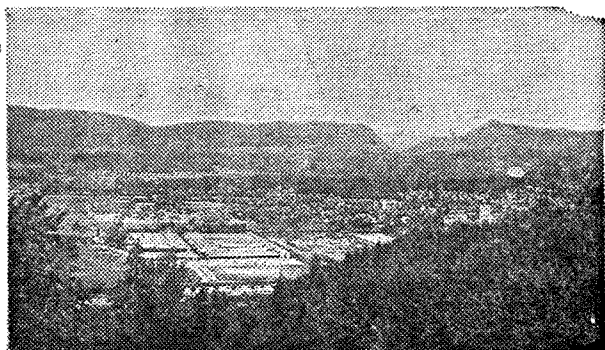
Dnevni obrok naše prehrane je bila skodela riža in včasih za približek še malo nasoljene, usmrajene ribe. Otroci niso dobivali ničesar, tako da so morale matere deliti hrano z njimi. Za pitje in umivanje smo dobivale po eno samo skodelo vode na dan. Za odpadke smo imele eno samo vedro. Stražarji so pretepali jetnice, kadar se jim je zljubilo. Takšno je bilo naše vsakdanje življenje.

gorenje
JE NAŠLO POT DO LUDI,
LUDJE SO NAŠLI SREČO.

Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kakovost, ekonomičnost...

Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikopna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišej ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportuži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.